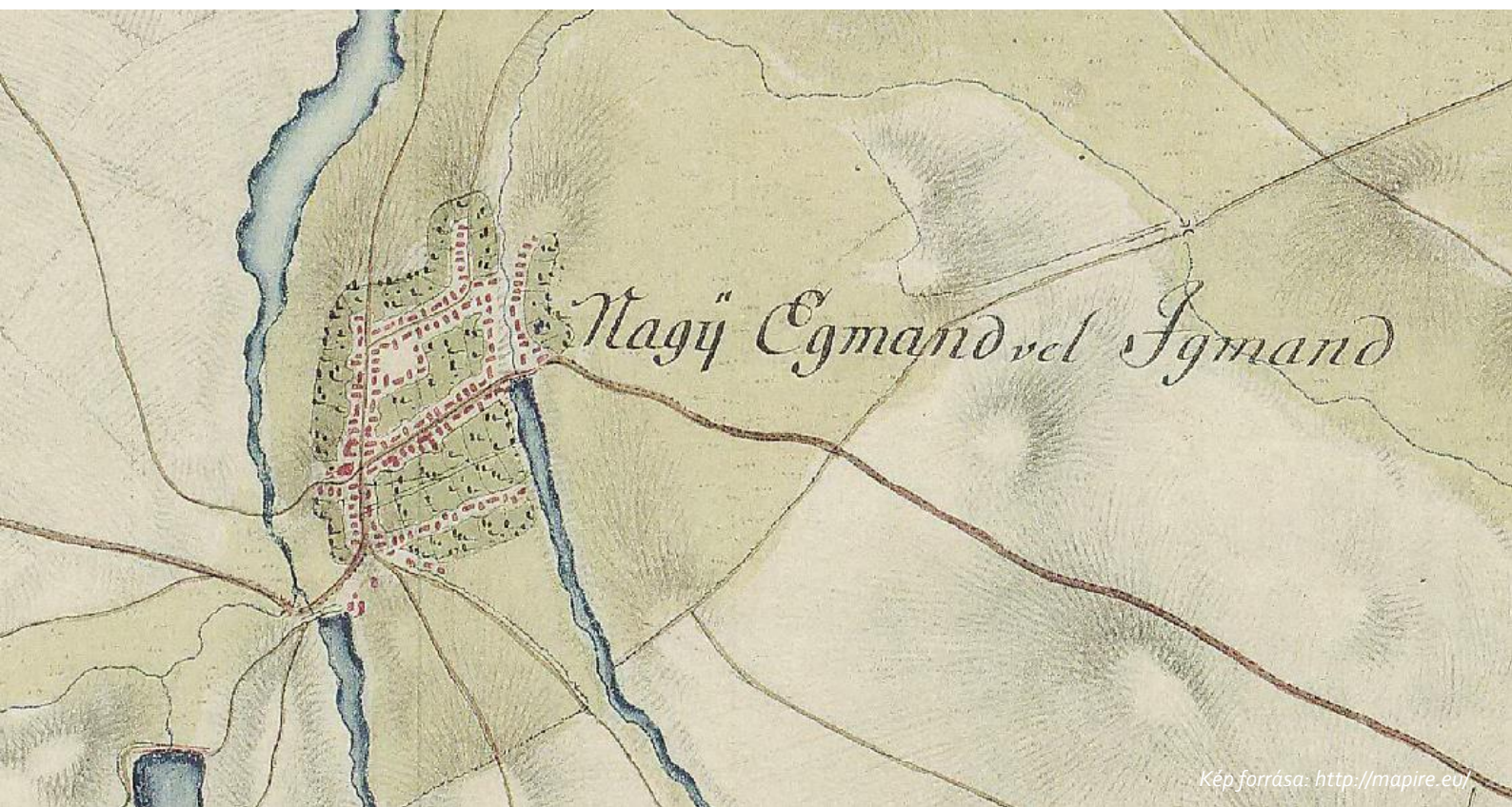

VÁTI VÁROSÉPÍTÉSI KFT.

NAGYIGMÁND NAGYKÖZSÉG ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNYA

Kép forrása: <http://mapire.eu/>

VÉLEMÉNYEZÉSI ANYAG

2020. DECEMBER HÓ

TARTALOMJEGYZÉK

A TANULMÁNY KÉSZÍTÉSÉBEN KÖZREMŰKÖDÖTT	3
NYILATKOZAT	4
BEVEZETŐ	5
1.ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT	6
1.A. A TELEPÜLÉS TÖRTÉNETI LEÍRÁSA	7
1.A.a. Településszerkezet alakulása	13
1.A.b. Tájszerkezet alakulása	18
1.A.c. Történeti településmag	26
1.B. A TELEPÜLÉSI RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉG FELMÉRÉSE	28
1.B.a. Kutatástörténeti áttekintés	28
1.B.b. Ismert régészeti lelőhelyek Nagyigmánd határában	28
1.B.c. Nagyigmánd történetének áttekintése	36
1.B.d. Régészeti érdekű területek Nagyigmánd határában	43
1.C. A VÉDETT MŰEMLÉKI ÉRTÉKEK TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRA	49
1.C.a. A világörökségi, és a világörökségi várományos helyszínek és területek	49
1.C.b. Az országos építészeti örökség elemei	49
1.C.c. A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és a nyilvántartott régészeti lelőhelyek	51
1.D. A HELYI ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRA	56
1.D.a. Településszerkezet	56
1.D.b. Telekstruktúra és utcavonal-vezetés	56
1.D.c. Utcakép, utcakép részlet	57
1.D.d. Egyéb településkarakter elemek	58
1.D.e. Építményrészlet, alkalmazott anyaghasználat, tömegformálás, homlokzati kialakítás	62
1.D.f. Táj- és kertépítészeti alkotás, egyedi tájérték, növényzet	62
1.D.g. Szobor, képzőművészeti alkotás, utcabútor	65
2. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT VÁLTOZÁSOK HATÁSELEMZÉSE	67
2.A. A TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRBAN SZEREPLŐ ELEMEL VONATKOZÁSÁBAN RELEVÁNS RÖVID ÉS KÖZÉPTÁVON TERVEZETT VÁLTOZÁSOK ISMERTETÉSE	68
2.A.a. Településhálózati és tájhasználati változás	69
2.A.b. Településszerkezeti, területhasználati és beépítettség változás	70
2.A.c. Infrastrukturális változás	71
2.A.d. Műemléki értékek felmérése esetén, a középtávon tervezett, a települési értékleltárban szerepeltetett létesítmények megjelenését érintő beavatkozások	72
2.B. A VÁLTOZÁSOK HATÁSAI	73
2.B.a. Hatások a régészeti örökségre	73
2.B.b. Hatások a történeti településre, település- és tájszerkezetre	73
2.B.c. Hatások a települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre	74
3. ÉRTÉKVÉDELMI TERV	76
3.A. AZ ÉRTÉKLELTÁRBAN SZEREPELTETETT ÉRTÉKEK MEGŐRZÉSÉT BIZTOSÍTÓ SZEMPONTOK ÉS KÖVETELMÉNYEK	77
3.B. ÖNKORMÁNYZATI FELADATOK	81

A TANULMÁNY KÉSZÍTÉSÉBEN KÖZREMŰKÖDÖTT

Témafelelős:

PAKSI SZILVIA okl. építészmérnök

Műemléki terület:

PAKSI SZILVIA vezető településtervező

SZTT, TT/1 01-2592

Régészeti terület:

KUSTÁR ROZÁLIA régész, geoarcheológus

9OXZ52

Térinformatika:

SZIKSZAINÉ HEGYI ZSUZSANNA okl. tájépítészmérnök

SOMOGYI GÁBOR okl. tájrendező és kertépítő mérnök

NYILATKOZAT

Alulírott, mint a Nagyigmánd Nagyközség Településfejlesztési koncepciója kapcsán készített Örökségvédelmi Hatástanulmány Régészeti fejezetét készítő régész nyilatkozom, hogy a régészeti tanulmányt a 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet, valamint a hatósági előírásoknak megfelelően készítettem el, a tervezett megoldások mindenben megfelelnek a hatályos örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak.

Kijelentem továbbá, hogy az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti fejezetrésszének elkészítésére a 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 84. § (2) a) pontja értelmében jogosultsággal bíró régészeti szakértő vagyok.

Harta, 2020. december 2.

Kustár Rozália
régész
9OXZ52

BEVEZETŐ

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény 85/A. § (1) és (2) bekezdése értelmében:

„(1) Örökségvédelmi hatástanulmányt kell készíteni a település településfejlesztési koncepciójának kidolgozása során. Ha a településfejlesztési koncepció készítésekor nem készült, vagy a rendezés alá vont területre nincs örökségvédelmi hatástanulmány, vagy van, de az tíz évnél régebbi, akkor azt a rendezés alá vont területre el kell készíteni. Nem kell örökségvédelmi hatástanulmányt készíteni, ha az Étv. 8. § (2) bekezdése szerinti véleményezési eljárásban az illetékes államigazgatási szerv véleménye szerint a rendezés alá vont terület örökségvédelmi szempontból nem érintett.

(2) Az örökségvédelmi hatástanulmányban megfogalmazott értékvédelmi terv szerint kell meghatározni az örökségvédelemmel érintett területekre vonatkozó településfejlesztési és településrendezési eszközöket.”

A Településfejlesztési Koncepció feladata tehát – a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet alapján – Nagyigmánd nagyközség teljes közigazgatási területére kidolgozott örökségvédelmi hatástanulmány elkészítése.

Az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésének célja, hogy felderítse, felmérje a településfejlesztéssel, településrendezéssel kapcsolatos örökségvédelmi hatásokat, és javaslatot tegyen az örökségvédelmi értékek megóvására.

Jelen Örökségvédelmi hatástanulmány Nagyigmánd Nagyközség Településfejlesztési Koncepciójához készült, a régészeti és műemlékvédelmi értékvizsgálat és hatáselemzés munkarészeket tartalmazva. Legfőbb célja Nagyigmánd nagyközség közigazgatási területén található nyilvántartott régészeti lelőhelyek és műemléki helyszínek számbavétele és állapotuk részletes ismertetése. Számba veszi a közigazgatási területen található valamennyi ismert örökségvédelmi értékeket, megoldásokat kínál és javasol a régészeti és műemléki örökség fenntartható használatának és megőrzésének biztosítására, kárenyhítő, kárcsökkentő beavatkozásokra.

Az örökségvédelmi hatástanulmány a Kötv. 85/A. § (1) bekezdése, a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) Kormányrendeletnek és a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Kormányrendelet (továbbiakban: Korm. rendelet), a régészeti lelőhely és a műemléki érték nyilvántartásának és védetté nyilvánításának, valamint a régészeti lelőhely és a lelet megtalálójának anyagi elismerésének részletes szabályairól szóló 13/2015. (III. 11.) MvM rendelet, az örökségvédelmi bírságról szóló 191/2001. (X. 18.) Korm. rendelet, Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény alapján készült.

A hatástanulmány szerkezetét és tartalmát a Kötv. 85/A. § (1) bekezdése és a Korm. rendelet 83. §-a, illetve utóbbi 14. és 15. sz. mellékletei határozzák meg, melynek mentén e dokumentáció készült.

Jelen munkát a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. alapján szerzői jogi védelem illeti meg. A közölt adatok szerződéstől eltérő célra való felhasználása, régészeti lelőhelyre vonatkozó adatok nyilvánosságra hozása, vagy továbbadása csak a szerző engedélyével, a régészeti lelőhely és a műemléki érték nyilvántartásának és védetté nyilvánításának, valamint a régészeti lelőhely és a lelet megtalálójának anyagi elismerésének részletes szabályairól szóló 13/2015. (III. 11.) MvM. rendelet, valamint a muzeális intézményekben folytatható kutatásról szóló 47/2001. (III. 27.) Korm. rendelet szabályai szerint történhet.

1.ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

1.A. A TELEPÜLÉS TÖRTÉNETI LEÍRÁSA

FELHASZNÁLT IRODALOM

Nagyigmánd nagyközség örökségvédelmi vizsgálatának elkészítéséhez az alábbi forrásmunkákat, forrásmunkákat feldolgozó tanulmányokat, valamint helytörténeti kiadványokat használtuk fel:

- Borovszky S. et kol.: Magyarország vármegyéi és városai. Komárom vármegye és Komárom sz. kir. város
- Dövényi Zoltán (2010): Magyarország kistájainak kataszter, MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest
- Fényes Elek (1851): Magyarország geográfiai szótára, Nyomtatott Kozma Vazulnál, Pest
- Fényes Elek: A magyar Birodalom statistikai, geographiai és történeti tekintetben. 1. kötet. Komárom vármegye Pest 1848
- Györffy György: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza 1987
- Gyulay Rudolf: Komárom Vármegye és város történetéhez. 1890
- Gyulay Rudolf: Török világ Komárom megyében 1894
- Katonai felmérések térképei, <http://mapire.eu/hu/>
- Magyarország közigazgatási helynévkönyve, 2015. január, KSH
- http://www.ksh.hu/docs/hun/hnk/hnk_2015.pdf
- Magyarország történeti statisztikai helységnévtára. Komárom-Esztergom, MTA Történeti Demográfiai Albizottsága – KSH Népszámlálási Főosztály, Budapest, 1996.
- Nagy István (1996) Nagyigmánd – Töredékek a múltból, Nagyigmánd
- Nováki Gyula – Tolnai Gergely: Napóleon kori sáncverődök Ács- és Nagyigmánd térségében. Castrum, 12. (2010) 71–102. www.castrumbene.hu/files/c12_04_novaki-tolnay.pdf
- Osváth Andor et kol: Komárom és Esztergom közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék múltja és jelene. Bp 1938
- Takarnet - Földhivatali Információs Rendszer,
- Történeti statisztikai kötetek: Földterület községsoros adatok 1895-1984, Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1988
- Vályi András (1799): Magyar országnak leírása, A Királyi Universitásnak betűivel, Buda

A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG RÉGÉSZETI VONATKOZÁSAIT ÉRINTŐ SPECIÁLIS TÖRVÉNYEK ÉS RENDELETEK

- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről – amely a földvárak és kunhalmok, mint tájképi elemek védelméről rendelkezik (23. §),
- 1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről,
- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről,
- 2001. évi LXIV. törvény a Kulturális örökség védelméről (Kötv.),
- 2016. évi CL. törvény az Általános közigazgatási rendtartásról (Ákr.) – az örökségvédelmi hatóság hatósági eljárásait ez alapján végzi,
- 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartó rendszerről – különösen az alábbi szabálysértésnek minősülő cselekmények: lopás, jogtalan elsajátítás, orgazdaság, szándékos rongálás ötvenezer forintot meg nem haladó értékre – 177. § (3) bekezdése szerinti minősített esetei,
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről – különösen az alábbi bűncselekmények: műemlék vagy védett kulturális javak megrongálása – 357. §, lopás – 370. § (3) bekezdés bb)

- pontja, rongálás – 371. § (3) bekezdés ba) pontja és (4) bekezdés b) pontja, jogtalan elsajátítás – 378. § (2) bekezdése, orgazdaság – 379. § (3) bekezdés b) pontja szerinti minősített esetei,
- 149/2000. (VIII. 31.) Korm. rendelet a Magyar Köztársaság Kormánya és az Európa Tanács tagállamai között 1992. január 16-án kelt, Vallettában aláírt, a régészeti örökség védelméről szóló Európai Egyezmény kihirdetéséről,
 - 47/2001. (III. 27.) Korm. rendelet a muzeális intézményekben folytatható kutatásról,
 - 191/2001. (X. 18.) Korm. rendelet az örökségvédelmi bírságról,
 - 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről,
 - 13/2015. (III. 11.) MvM rendelet a régészeti lelőhely és a műemléki érték nyilvántartásának és védetté nyilvánításának, valamint a régészeti lelőhely és a lelet megtalálójának anyagi elismerésének részletes szabályairól,
 - 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról,
 - 360/2019. (XII. 30.) Kormányrendelet értelmében 2020. március 1-től az elkészült hatástanulmányt az alapidokumentáció készítője köteles benyújtani az azt elrendelő hatósághoz – Nagyigmánd esetében a Komárom-Esztergom Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztályához.

FOGALMI MEGHATÁROZÁSOK

A régészeti elemek vizsgálatát a Kötv. és a Korm. rendelet megfelelő jogszabályi rendelkezései szerint meghatározott – és így a hatástanulmányban alkalmazott – alábbi fogalmi meghatározások alapján végeztük el.

Kulturális örökség elemei (Kötv. 7. § 11.): a régészeti örökség, a hadtörténeti örökség régészeti módszerekkel kutatható elemei, a műemléki értékek, a nemzeti emlékhely, a kiemelt nemzeti emlékhely és annak 61/l. § (3a) bekezdése szerinti településképvédelmi környezete, valamint a kulturális javak, régészeti örökség, a hadtörténeti örökség régészeti módszerekkel kutatható elemei, a műemléki értékek, valamint a kulturális javak.

Régészeti emlék (Kötv. 7. § 28.): a régészeti örökség ingatlaneleme.

Régészeti korú tárgy (Kötv. 7. § 32.): bizonyítottan gyűjteményben fennmaradt, a kulturális javak körébe tartozó, 1711 előtt keletkezett tárgy.

Régészeti lelet (Kötv. 7. § 33.): a régészeti örökség érzékelt, felfedezett, feltárt – jellegénél fogva – ingó eleme, függetlenül attól, hogy eredeti helyéről, összefüggéseiből, állapotából elmozdult, elmozdították-e vagy sem. Nem minősülnek régészeti leletnek a régészeti korú tárgyak.

Régészeti örökség (Kötv. 7. § 37.): az emberi létnek a föld felszínén, a föld vagy a vizek felszíne alatt és a természetes vagy mesterséges üregekben 1711 előtt keletkezett érzékelhető nyoma, amely segít megismerni az egyetemes kultúrát, az emberiség történetét, kapcsolatát környezetével, valamint hozzájárul az ország területén élt népek és a nemzet történelmének rekonstruálásához, igazolja, bemutatja, alátámasztja népünk eredetét és fejlődését, továbbá amellyel kapcsolatos információszerzés fő forrásai a feltárás és egyéb kutatási módszerek.

Fenntartható használat (Kötv. 7. § 4.): a védett kulturális örökség olyan módon történő használata - ideértve a kármegelőző és kárcsökkentő tevékenységeket is -, amely nem haladja meg a szakmailag indokolt mértéket és nem vezet az örökség elemeinek állapotromlásához, így biztosítja fennmaradásukat a jelen és jövő nemzedékek számára.

Régészeti lelőhely (Kötv. 7. § 35.): földrajzilag körül határolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatók.

Nyilvántartott régészeti lelőhely (Kötv. 7. § 23.): a közhiteles nyilvántartásba vett, e törvény alapján általános védelem alatt álló régészeti lelőhely.

Védetté nyilvánított régészeti lelőhely (Kötv. 7. § 45.): miniszteri döntéssel, határozattal vagy e törvény alapján miniszteri rendelettel védetté nyilvánított kiemelkedő történeti és kulturális jelentőségű, nyilvántartott régészeti lelőhely.

Tájképi jelentőségű régészeti lelőhely (Korm. rendelet 2. § 11.): olyan régészeti lelőhely, amely megjelenésével környezetének meghatározó tájképi eleme (így különösen erőd, erődítés, vár, templom maradványai, földvár, halomsír, kunhalom, domborzatból kiemelkedő, többszörösen rétegzett tell-település).

Régészeti védőövezet (Kötv. 7. § 38.): a védetté nyilvánított régészeti lelőhely környezete, amely biztosítja annak fenntarthatóságát, megközelíthetőségét, tájképi védelmét.

Régészeti érdekű terület (Kötv. 7. § 29.): valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető.

Régészeti feltárás (Kötv. 7. § 30.): a földmunkával járó beavatkozás, fejlesztés, beruházás esetén feltárással jogosult által végzett lelőhely-felderítés és megelőző jellegű örökségvédelmi tevékenység, melynek szaktevékenységi része a feltárást vezetés, a feltárás dokumentálása, a régésztechnikai feladatellátás, a leletek elsődleges feldolgozása, valamint a geodéziai és térinformatikai feladatok ellátása. Járulékos része a régészeti bontómunka.

Megelőző feltárás (Kötv. 7. § 13.): írásbeli szerződés alapján, tudományos módszerrel végzett régészeti feladatellátás (régészeti megfigyelés, próbafeltárás, teljes felületű feltárás), amely a földmunkával járó beavatkozások, fejlesztések, beruházások által érintett, nyilvántartott régészeti lelőhelyek feltárással irányul.

Nagyberuházás (Kötv. 7. § 20.): az alábbi, földmunkával járó beavatkozás, fejlesztés, beruházás:

- a) a bruttó 500 millió forintos értékhatárt meghaladó teljes bekerülési költségű beruházás,
- b) (hatályon kívül helyezte: 2016. évi XCII. törvény 37. § a)
- c) a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. által kezelt beruházás,
- d) a védmű-, töltés- és a 2500 hektár alapterületet meghaladó árapasztó vagy árapasztó tározó-építés, vagy e) azon közérdekű célú beruházás, amelynek megvalósítása érdekében a kisajátításról szóló törvény szerint kisajátítást végeztek.

Előzetes régészeti dokumentáció (Kötv. 7. § 3.): valamely terület régészeti érintettségének tisztázására, a régészeti örökség elemeire vonatkozó ismeretek (különösen a lelőhely jellegének, korának, kiterjedésének és intenzitásának) megszerzésére és pontosítására szolgáló, valamint az ebből következően elvégzendő régészeti feladatellátás formájának, idő- és költségvonzatainak meghatározásához hozzájáruló, az ismert adatok és források feldolgozásával, a lelőhely állapotában maradandó változással nem járó műszeres lelőhely-, illetve leletfelderítés, terepbejárás és próbafeltárás alkalmazásával készült dokumentum.

Mentő feltárás (Kötv. 7. § 14.): régészeti emlék vagy lelet régészeti feltáráson kívüli, váratlan előkerülése során alkalmazandó, a közvetlenül érintett elemek szakszerű megmentésére irányuló azonnali beavatkozás.

Régészeti megfigyelés (Kötv. 7. § 36.): a beruházás földmunkájának régész által a helyszínen történő folyamatos figyelemmel kísérése, szükség esetén a régészeti bontómunka elvégzése és dokumentálása.

Bontómunka (Kötv. 7. § 27.): a régészeti örökség elemeinek feltárás keretében történő kibontására és eredeti összefüggéseinek értelmezésére irányuló régészeti tevékenység (felületre bontás, rétegbontás, régészeti emlék bontása, nyesés, metszetek készítése), amely földmunkával járó beavatkozás, fejlesztés, beruházás esetén régészeti feladatellátásnak minősül.

Teljes felületű feltárás (Kötv. 7. § 40.): nyilvántartott régészeti lelőhelyen a régészeti örökség elemeinek a földmunkával érintett terület teljes egészén történő feltárása.

Terepbejárás (Kötv. 7. § 41.): minden olyan felszínen végzett kutatás, adatgyűjtés és kiértékelő dokumentálás, amely a régészeti örökség nem ismert elemének felfedezésére vagy a régészeti lelőhely állapotának ellenőrzésére, illetve azonosítására irányul, függetlenül attól, hogy együtt jár-e a leletek összegyűjtésével vagy sem.

Tervásatás (Kötv. 7. § 42.): tudományos célból végzett, tudományos szempontok alapján előre tervezett régészeti feltárás.

Történeti városmag (Kötv. 7. § 44.): a mai városok területén található, az eredeti, történelmi városszerkezetet tükröző, a régészeti örökség elemeit nagy mélységben és több rétegben megőrző, a település több évezredes múltját és folyamatosságát mutató jól lehatárolható, nagyobb összefüggő terület.

Gyűjtemény (Kötv. 7. § 6.): a gyűjtői tevékenység eredményeként létrejött, ritkaságából vagy jellegéből adódóan különös jelentőséggel bíró javak összessége, amelynek egységességében megnyilvánuló kulturális értéke meghaladja egyes darabjainak együttes értékét.

NAGYIGMÁND NEVÉNEK VÁLTOZÁSA ÉS EREDETE

Nagyigmánd első írásos említése 1233-ból származik, Wygman és Huigman alakban. Később 1234-ben Vigmam, 1270-ben Wygman, 1290-ben Wygmand, 1332-ben Vigman változatokban emlegették. A település elnevezése egyes források szerint a német Wigman személynévből ered, mely egykori tulajdonosára, a Gizella királynéval ideérkezett bajor lovagok egyikére utal. A Nagy-előtag a szomszédos Kisigmándtól különbözteti meg.

Nagyigmánd névalakjainak változása:

- 1233: Huigman (GY)
- 1234: Vigman (uo.)
- 1270: Vygman (uo.)
- 1290: Wygmand (uo.)
- 1291: Wygmanzygi (uo.)
- 1433: Vigman, Vygman (CS)
- 1440-6 Kyswygman, Kisgigman (uo.)
- 1482: Kyswygman (uo.)
- 1500: Wigman (uo.)
- 1773: Igmand, Gesztesi j.
- 1785: Nagy Igmánd k.
- 1828: Igmánd (Nagy) k.
- 1836: Igmánd (Nagy) k.
- 1888: Nagy-Igmánd (H)
- 1908: Nagyigmánd (TK)

Forrás: Magyarország történeti statisztikai helységnévtára

Gyulai Rudolf Helyneveink származása című 1890-ben írt cikke szerint „Igmánd a nevét a Wigman családtól kapta”. Nagyigmánd a család tulajdona volt az Árpád-korban.

NAGYIGMÁND TELEPÜLÉSRÉSZEI

1913:

- Fácánmajor: 82 fő
- Kiscsanak: 56 fő
- Ördöghegyimajor: 80 fő

Fácánmajor 1933; Kiscsanak 1933, 1944; Ördöghegyimajor 1933, 1944; Nagyigmándi újtelep 1933, 1944; Bódaitanya 1962, 1985; Ghiczpuszta 1962, 1985; Melkovicspuszta 1962, 1985; Szentmihályi iskolasor 1962, 1985; Szőkepuszta 1962, 1985; Thalypuszta 1962, 1985; Bajcsaytanya, Csanakpuszta (Csanaki-, Csanák) 1863-1962; Ördöghegy, 1892-1985; Páholy m. 1902; Katonaház, Vasúti őrház, Balogtanya, Mázestanya, Szajkótanya, Szarkapuszta, Halastó, Nyitraitanya, Szigetitanya, Új Élet Tsz. major, Újváritanya, Mészárostanya 1962; Baloghtanya 1985; Halastó 1985; Katonaház 1985; Nyitraitanya, Szigetitanya 1985; Somogy m. 1902

Forrás: Magyarország történeti statisztikai helységnévtára

NAGYIGMÁND VALLÁSI FELEKEZETEI

- 1722: római katolikus anyaegyház
- 1670: református anyaegyház
- 1883: izraelita egyház

NAGYIGMÁND ÍRÁSOS KORSZAKAI

Árpád-kor	A mai település határában 3 középkori település feküdt: Csanak, Wigman és Csicsó
1102	Csanak Szűz Mária tiszteletére szentelt templomát már 1102-ben említi egy pápai bulla.
1233	Nagyigmánd legkorábbi okleveles említése
1241	A tatárjárás során elpusztul Csanak és valószínűleg a környező települések is-
1257	Csanakon királyi udvarnokok laktak
1309	Wigman nembeli Miklós Bygman falut Lőrente mesternek adományozta
1332	Károly Róbert király a területet Tamás csókakői várnagynak adományozza
1340	Kiscsanak néven említik Csanakot
1430	A korábbi Csanakot Kápolna néven említették.
1450-16. sz. eleje	Hédervári Imre és Miklós és családjuk is birtokos - elzálogosítják (Török Imre), majd ismét birtokba kerül a család
1506	A Héderváryak elzálogosítják Battyán Benedeknek
1526	Bakith Pál és testvéri királyi adományként kapják meg a települést.
16. század közepe	A szomszédos Csanak (Kiscsanak-puszta) és a mai közigazgatási határban fekvő Csicsó helységekkel együtt elpusztították a törökök.
1612	Enyingi Török István telepítési kísérlete - eredménytelen
1643	Nagyigmándot Csáky László, a gesztesi vár birtokosa református magyarokkal telepítette be, 1649-ben 4 család lakja.
1674	Evangélikus lelkészük említése - Pozsonyban gályarabságra ítélik
17. sz. vége	Az Esterházy család birtokába kerül.

18. század A település kiemelkedik lótenyésztés, zöldség- és gyümölcsstermesztés területén.
- 1749 Elkészül a katolikus egyház barokk plébániaháza Fellner Jakab tervei alapján.
- 1775-1776 A középkori templom helyén, melyet a katolikusok a reformátusoktól 1747-ben kaptak vissza felépül a ma is álló barokk római katolikus templom Fellner Jakab tervei alapján - patrónusa Szent Mihály.
- 1784-1787 A népszámlálási adatok szerint 214 házban 304 család élt. A népesség száma ekkor 1382 fő, azon belül 20 nemest, 3 tisztviselőt, 12 polgárt, 111 parasztot, az utóbbi kettő 104 örökösét és 162 zsellért írnak össze.
- 1796-1799 „IGMÁND. Kis, és Nagy Igmand. Két magyar falu Komárom Várm. földes Urai G. Eszterházy, és külömbféle Urak, lakosaik katolikusok, és reformátusok, fekszenek Tatához két mértföldnyire, Nagy Igmandnak filiája, legelőjük, és réttyek elegendő, eladásra jó módgyok van.”
(Vályi András: *Magyarországnak leírása, 2. kötet, Buda, 1796-99.*)
- 1809 1809-ben a Bécset ért francia támadás miatt a Duna jobb partján egy előretolt sáncrendszert emeltek, mely a Concó-patak vonalában Ácstól Nagyigmándon keresztül Kisigmándig, illetve a Nagyigmánd - Csép - Tárkány vonalon futott.¹ A napóleoni háborúk idején a falu határában sáncolta el magát a Sztáray-féle gyalogezred. Emiatt a franciák jelentős pusztítást végeztek Igmandon.
- 1848 A lakosság száma 2306, ebből 615 katolikus, 12 ágostai evangélikus, 1632 református és 11 zsidó vallású.
- 1851 „**Nagy-Igmánd**, derék magyar falu, Komárom most Esztergom vmegyében, Komáromhoz 1 2/16, Tatához 1 3/16, Uj-Szőnyhöz, melly u. p. 14/16 állomásnyira; határa a helységtől inkább keletre terjed, északról K.-Igmánd, Mocsának egy része; keletről Kocs és a Sz.-Mihályi pusztá; délről Csep, Tárkány és a csanaki pusztá; nyugotról a csémi pusztá határozzák. Földe általában közepszerű fekete föld, kivéve a sz. Mihály felül eső homokos részt, egyébként általában halmos. Maga a helység 3 tó közt laposan fekszik; e tavak Malomtó vagy Öregtő, Majortó, Disznótó; ezen kívül Csep felé esnek még 3 tavak, Katonatő, Kerektő, és Csepiéri tó, ez utolsó lecsapoltatván kaszáltatik; a többiben az egész uradalomban követett egy általános rend szerint gyakoroltatik a halászat. Van itt sok ponty, csuka, kevés csik. A helységen keresztül megy a mészárosok útja, mellyen az Öregtő éréen nagy megyei kőhid van; továbbá itt megy át a Komáromból Kisbéren keresztül Veszprémbe vezető országút. Kender, káposzta, itt jól miveltetik, s az Öregtő szélén terem a legnagyobb fejű káposzta. Van két kis szőlőhegye is, az egyik az Öreg-, a másik az Ördöghegy, mindenik csak savanyú kerti borral fizet. A sok vizes rétségekben szép kaszálók s nádasok vannak. Legelője pedig különösen jó. Ugyanezért itt a baromtenyésztés is jó karban áll, különösen lovakat jókat és gyorsakat tartanak és nevelnek. A határhoz tartozik még a csicsói pusztá, mely a jobbágyok által haszonbérletetvén, legelőül használtatik. Van itt 651 kath., 12 evang., 1632 ref., 11 zsidó lak. Kath. és ref. anyateplommal. A nép szorgalmas, háza körül látszik vagyonosság. Foglalatossága főkép a mezei gazdaság, fuvarozás, s köztök igen ügyes kocsisok találtnak. F. u. gr. Eszterházy Miklós, s a gesztesi urad. tartozik.
(Fényes Elek: *Magyarország geographiai szótára*)
- 1860 Megépül a Székesfehérvár – Újszöny (ma Komárom) vasútvonal.

¹ Tolnai Gergely: *Komárom, Magyarország legnagyobb erődrendszere. Komárom-Esztergom Megyei Múzeumok Közleményei* 6. Tatabánya, 1999. 396-397.

1863	Schmidthauer Antal komáromi gyógyszerész rátalál a világhírű igmándi keserűvíz első forrására. Fia, Schmidthauer Lajos tárta fel a forrás ereit.
1883	Megnyílik az izraelita imaház, mely kb.50-70 személy befogadására volt alkalmas.
1889	Elkészült a jelenlegi református templom.
1892	Megalakult az Önkéntes Tűzoltó Egyesület.
1904	Megalakult az első gazdakör (melynek elődje a helybéli Népkönyvtár Egyesület volt)
1906	Megalakult a Nagyigmánd és Vidéke Hitelszövetkezet.
1907	Felszentelik a Nepomuki Szent János szobrot.
1908	Felépül a Halom gőzmalom.
1910	Megalakult a Nagyigmánd és Vidéki Értékesítő Szövetkezet, mely a helybelieket, a kisigmándiakat és az uradalmak lakosait látta el áruval.
1914-1918	Az első világháborúban 300-an vettek részt, a hősi halottak száma 96 fő volt.
1927	A település népkönyvtárat kap a Vallás és Közoktatásügyi Minisztériumtól.
1944	Deportálják a mintegy 80 fős zsidóságot, a holokauszt túlélői 1945 után már nem tértek vissza a településre.
1945	A II. világháborúban 10 napig állt a front a településen, aminek következtében szinte teljesen elpusztult. A harcok 1945- március 26-án értek véget.
1971	Kisigmánd és Csép csatlakozott Nagyigmándhoz, mellyel ettől kezdve közös tanácsot alkottak.
1972	Nagyigmánd nagyközséggé nyilvánítása.
1990	Kisigmánd és Csép önállósult.

A TELEPÜLÉS KÖZIGAZGATÁSI JOGÁLLÁSAI

- 1888: nagyközség (nk) Gesztesi j.
- 1951: önálló tanácsú község (ötk.) Komáromi j.
- 1972: nagyközség

Forrás: Magyarország történeti statisztikai helységnévtára

1.A.A. TELEPÜLÉSSZERKEZET ALAKULÁSA

TELEPÜLÉSHÁLÓZAT ÉS TELEPÜLÉSSZERKEZETI ÖSSZEFÜGGÉSEK

Településhálózati és településszerkezeti összefüggések vizsgálatára többnyire a középkortól rendelkezünk értékelhető adatokkal. A környezet és a település kapcsolatát jól szemlélteti azonban az összegzés, amikor a településhatárba eső összes ismert régészeti lelőhely elhelyezkedését vizsgáljuk. Az ember minden esetben azokat a területeket foglalja el, melyek környezeti feltételei (domborzat, vízrajz, növényzet, állatvilág, éghajlat, később utak, szomszédos települések stb.) életmódjához, biológiai és közösségi igényeihez a leginkább igazodnak. Ugyan a technikai fejlődés a korábbihoz mérten több szabadságot ad a mai embernek ahhoz, hogy a természeti környezettől kevésbé függjön, egyes rendkívüli események, — ilyenek az árvizek — utalnak arra, hogy érdemes figyelembe venni, melyek azok a területek, melyeket a növénytermesztés elterjedésével a térségben megtelepedő ember előnyben részesített. E területekkel a településrendezési terv kialakítása során nem csak oly módon kell számoljunk, hogy régészeti oldalról védendő, de oly módon is, hogy ezek azok a megfelelő referenciával bíró területek, melyek egy adott korszak adott közössége számára különösebb műszaki létesítmények nélkül is alkalmasak voltak tartós megtelepedésre.

TELEPÜLÉSSZERKEZET ÉS TERÜLETHASZNÁLAT

A természetföldrajzi, társadalmi és gazdaságföldrajzi viszonyoknak mindig meghatározó szerepük van az egyes települések kialakulásában. Nagyigmánd a Concó-patak és a Szendi-ér partján fekszik. A nagyközség területén korábban több további tó létezett, melyről szemléletesen írt a 19. század közepén Fényes Elek. Napjainkra ezek közül csak a Nagyigmándi-tó és a Szendi-ér felduzzasztásával keletkezett két tó jelentenek további vízfelületet.

A településszerkezet változása az I. Katonai Felmérés ábrázolásától kezdve követhető végig, nem lévén korábban erre alkalmas katonai térkép vagy egyéb ábrázolás. A település szerkezete és mérete ebben az időszakban még jelentősen eltért a mai állapotoktól. A község történeti magja a mai Kossuth Lajos utca térségében, a József Attila utca és a Szikszai utca közötti területre terjedt ki.

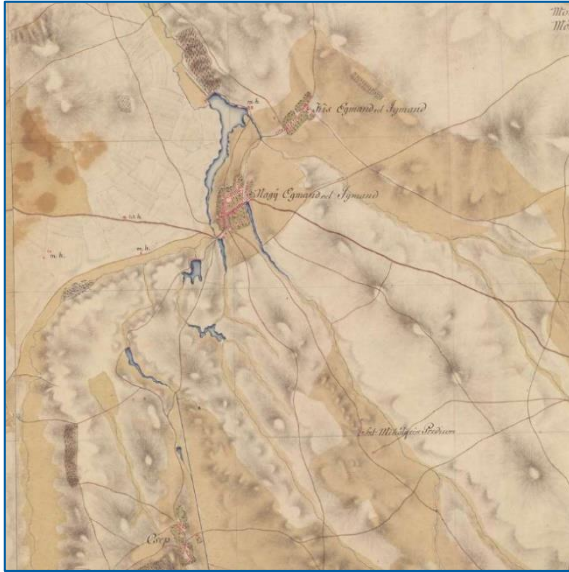
A XIX. században a vasút kiépítése hozott jelentős változást. A vasúti nyomvonal elhelyezése az akkorra beépült területektől valamivel nagyobb távolságra, nyugatra haladt el. A vasút telepítése ugyanakkor előrevetítette a települési térségnek a vasút irányába való terjeszkedését, mivel fejlesztésre alkalmas pufferterületek kihagyására fokozatosan épületek be. A II. Katonai Felmérésen már láthatók a település északi és déli részén kialakult temetők, valamint megindulta a mai Kurta sor menti terület beépülése.

Nagyigmánd településszerkezetének említésre méltó elemei a külterületen elhelyezkedő, mezőgazdasági műveléshez köthető puszták, majorok. A külterületi lakott helyek némelyike egykori, a középkortól elnéptelenedő település területén foglal helyet (Csanak, Csicsó). A külterületi területhasználatot a mezőgazdasági művelés uralja, természeti jellegű erdőfoltokkal, vízfolyások menti növénytakaságokkal.

A Concó-patak túloldalán az Ácsi út térsége a XX. század első felében, míg a Győri utca - Vasútállomás térsége és a Bajcsy-Zsilinszky utca külső része és a vasúttól nyugatra található gazdasági területek a II. világháború után épültek be.

A változások áttekintésére a katonai felmérések térképeinek Nagyigmánd települést mutató részleteit szerepeltetjük. A mellékelt térképrészletek kinagyítva a település belső területeit, valamint áttekintő kivágatait ábrázolják.

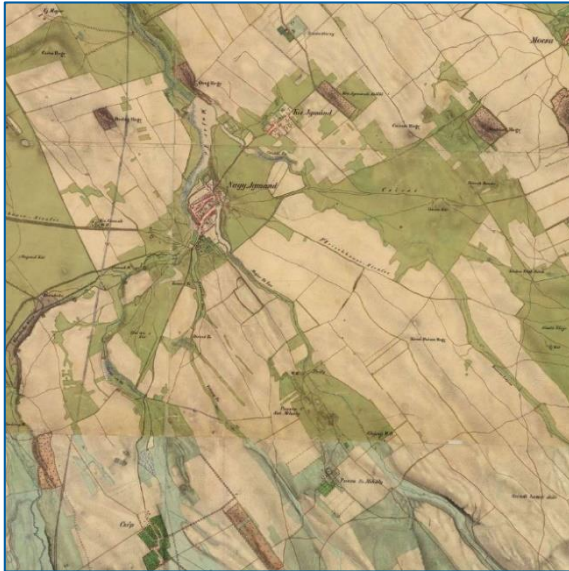
I. Katonai Felmérés (1782)

Forrás: <http://mapire.eu/hu>

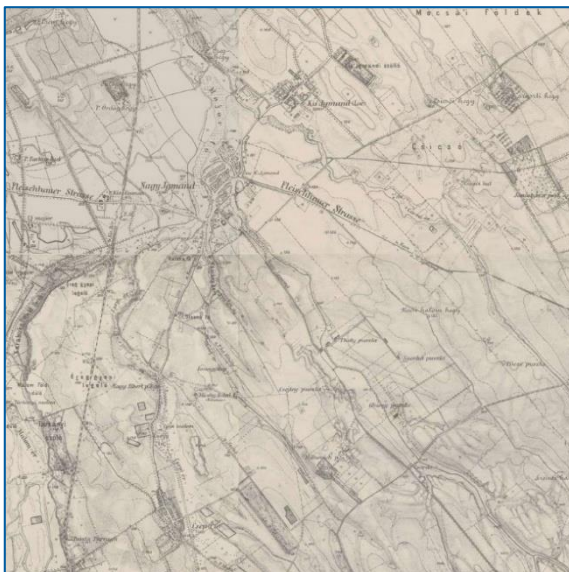
II. Katonai Felmérés (1840)

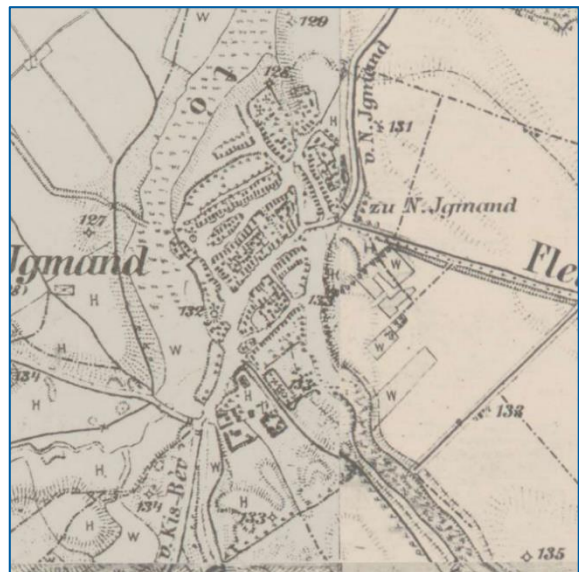
Forrás: <http://mapire.eu/hu>

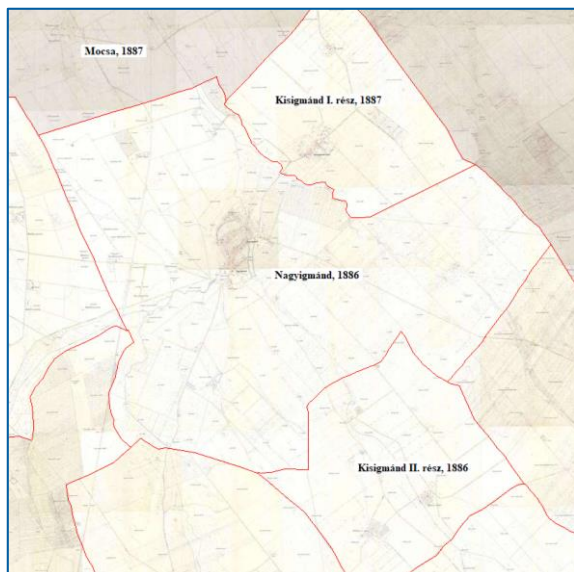
III. Katonai Felmérés (1882)

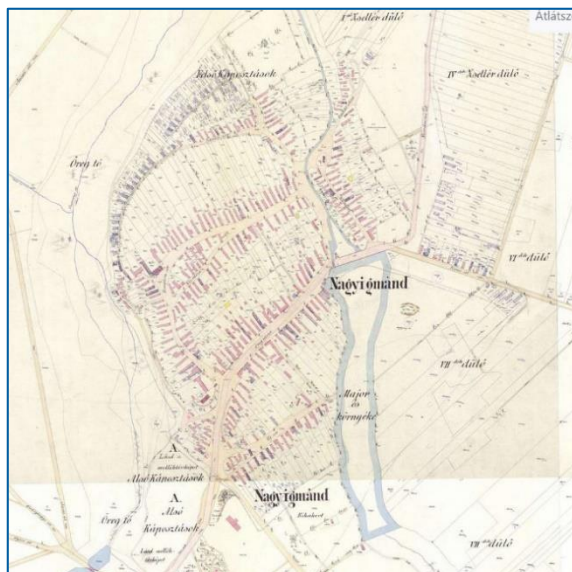
Forrás: <http://mapire.eu/hu>

Kataszteri térkép (1886)

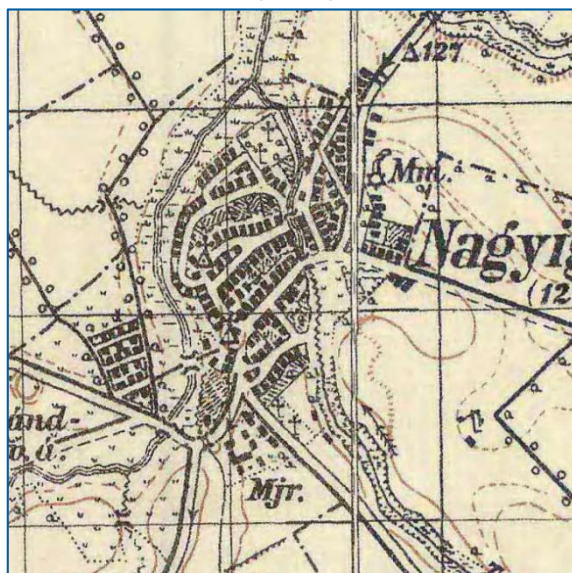
Forrás: <http://mapire.eu/hu>

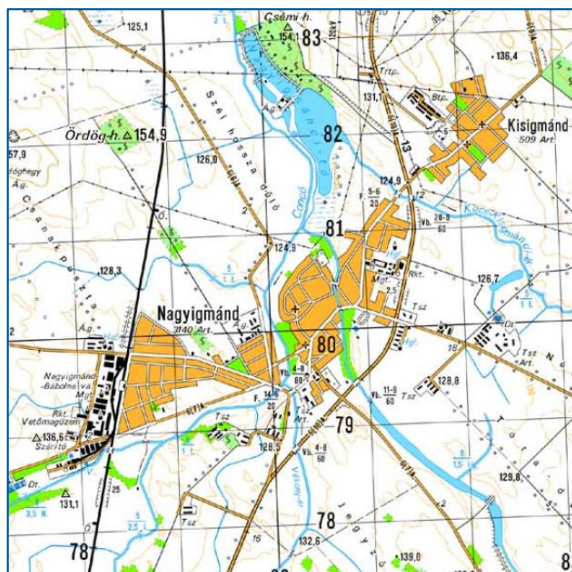
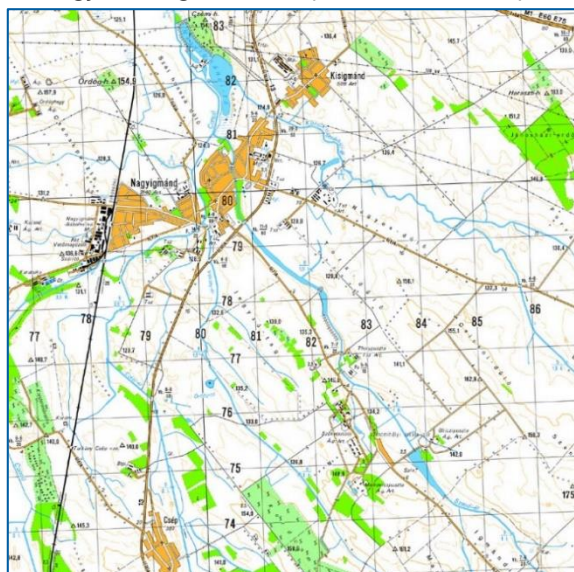
Magyarország Katonai felmérése (1941)

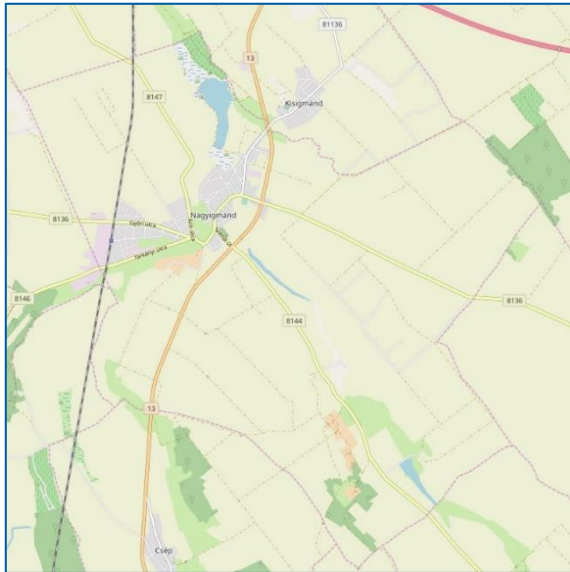
Forrás: <http://mapire.eu/hu>

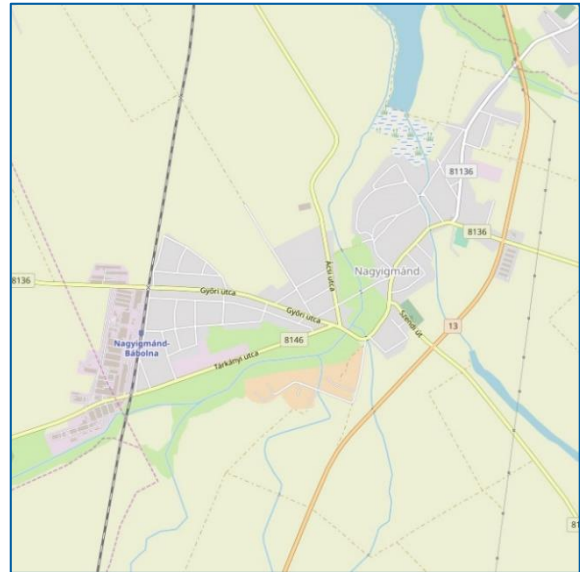
Magyarország 1:50 000 léptékű katonai térképe

Magyarország mai állapotát tükröző térkép

Forrás: <https://www.openstreetmap.org>

TELEPÜLÉSKARAKTER

A település a korábban felvázoltaknak megfelelően változatos képet mutat. A karakterbeli különbségek lehetővé teszik településrészek meghatározását, melyek a Településfejlesztési Konceptióban kerültek lehatárolásra. Az egyes településrészek funkciójukban, megjelenésükben is eltérőek.

Kisvárosias településmag

A település kisvárosias településmagja a mai Kossuth Lajos utca (mely az egykori Mészárosok útjának a településközponti szakasza) mentén helyezkedik el. Az egykor falusias képpel bíró utca a századfordulón, a járási központként kisvárosias arculatot öltött. A jelentősebb intézmények, szolgáltatások, mint polgármesteri hivatal, posta, takarékpénztár, templom stb. a településmag területén helyezkedik el, mely mára egyértelműen kisvárosi hangulatot sugall az ide érkező számára.

Történeti települési terület

Nagyigmánd történeti települési területének utcái a természeti adottságokhoz igazodó, történeti fejlődést növekedést tükröznek, jellegzetesen szabálytalan utca hálózattal. Oldalhatáros építkezés jellemzi a területet halmazos szerkezettel. A mai arculatot leginkább a XX. századi földszintes, nyeregretetős épületek és a közjük ékelődő kádárkockák és 90-es évek lakóépületei határozzák meg.

Concó-patak és belterületi környezete

A Concó észak-déli irányban osztja ketté a település belterületét, ezzel ökológiai, mikroklimatikus és városképi szempontból jelentős értéket képviselve. A területen található gyepek jellemző hasznosítási formája napjainkban is a legeltetés, míg a déli részen kispárcellás mezőgazdasági művelés folyik. A terület déli részén található közúti átkötés mellett két gyalogos-kerékpáros kapcsolat is található a két belterületi részt összekötése érdekében.

Kertes lakóterület

A kertes lakóterület rész összefogja a történeti települési területen kívüli lakóterületeket. A településrész területileg három egységre oszlik. Az első a Concó túlsó oldalán, a településmagtól nyugatra található, szabályos vonalvezetésű utcarendszerű településrész. A második északkeletről

csatlakozik a településmaghoz, szerkezetét elsősorban a Bajcsy-Zsilinszky utca és a hozzá kapcsolódó kisebb utcák határozzák meg, viszont az utóbbi években a településrész keleti oldalán már szabályos utcarendszerű, kertvárosias jellegű beépítés jelent meg. A harmadik és egyben legkisebb egység az egykori Fácán major helyén kialakult lakóterület.

Ipari Park és gazdasági területek

A lakóterületekhez hasonlóan az Ipari Park és gazdasági területek karakterterület sem összefüggő terület, hanem három nagyobb és több kisebb egységből tevődik össze. Az első nagyobb a lakóterületekhez nyugatról csatlakozó, a vasút túloldalán található területet. A második az Ácsi út mentén helyezkedik el és ez a terület fog a jövőbeli gazdasági fejlesztéseknek helyet biztosítani. A harmadik nagyobb egység pedig a Tárkányi út mentén található.

Külterületi lakott helyek és mezőgazdasági majorok

Nagyigmádon a majorságok a település délkeleti részén, a Szendi út mentén alakultak ki. A Szt. Mihályi prédiom már az I. Katonai Felmérésen fel volt tüntetve, a további pusztákat a II. Katonai Felmérésen ábrázolták. A majorok több különálló épületből állnak, jellemzően egy kúria vagy birtokközpont köré szerveződnek, melyhez magtár, istállók és egyéb gazdasági épületek csatlakozna.

Zártkertek

A település közigazgatási határán belül két zártkertes térség figyelhető meg. Az egyik az Öreg-hegyen található, ami domborzatának és tóparti elhelyezkedésének köszönhetően látványos fekvésű. A területen található néhány védendő présház, amelyek a hosszú múltra visszatekintő (már az I. Katonai Felmérésen ábrázolt) szőlőművelés épített öröksége. A másik zártkerti terület az Ördög-hegyen található, mely már úgyszintén az I. Katonai Felmérésen, mint szőlőterület feltüntetésre került, viszont a terület épületállománya már a kiskertes gazdálkodás igényei mentén alakult ki.

Egyéb, döntően mezőgazdasági művelés alatt álló külterület

A település külterülete elsősorban szántó és gyepterületi művelési ágba tartozó földrészekből áll. A szántóterületeken nagytáblás mezőgazdasági művelés folyik, kihasználva a termőhelyi adottságokat.

1.A.B.TÁJSZERKEZET ALAKULÁSA

TERMÉSZET, TÁJ, TÁJHASZNÁLAT

Nagyigmánd nagyközség közigazgatási területe a Kisalföld nagytájnak, a Komárom-Esztergomi-síkság középtájhoz tartozó Győr-Tatai-teraszvidék, valamint Igmánd-Kisbéri-medence kistájai területén helyezkedik el. *Forrás: Kistájkataszter*

A tájat részben a nyugat-keleti irányt követő Duna, részben az erre merőleges délről északra irányuló kis folyók és patakok hordaléka építette fel, amelyekre részben lösz települt, részben a szél futóhomokot hordott. Az Igmánd-Kisbéri-medence nemcsak a Kisalföld, hanem egyben az ország egyik legheterogénebb kistája, melynek területén a következő talajtípusok találhatóak: medencebeli löszsíkság, ártéri síkság, medencebeli és hegységperemi kavicsos és löszös, vagy homokos hordalékkúp-síkság.

Nagyigmánd nagyközség természeti földrajza

Nagyigmánd nagyközség Komárom-Esztergom megye közigazgatási területén található, a Komáromi járáshoz tartozik. A nagyközség a Concó két partján fekszik, amit a település területén ér el a Vékony-, a Szendi- és a Kocs-Kisigmándi-ér. Északról Ács és Kisigmánd, keletről Mocsá és Kocs, délről Szákszend, Császár és Csép, nyugatról pedig Tárkány és Bábolna határolja.

"IGMÁND. Kis, és Nagy Igmand. Két magyar falu Komárom Várm. földes Urai G. Eszterházy, és külömbféle Urak, lakosaik katolikusok, és reformátusok, fekszenek Tatához két mértföldnyire, Nagy Igmandnak filiája, legelőjük, és réttyek elegendő, eladásra jó módgyok van." (Vályi András: Magyar országnak leírása. 1796-1799.)

Domborzati és településmorfológiai adottságok

Nagyigmánd domborzati adottságainak vizsgálatát a földhivatali adatszolgáltatás során biztosított domborzatmodell felhasználásával végeztük el. A vizsgálat során a magassági, kitettségi, illetve lejtőviszonyokat elemeztük. A település legalacsonyabb pontja a Concó-patak mentén (~118 m), a legmagasabb pontja pedig a Kocsi-halom (~161 m) területén, a Ghyczy-pusztá közelében található

Nagyigmánd területekének nagy része 5% alatti lejtéssel bír. Meredek lejtésű területek főként az Ördög-hegy térségében és a Nagyigmándi-tótól északra találhatóak. Ezen területek művelés szempontjából korlátozó tényezőként lépnek fel, így elsősorban gyümölcsösként, szőlőként, vagy erdőként hasznosíthatóak.

A település alaprajzában a vízföldrajzi és a domborzati viszonyok jól tükröződnek. Ezek, mint helyi és helyzeti energiák, a település kifejlődését — a történelmi idők folyamán — különböző mértékben befolyásolták. Az évezredes települési adottságokról csupán az archeológiai leletek alapján, valamint írásos emlékeinkből következtethetünk, ezek jól jelzik a vízfolyások menti háta településföldrajzi jelentőségét.

A mai települési a középkori település helyén alakult ki, a településszerkezet legmeghatározóbb eleme a középkori eredetű templom /és körülötte elterülő temető/ volt. Az újkori beépítés utcarendjének rögzülését a 17. századra tehetjük, ettől kezdve Nagyigmánd alaprajzában jól kifejeződik a község településfejlődésének menete. E tekintetben a település alaprajza kettős jellegű — a 20. század előtti és utáni — települési formát tükrözi. Míg a századfordulóig a település szorosan a közvetlen vízfolyások menti környezethez kapcsolódott, kihasználva a felszíndomborzati, árvízbiztonsági helyzetet, addig a 20. századtól előtérbe került az antropogén tényező jelentős szerepe, s a természeti adottságok célszerű kihasználásával megteremtődött a mai települési kép.

Nagyigmánd esetében a kettős arculatú hatás az utcahálózat elrendeződésében, továbbá a település területi növekedésében élesen elválik. A régi település a Concóhoz kinyúló hátsági részen volt, ahol a térszíni beépítést a tengerszint feletti magasság jelentősen meghatározta. Ezt az adottságot az utcarészletek nyomvonalai hűen követik. A felszíni egyenetlenségeket, a mélyebb térszíneket kikerülve, szabálytalan utcahálózat jött létre. A két világháború között elindult a mai Bajcsy-Zsilinszky út környékének és a Concón túli lakóterületnek a már szabályosabb utcahálózatú kiépülése.

Nagyigmánd környezetének természet alkotta felszín egyenetlenségei, az aránylag jelentős szintkülönbségek mind az emberi településben, mint a növény- és állatvilág kialakulásában nagy szerepet játszottak.

Vízrajzi adottságok

A 19. századtól napjainkig történt további vízrendezési és belvízmentesítési munkálatok jelentős vízföldrajzi változást okoztak a Nagyigmánd térségében is. Ez a természetátalakító munka a települések fejlődésére is jelentős hatással volt.

A település a Bakonyból a Dunához folyó patakok vízgyűjtő területére esik. Közülük a Concó (20 km) és mellékvizei a legjelentősebbek, ide sorolhatjuk többek között a Vékony-, a Szendi-eret és a Kocsi-Kisigmándi (Csicsói) eret.

Mértékadó vízjárási adatok szerint a Concó vízállása Nagyigmándnál -15 és 140 cm, vízhozama pedig 0,02-35 m³/s között váltakozik. Árvizek koratavasszal és nyár elején fordulnak elő, ősszel pedig megszokott a kisvizek jelenléte.

A nagyközség területén három jelentősebb állóvíz található, ezek a Nagyigmándi-tó, valamint a Szendi-ér mentén található önkormányzati tulajdonban lévő horgásztó és a Ghyczy-kastély mellett található magántulajdonban lévő tó.

Meg kell említeni még az egykor jelentős keserűvíz forrásokat Kocs és Nagyigmánd határában.

Tájtörténet

Nagyigmánd területe az őskor ókor óta lakott hely volt, ettől az időtől számolhatunk az ember tájalkotó hatásával. Intenzívebb megtelepedés a későbronzkortól adatható, majd a római korban, amit a település határában felszínre került római leletek bizonyítanak.

A környék és a települést alapító nemzettség első írásos említése a 12. századból ered, a település említésére szintén még a tatárjárás előtről, 1233-ból származik. A tájszerkezetet formáló beavatkozások tehát már évezredekkel ezelőtt elkezdődtek, és lényegében szakadatlanul folynak a mai napig. A tájhasználatban bekövetkezett változások leginkább a történeti térképek és korabeli leírások alapján követhetők nyomon.

A számos vizes ér már a középkorban lehetőséget adhatott a halgazdálkodásra, adataink azonban csak az újkortól vannak. Fényes Elek jegyzi meg 1848-ban, hogy jelentős a halgazdálkodás a területen: *„A tavakról általában megjegyzendő, hogy már 1750. körül széleik négyesegű kövekkel kiraktván, zsilipekkel és fenékszugokkal is ellátottak, úgyhogy vizök utolsó cseppig leereszthető.”* A Nagyigmánd területére 1784-ben készült I. Katonai Felmérés kiterjedt szántóterületeket, míg a vízfolyások mentén vizenyős- és gyepterületeket mutat, az Öreg- és az Ördög-hegynél pedig szőlőket jelöl a felmérés. A templommal rendelkező néhány utcás falu a Concó és a Szendi-ér közötti magaslaton helyezkedett el. A lakott terület kiterjedése a mai településközpont területére korlátozódik, már kialakultak a mai Kossuth Lajos, Mansbarth, Szikszai, Széchenyi István, Rákóczi Ferenc és Árpád utcák. A házak többségéhez kertek tartoztak. A közigazgatási terület délkeleti részén Szent Mihály néven prédiüm került feltüntetésre.

A tájban nagyobb arányú beavatkozást jelentett, mikor Komárom védelmében 1809-ben előretolt sáncrendszert építettek ki a Concó mentén egészen a dunai torkolatig Ács határában. Ebből az időszakból több térkép is megőrződött, mely pontosan tükrözi a táj stratégiai fontos elemeit.

A II. Katonai Felmérés idejére (1840) nem változott sokat a tájhasználat, egyedül a Vékony-ér menti állóvizek eltűnése jelenik meg nagyobb változásként. A lakott területek kiterjedése az előző felméréshez viszonyítva kissé növekedett, elkezdett kiépülni a mai Kurta-Sor. A felmérés már jelöli a vasútvonalat, amelynek tényleges kiépülésére jóval később, 1860-ban került sor. A település déli részén temetők és gazdasági épületek kaptak helyet, továbbá északon is jelölésre került a református

temető. A település közigazgatási határának délkeleti részén, a Szendi-ér közelében pedig megjelentek a különböző majorok, puszták (Szarka, Ghiczy, Tót).

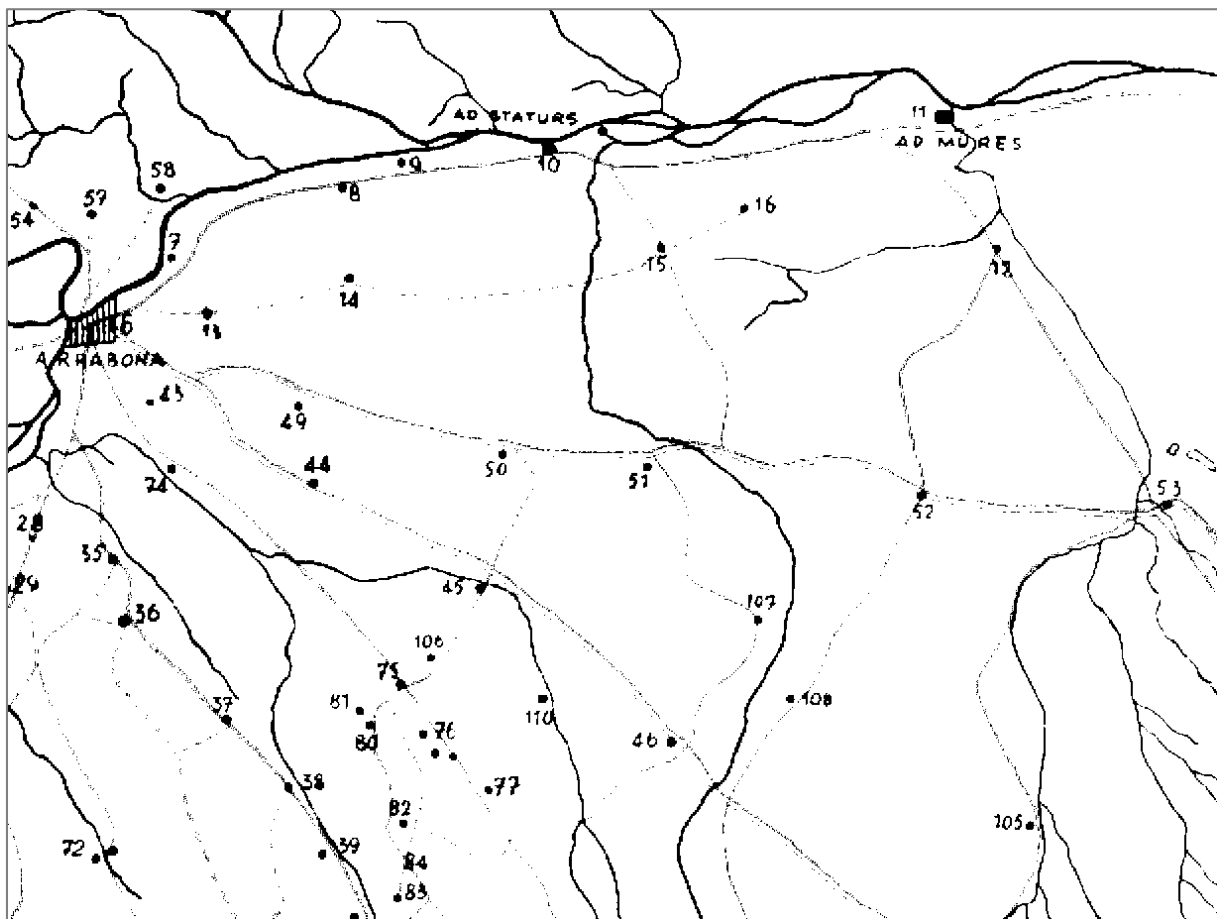
A III. Katonai Felmérés 1882-ben készült tervlapján a települési területek további bővülése nem figyelhető meg, viszont újabb majorságok (Szarka, Csejtey) jelentek meg a közigazgatási terület délkeleti részén.

Magyarország 1941-ben készült Katonai Felmérése alapvetően két jelentős, az időközben eltelt 50 év tájalakító tevékenysége folytán létrejött változást mutat be. Egyrészt erre az időszakra jelentős vízrendezési munkálatok történtek, a Nagyigmándi-tó felvette a mai kiterjedését és a lecsapolt területeken legelőkként hasznosultak, továbbá eltűntek a vízzel borított területek a Szendi- és a Vékony-ér mentén. Másrészt jelentős mértékben terjeszkedtek a település beépített területei. Kiépültek a Concó túloldalán a mai Dózsa György, Táncsics Mihály és Bercsényi Miklós utcák, míg az északnyugati oldalon a mai Bocskai és Bajcsy-Zsilinszky utcák kiépülése is megindult.

Úthálózat kialakulása

A római kortól adatolható a Concó-menti egykori közlekedési útvonal kialakulása.

A Limestől a Balaton környékére vezető belső-pannóniai útvonal Igmánd-Kisbéri-völgy irányában a Concó-patak bal partján vezetett Nagyigmándon keresztül.

Forrás: Lovas Elemér² úthálózat-rekonstrukciója (11. Ad Mures, 12. Ács belterület, 53. Nagyigmánd)

² Pannónia római úthálózata Győr környékén. 1937, 23

Ugyanezen Ács-Vaspusztától a belső „háttérországi” területek felé vezető római? út az Aeroart légifelvételén
(Forrás: <http://legikep.hu/acs-romai-ut-nyoma> - 2010. júl. 2. felvétel). Háttérben Nagyigmánd

A középkor folyamán Győrből az út elágazott Esztergom, illetve Fehérvár felé, viszont a két utat átkötötte egy keresztút, erről Lovas Elemér így ír: „A győr—fehérvári út fontos csomópontja Kisbér, innen Ács felé is vitt egy út. Keresztülment Ászáron, Vasdinnye-pusztán és Nagyigmándon. Az az út, amelyik Ács és Nagyigmánd között délkeleti irányú, tovább is folytatódott Nagyigmándon túl Szentmihály-pusztára és bizonyára még azon túl is egészen a pápa—bánhidai útvonalig.”³ Szintén középkori eredetű a Bábolna – Kocs út nyomvonala is. Ezt említi Igmánd mellett Csanak pusztá határában II. Endre 1235. évi oklevele, majd IV. Béla 1257. évi oklevele⁴.

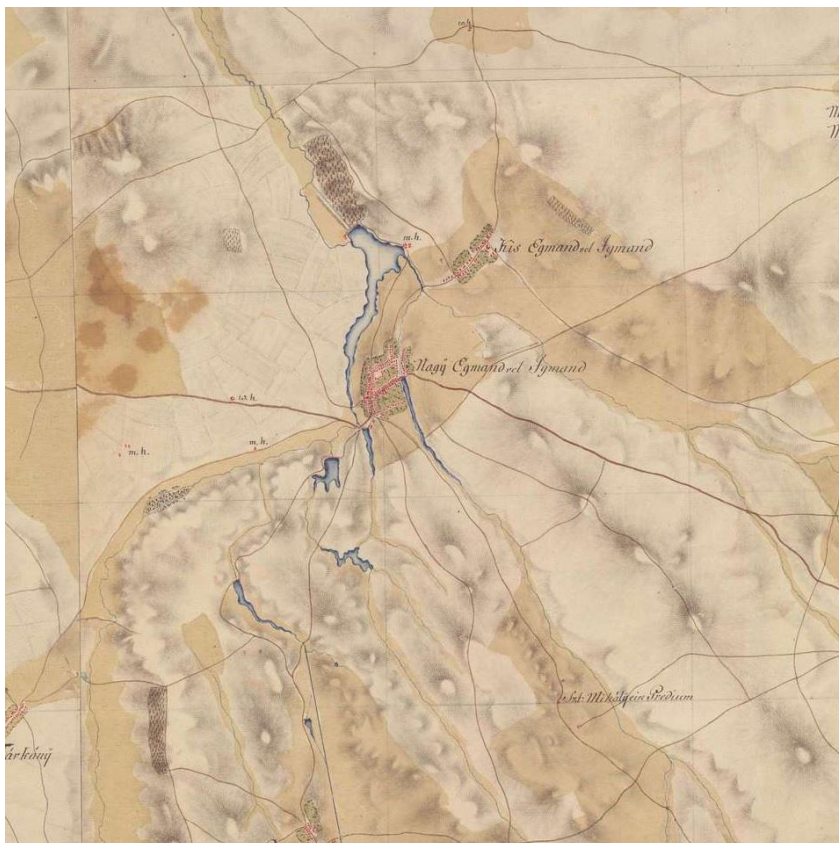
A 19. század közepén Fényes Elek így jellemezte a Nagyigmándon átmenő utat: „A Komáromból Veszprémbe menő országút új Szőny, kis Igmánd, nagy Igmánd, Csép, Ette, Kisbéren által menvén, innen a Budáról jövő országúnál együtt megy át Veszprémbe a szombat- helyi határra, hozzá a megye határszéléig 18,705 öl, új Szőnytől a csémi pusztá határáig 2,700 öl kövecses, felhányt, Csémtől a nagy-igmándi határig felhányva s nagyobb része kövecsezve van; innen Éttéig majd mindenütt csinátlan mezei út, Ettétől Kisbérig ismét felhányt és kövecsezett, Kisbértől az Aszári határig csinátlan homokos. Kis Igmánd és nagy Igmánd közt kőfalakra és falábra van rajta egy hid, nagy Igmándnál ismét egy hid, nagy Igmánd és Csép közt kőfalakra fahíd; ezenkívül vannak rajta 7 kisebb fahidak. Szélessége ez útnak 5-6 öl, néhol árkok közé véve; menetele kevés változattal sima, Ettétől Kisbérig legtöbb emelkedése van. Az épületre való fát ezen szállítják Veszprémbe, onnan faeszközöket hozván.”

³ Lovas Elemér: Pannónia római úthálózata Győr környékén. 1937, 23

⁴ Glaser Lajos: Dunántúl középkori úthálózata. Századok – 1929-1930, pp. 138-152

I. Katonai Felmérés (1782)

Forrás: <http://mapire.eu/hu>

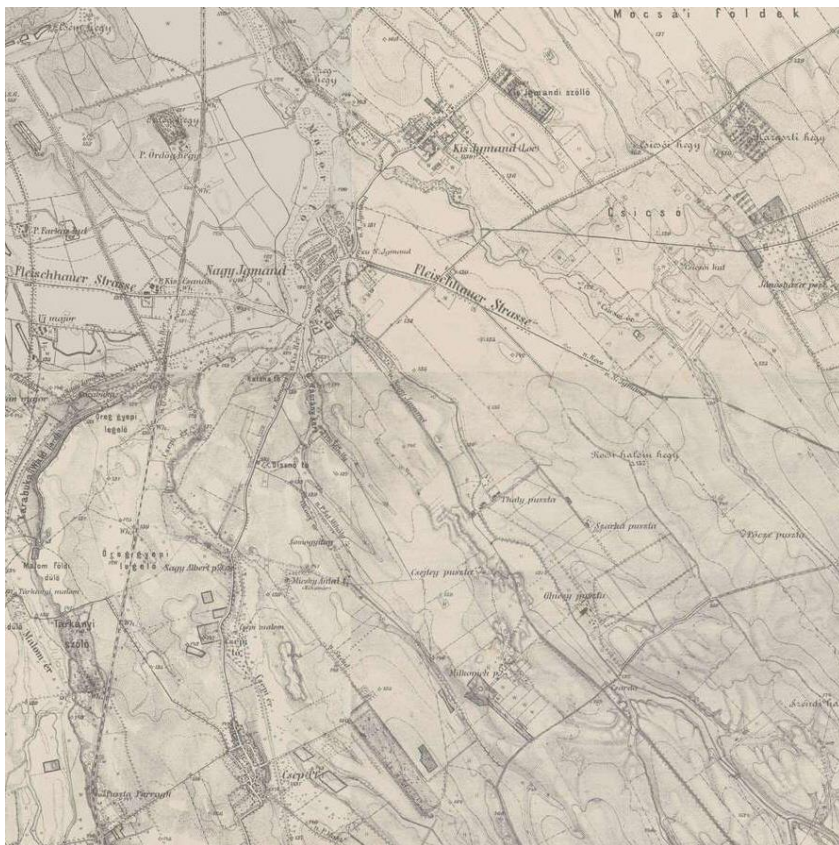
II. Katonai Felmérés (1840)

Forrás: <http://mapire.eu/hu>

III. Katonai Felmérés (1882)

Forrás: <http://mapire.eu/hu>

Magyarország Katonai Felmérése (1941)

Forrás: <http://mapire.eu/hu>

Google Earth műholdképe

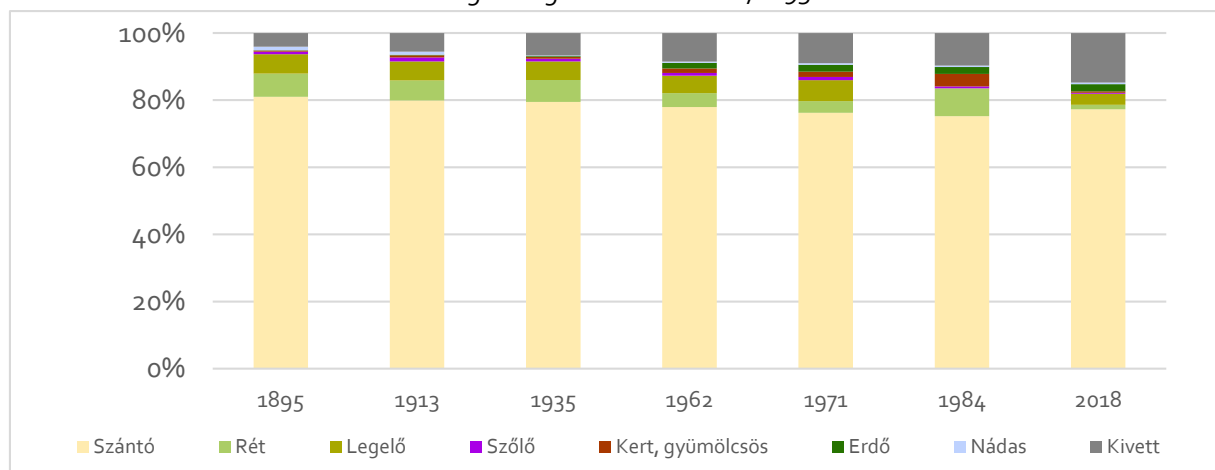
Forrás: Google Earth

Nagyigmánd területén a termőföld hasznosításáról és a művelési ágak megoszlásáról a 19. század vége óta állnak rendelkezésre statisztikai adatok. A településen lévő művelési ágak vizsgálatát az említett statisztikai adatok elemzése mellett a földhivatali alapadatok térinformatikai elemzésével végeztük el.

Nagyigmánd területének több mint háromnegyedét napjainkban szántó művelési ágú területek foglalják el, melynek aránya viszonylag stabil volt az elmúlt bő egy évszázadban. A szántóterületek meghatározó részén nagyparcellás mezőgazdasági művelés folyik. A kertek és gyümölcsösök a terület 0,4%-át teszik ki. Szőlőterületeket (0,3%) az Öreg- és az Ördög-hegy térségében találhatunk. Az erdők aránya 2,2%-os, a gyepeké 4,6%-os. A gyepek nagy része legelő, melyek a régebben vizenyős-, vagy árterületeken, többnyire a Concó és a Szendi-ér mentén helyezkednek el. A kisigmándi határhoz közel, a Kocs-Kisigmándi-ér mentén, továbbá a Nagyigmándi-tótól délre nádas található.

Művelési ágak megoszlása változása, 1895-2018

Forrás: Földterület községsoros adatok, 1895-1984, Földhivatali alaptérkép

Művelési ágak megoszlása

Művelési ág	Terület (ha)	Arány (%)
Szántó	3970,99	77,27
Gyep (rét)	68,87	1,34
Szőlő	16,28	0,32
Kert	5,92	0,12
Gyümölcsös	15,04	0,29
Gyep (legelő)	167,73	3,26
Nádas	24,08	0,47
Erdő	110,31	2,15
Kivett	758,38	14,76
Fásított terület	1,17	0,02
Összesen	5138,77	100,00

Forrás: Szerző készítése a földhivatali alaptérkép alapján

Védett természeti területek

Nagyigmánd területe nemzetközi és országos védett természeti értékkel egyaránt érintett.

NEMZETKÖZI JELENTŐSÉGŰ VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLET

A nagyközség közigazgatási területe a Csépi- és a Szendi-ér mentén a Csépi-gyepek különleges természetmegőrzési Natura2000 területtel érintett.

ORSZÁGOS JELENTŐSÉGŰ VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLET

A Nemzeti Ökológiai Hálózat ökológiai folyosó területei a Concó-patak, a Szendi- és a Csép-ér mentén találhatóak meg. A természeti értékek vizsgálata és számba vétele, a természetközeli élőhelyek (mocsarak, nádasok, Concó-patak) helyi természetvédelmi oltalom alá helyezésének vizsgálata szükséges a továbbiakban.

Nagyigmánd közigazgatási területe a Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló 2018. évi CXXXIX. törvényben szereplő tájképvédelmi terület övezetével is érintett. Ezeken a területeken általános tájképvédelmi célkitűzés a természeti adottságok, rendszerek, valamint az emberi tevékenység kölcsönhatása, változása következtében kialakult tájak, sajátos látványának esztétikai jellemzőinek megőrzése. Az övezet a Szendi-ér mentén található gyepes területeket és környezetüket érinti.

1.A.C. TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSMAG

Nagyigmánd történeti településmagja a mai Kossuth Lajos utca (mely az egykori Mészárosok útja) mentén helyezkedik el. Az egykor falusias képpel bíró utca a századfordulón, a járási központként kisvárosias arculatot öltött. A jelentősebb intézmények, szolgáltatások, mint polgármesteri hivatal, posta, takarékpénztár, templom stb. a településmag területén helyezkedik el, mely mára egyértelműen kisvárosi hangulatot sugall az ide érkező számára.

Nagyigmánd látképe a 20. század elején és tórészlet. Forrás: hungaricana.hu - Zempléni Múzeum, Szerencs gyűjteménye

*Kossuth Lajos utca látképe
Forrás: Szerző készítése*

1.B. A TELEPÜLÉSI RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉG FELMÉRÉSE

1.B.A. KUTATÁSTÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

1969-ben Vadász Éva és Vékony Gábor járták be a Nagyigmánd határát, főként a Concó mentén, a Szendi-ér és Csicsói-ér két oldalán vizsgálták a szántóföldi művelés alatt lévő területeket. 1985. augusztusában a Nagyigmánd-Komárom felé vezető út mellett új gabonatarló építését kezdték meg, melynek során a földgépek több sírt megbolygattak. A B. Szatmári Sarolta által vezetett leletmentés során 2000 m² területen 76 sír került feltárássra. A sírok egy nagyobb temetőhöz tartozhattak. A temető legtöbb lelete a 8. sz. második felére, végére keltezhető (Nagyigmánd központi az. 59819 lh-23. lh). 2005-ben Kisné Cseh Julianna készített örökségvédelmi hatástanulmányt Nagyigmánd településrendezési tervéhez, amikor az addig ismertté vált lelőhelyeket vette sorra (<https://archeodatabase.hnm.hu/>). 2009-ben Stibrányi Máté vezetésével végeztek terepbejárást a szélerőműpark területén. Több helyen leletmentés és megelőző feltárás is megvalósult, mint a Nagyigmánd 6. lh– Concóra dűlő, Nagyigmánd 29- Sós- tói- dűlő és Nagyigmánd 31 – Kettes dűlő lelőhelyen.

1.B.B. ISMERT RÉGÉSZETI LELŐHELYEK NAGYIGMÁND HATÁRÁBAN

ÉRTÉKLELTÁR

A régészeti örökség felmérését a Miniszterelnökség Örökségvédelmi Hatósági Főosztály, Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztályának hivatalos, 2018.04.06-án kelt adatközlése, a 2019. őszén történt terepszemle, továbbá a <http://archeodatabase.hnm.hu> online adatbázisa alapján állítottuk össze.

Lelőhelyszám hatástanulmány	Azonosító	Lelőhelyszám	Település	Név	Korszak	Megjegyzés Kutatottság
1	51450	1	Nagyigmánd	Szélhossza-dűlő	római kori településnyom	terepbejárás
2	53024	2	Nagyigmánd	Szőke puszta II.	szórvány pattintott kő	terepbejárás
3a	55882	3	Nagyigmánd	Szőke puszta I.	Árpád-kori település	terepbejárás „A szendi országút és bekötőútja nagyméretű középkori települést zár közre. /azonosítható Szentmihállyal/” kapcsolódó lh.: 69619; a település magja a Szendi-ér túlsó, K-i partján található (hatástanulmány 5. lh.)

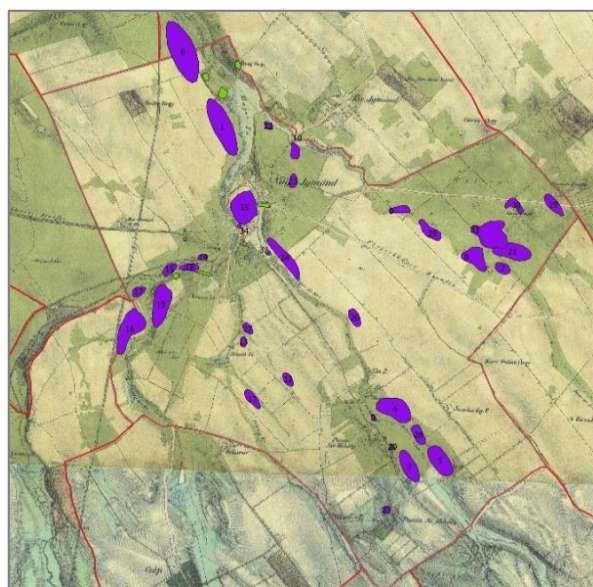
3b	69619	41	Nagyigmánd	Szőke-puszta I. (Csicsóra-dűlő)	római kori telep és égetőkemence és Árpád-kori településnyom	terepbejárás kapcsolódó lh. 55882
4	55884	4	Nagyigmánd	Thaly-puszta Közép-dűlő	bronzkori, vaskori településnyom középkori szórvány	terepbejárás lh. kiterjedés 600 x 300 m
5	55888	5	Nagyigmánd	Ghiczy puszta	római kori és középkori településnyom	terepbejárás lh. kiterjedés 500 x 200 m
6	55889	6	Kisigmánd/ Nagyigmánd	Concóra-dűlő	késő bronzkori és intenzív római kori településnyom	terepbejárás és a 4. szélerőmű alapozásánál leletmentés lh. kiterjedés kb. 800 x 300 m
7	55892	7	Nagyigmánd	Csicsói patak /Kocs- Kisigmándi-ér/ I.	őskori településnyom	terepbejárás
8a	55895	8	Nagyigmánd	Csicsói patak 2.	középkori település	terepbejárás kapcsolódó lh: 59674, 64174
8b	59674	21	Nagyigmánd	Csicsói patak 4.	Árpád-kori, középkori település	terepbejárás Csicsói, azaz a Kocs- Kisigmándi-ér kettéágazása között kapcsolódó lh:55895, 64174,
8c	64174	28	Nagyigmánd	Csicsói patak 7.	középkori település	terepbejárás kapcsolódó lh: 55895, 59674
9a	55896	9	Nagyigmánd	Csicsói patak Kocs- Kisigmándi-ér III.	középkori településnyom	terepbejárás kapcsolódó lh: 67085
9b	67085	40	Nagyigmánd	Kocs- Kisigmándi-ér partja I.	Árpád-kori településnyom	terepbejárás kapcsolódó lh:55896 „hosszan elhúzódó lh.”
10a	55898	10	Nagyigmánd	Zsellér-dűlő	őskori és középkori településnyom	terepbejárás kapcsolódó lh:59817

10b	59817	24	Nagyigmánd	Zsellér-dűlő 3.	őskor, középkori településnyom	terepbejárás kapcsolódó lh:55898
11	55900	11	Nagyigmánd	Disznó-tó	római kori és későbronzkori településnyom	terepbejárás lh. kiterjedés kb. 400 x 150 m
12	55902	12	Nagyigmánd	Szendi úti dűlő 2.	középkori településnyom	terepbejárás
13	55904	13	Nagyigmánd	Szenti úti dűlő 3. Dinnyeföld	kora középkori szórvány	terepbejárás
14	55905	14	Nagyigmánd	Borjúmezei legelő	középkori településnyom	terepbejárás lh. kiterjedés kb. 100 x 50 m
15	55906	15	Nagyigmánd	Borjúmezei legelő 2.	késő római és középkori településnyom	terepbejárás
16	55907	16	Nagyigmánd	Csépi éri dűlő	római kori település	terepbejárás; a jelentésből: „A későrómai cserepek mellett igen sok a faragott kő, a felszínen még oltárkövek is találhatóak 1 km hosszan”
17	55908	17	Nagyigmánd	Csépi éri dűlő 2.	középkori településnyom	terepbejárás
18	55909	18	Nagyigmánd	Csépi éri dűlő 3.	a napóleoni sánc közvetlen közelében nagy méretű késő bronzkori és vaskori telep népvándorlásk ori szórvány	terepbejárás „Lehetséges, hogy a XVIII. sz-i sáncokat az őskori erődítményre építették, mert a szögletes sáncrendszere mellett köríves sánc töredékek is megfigyelhetők.”
19	55910	19	Nagyigmánd	Csépi éri dűlő 4.	Árpád-kori település	terepbejárás lh. kiterjedés kb. 800 x 500 m
20	55911	20	Nagyigmánd	Földvár	középkori leletek középkori lakótorony?	terepbejárás „a Szendi ér Nyi-i partján Szőke pusztától D-re recens temető, területén kisméretű földvár, melynek egyik oldalát útépítésnél levágták. A

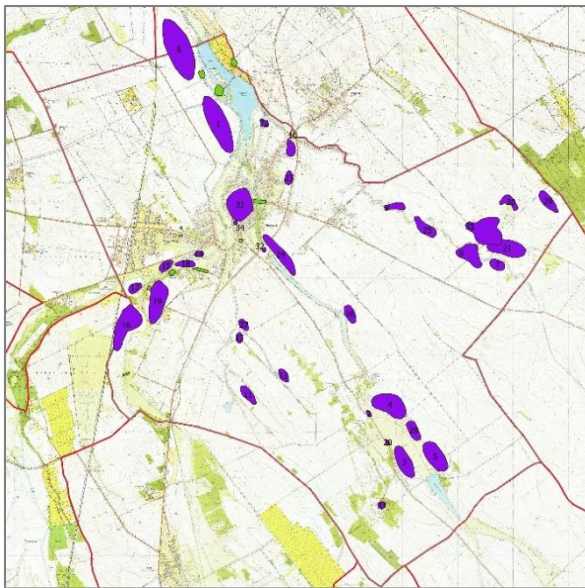
						földvár belső falai 10 m-esek"
21	59675	22	Nagyigmánd	Csicsói patak 5.	későbronzkori halomsíros kultúra	terepbejárás – a Csicsói, azaz a Kocs-Kisigmándi-ér mindkét oldalán
22	59814	23	Nagyigmánd	Zsellér-dűlő 2.	Árpád-kori településnyom	terepbejárás
23	59819	25	Nagyigmánd	Gabonatároló	avar temető, 8. sz. 2. fele	részben feltárt. 2000 nm területen 76 sír került feltárássra
24a	59825	26	Nagyigmánd	Gyeptag	római kori településnyom	terepbejárás kapcsolódó lh: 80747
24b	80747	42	Nagyigmánd	Szendi-ér 1.	római épület és településnyom	terepbejárás kapcsolódó lh: 59825
25a	64172	27	Nagyigmánd	Csicsói patak 3.	középkori település	terepbejárás kapcsolódó lh: 67083
25b	67083	39	Nagyigmánd	Kocs-Kisigmándi-ér partja II.	Árpád-kori településnyom	terepbejárás kapcsolódó lh: 64172
26	64180	30	Nagyigmánd	Szendi-ér partja; Tóra dűlő V.	római településnyom	terepbejárás
27	64182	31	Nagyigmánd	Szendi úti dűlő I.	őskori településnyom	terepbejárás
28	64186	33	Nagyigmánd	Thaly-puszta II.	római kori településnyom	terepbejárás
29	67039	34	Nagyigmánd	Sós-tói dűlő	Árpád-kori település	részben feltárt: a 099/5 hrsz-en a szélerőműpark területén
30a	67075	35	Nagyigmánd	Egyes-dűlő I.	Árpád-kor településnyom	terepbejárás kapcsolódó lh: 67077
30b	67077	36	Nagyigmánd	Egyes-dűlő II.	Árpád-kor településnyom	terepbejárás kapcsolódó lh: 67075
31a	67079	37	Nagyigmánd	Kettes-dűlő II.	római kori telep	részben feltárt: A 095 hrsz. ingatlanon feltárt terület 1212 nm – összefügg a 67081 lh-lyel
31b	67081	38	Nagyigmánd	Kettes-dűlő I.	késő bronzkori település római telep,	részben feltárt: A 092/16, 092/18, 095, 0101/11 és 0101/15 hrsz. ingatlanokon a kutatást

					korinthuszi oszloptör. újkori településnyom	egy út építése tette szükségessé, mely 6,5-13,5 m szélességben halad át a lelőhelyen, „L” alakban. 7200 nm feltárt terület
32	80749	43	Nagyigmánd	Szendi- ér 2.	Árpád-kori településnyom	terepbejárás
33	új lh.		Nagyigmánd	Szent Mihály	középkori épület?	történeti térkép alapján azonosítva
34	új lh		Nagyigmánd	Szent Mihály római katolikus templom	középkori templom	középkori templom helyén, megmaradt sánc és kerítőárok
35	új lh		Nagyigmánd	középkori településmag	középkori település	1711 előtti megtelepedés

Forrás: Miniszterelnökség adatszolgáltatása, 2018. április; módosítva Kustár Rozália 2019. őszén elvégzett helyszínelése alapján

Ismert régészeti lelőhelyek (lilával) és régészeti érdekű területek (zölddel) Nagyigmánd közigazgatási határában az I. és II. Katonai térképezés térképlapján

Ismert régészeti lelőhelyek (lilával) és régészeti érdekű területek (bordóval) Nagyigmánd közigazgatási határában topográfiai térképlapon és ortofotón

ELTÉRÉSEK A KORÁBBI RÉGÉSZETI ÉRTÉKLELTÁRTÓL

Megállapítható, hogy a közhiteles nyilvántartáson alapuló adatszolgáltatás több helyen kiigazításra szorul: Vadász Éva-Vékony Gábor 1960-as években végzett terepbejárását több kutató pontosította, ami több esetben azt eredményezte, hogy ugyanazon lelőhely több azonosító alatt került felvételre vagy egy lelőhely több, egymástól távol eső poligonon ábrázolt. Így például Nagyigmánd Zsellér-dűlő III - 64184 lelőhely poligonja Kisigmánd határában ábrázolt, ami valószínűleg hibás adatfelvétel, mivel a Vadász Éva-Vékony Gábor terepbejárásán azonosított lelőhely megtalálható 55898 szám alatt is Nagyigmánd határában. Ugyanígy a 64176 lelőhely teljes egészében a kócsi határba esik, hivatkozás alapján valószínűleg a Csicsói-ér mentén még nagyigmándi határba tartozó középkori lelőhelyek egyikével azonosítható. Az 52830 lelőhely kisigmándiként jelölt, de Nagyigmánd határába tette a hivatalos adatközlés. Az <https://archeodatabase.hnm.hu/>-n közzétett leírás alapján ténylegesen a kisigmándi határban fekszik. A 55902, 53024, 55904, 55895 központi azonosító alatti lelőhelyek az adatközlésben két folttal szerepeltek, az <https://archeodatabase.hnm.hu/> és a hivatkozott hrsz-ek alapján sikerült egyértelműsíteni, melyik kiterjedés a releváns, a további foltok törlésre kerültek.

Több lelőhely esetében a nyilvántartott lelőhelyek közelsége /átfedésben vagy max. 50 m távolságban lévő foltok/, a leletek jellege /ugyanolyan korú leletanyag/ és a terepbejárást végzők feljegyzései /forrás: [archeodatabase.hu](https://archeodatabase.hnm.hu/) szakmai felülete/ alapján a lelőhelyek összevonása indokolt, így egy folt alá kerültek az 55882+69619 lelőhelyek (Nagyigmánd 3.- Szőke-pusztá egy Árpád-kori település); az 55895+59674+64174 lelőhelyek (Nagyigmánd 8.- Csicsói-patak 2 - egy középkori település részei), 55896+67085 lelőhelyek (Nagyigmánd 9.- Csicsói patak Kocs-Kisigmándi- ér III. ugyanazon középkori település részei) 55898+59817 lelőhelyek (Nagyigmánd 10.- Zsellér-dűlő ugyanazon őskori és középkori település részei), 59825+80747 lelőhelyek Nagyigmánd 24. - Gyep-tag, Szendi-ér római kori település részei, 64172+67083 lelőhelyek (Nagyigmánd 25 - Csicsói patak 3. középkori település részei), a 67075+67077 lelőhelyek (Nagyigmánd 30 - Egyes-dűlő Árpád-kori település részei).

A hatástanulmányban új lelőhelyként jelölt Szent Mihály (Nagyigmánd 33. lh.), belterület Szent Mihály templom - középkori templom (Nagyigmánd 34. lh.) és településmag (Nagyigmánd 35. lh.), melyek átvezetését kezdeményeztük a közhiteles nyilvántartásba.

Az összevonások, egyértelműsítések után 35 db régészeti lelőhely ismert a település határában. A belterület három oldalról vizekkel, délről valószínűleg a középkorban mesterséges árokkal kerített "erődített hely" lehetett, nem kizárt, hogy stratégiai jelentősége már a bronzkortól eredeztethető, így nyilván számos lelet előkerülésével lehet számolni a területen.

*Ismert régészeti lelőhelyek Nagyigmánd határában
(rózsaszínnel: adategyeztetés után módosított, törölt lelőhelyek)*

RÉGÉSZETI HAGYATÉK - ÁLTALÁNOS TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

Feltételezzük, hogy Nagyigmánd határában is már a neolitikumban megtelepedtek az első földművelők, azonban nincs egyértelműen sem a csiszolt kőkorból sem a rézkorból sorolható leletről tudomásunk. Nagyigmánd 2. lelőhelyéről egy pattintott kőeszköz került elő, további, őskoriként megjelölt lelőhelyek: Nagyigmánd 7, 10, 27. lelőhelyek.

Intenzívebb megtelepedés a késő bronzkorból ismert, Nagyigmánd 21. lelőhelyéről a halomsíros kultúra leletei, Nagyigmánd 4, 6, 11 és 18. lelőhelyekről az urnasíros kultúra leletei kerültek elő. Nagyigmánd 18 - Csépi éri dűlő 3 lelőhely esetében a terepbejárást végzők felvetették, hogy a napóleoni sánc bronzkori-vaskori erődítmény átalakításával alakult ki. Nagyigmánd 31. Kettes dűlő

lelőhelyen Nagy Nándor Norbert vezetésével 7200 nm területet tártak fel egy nagyobb kiterjedésű késő bronzkori településből, melynek cölöpszerkezetes házait is megfigyelték az ásatás során. Ugyanitt római kori település objektumai is előkerültek.

A római korból számos település nyomát ismerjük Nagyigmánd határából: Nagyigmánd 1, 3, 5, 6, 11, 16, 26 és 28. lelőhelyeken felszíni leletek utaltak a megtelepedésre, Nagyigmánd 24 és 31. lelőhelyeken épületek nyomát is azonosították. A 3. lelőhelyen római kori égetőkemence, Kettes dűlőben (Nagyigmánd 31. lh.) pedig egy korinthuszi oszlop töredéke is előkerült. Jelentős tény, hogy a Concó mentén húzódott Pannonia Prima és Valeriana határa, miután a két Pannoniát Diocletianus 296-ban négy részre osztotta.

A négy részre osztott Pannónia provincia a IV. században

Forrás: Wikipédia - [https://hu.wikipedia.org/wiki/Pannonia_\(provincia\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Pannonia_(provincia))

A népvándorlás korából a már említett, Gabonatórólónál (Nagyigmánd 23. lh.) előkerült 8. századi avar temetőrészlet ismert, melynek pontos kiterjedését azonban nem ismerjük.

A kora középkorból Nagyigmánd 13. - Szentí úti dűlő 3. Dinnyeföld lelőhelyről ismert terepbejárási anyag. Nagyigmánd mai közigazgatási területén a középkorban több település létezett, a mai belterületen kívül bizonyosan volt három, történeti forrásból is ismert település: Csanak, Csicsó és Szent Mihály. A külterületi lelőhelyek történeti forrásokkal való azonosítása azonban feltárás nélkül bizonytalan. A régészeti leletek alapján elmondható, hogy a jelentősebb erek mellett több településnyom is létezett. Így Árpád-kori településre utaló leletanyagot gyűjtöttek Nagyigmánd 3, 8, 9, 19, 22, 25, 29, 30 és 32. lelőhelyekről, középkori leletanyagot pedig Nagyigmánd 4, 5, 8, 9, 10, 12-15, 17, 20, 25, 33-35. lelőhelyekről említenek. Feltárás a szélerőműpark területén a Sós-tói dűlőben volt (Nagyigmánd 29. lelőhely), ahol Petkes Zsolt vezetésével 3 Árpád-kori veremház, 8 kis mélységű gödör, 1 árok-részlet, valamint 1 szabadban álló kemence került feltárássra⁵. A lelőhelyek elhelyezkedése alapján úgy véljük, hogy egy nagyobb középkori falu a Concó-patak és a Csépi-ér összefolyásánál feküdt (Nagyigmánd 14-15, 17-19. lelőhelyek - középkori Csanak?). További falu a Szendi-ér mentén (Nagyigmánd 3, 4, 5, 20 és 33. lelőhelyek - Szent Mihály?) és a Csicsói-ér mentén

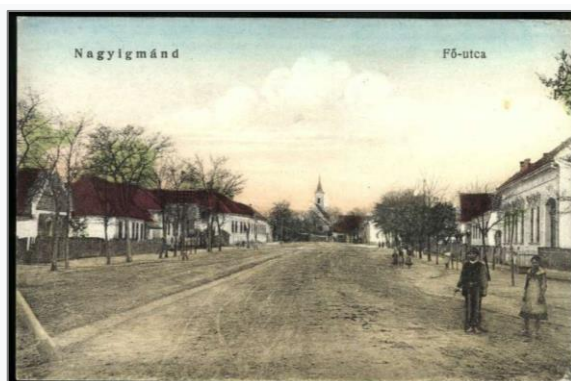
⁵ Régészeti Kutatások Magyarországon 2009, pp. 288-289.

feküdt (Nagyigmánd 8, 8 és 21. lelőhelyek – középkori Csicsó?). A település határában egyelőre csak a belterületen, a katolikus templom helyén egykor állt középkori templom azonosítható, további épület lehetett azonban Nagyigmánd 20. lh – Földvár területén, ahol Vadász Éva és Vékony Gábor lakótornyot feltételeztek, illetve Szentmihály-pusztá területén történeti térképen ábrázolt Rudera (rom) (Nagyigmánd 33. lh.).

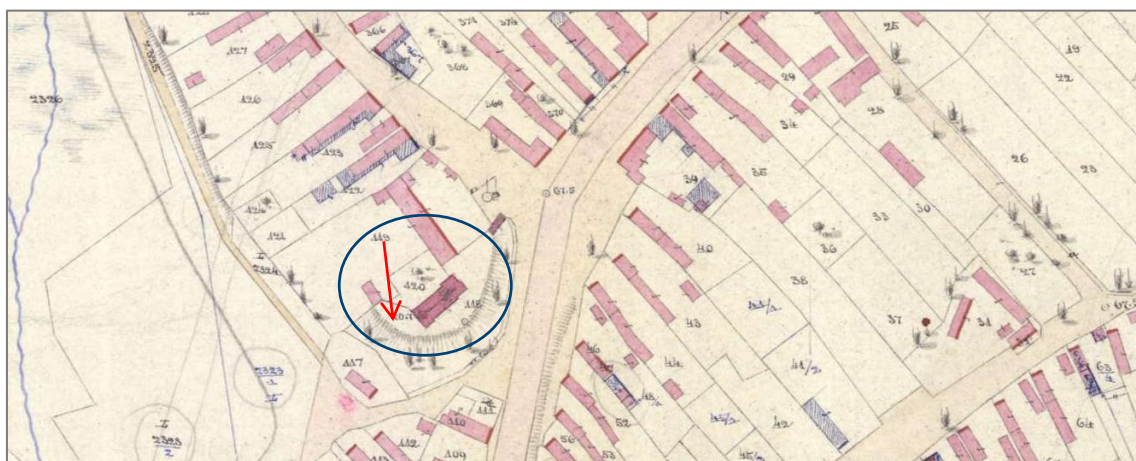
1.B.C. NAGYIGMÁND TÖRTÉNETÉNEK ÁTTEKINTÉSE

Nagyigmánd belterületén is nyilván kialakulhatott már a 11-12. század folyamán település. A 13. században már arról van adatunk, hogy a Duna jegén átjutó tatárok elpusztították Csanakot és Igmándot (Borovszky). A település birtokosai nyilván a névadó Wigman nemzetség tagjai voltak, míg a szomszédos Csanaké a Csolt nemzetség. A 13. századbeli oklevelek rendszeresen Wigmannak írják a birtokos nemzetség nevét. 1233-ban a nemzetségnek már 16 felnőtt tagja volt. A nemzetség több ágra szakadt, az Essegvári ágból Farkas fia András már 1233 előtt tekintélyes, gazdag ember volt, 1233-ban részt vett I. András az osztrák háborúban, s itt szerzett érdemeiért 1235-ben az Igmánd mellett eső Csanakon 5 ekényi földet kapott. András Csanakon vétel útján is szerzett birtokot, rokonaival, Ombod (Ambod) és testvéreivel, Gombbal és Simonnal együtt megvették a Csolt nemzetségtől Vata-Csanakának egy részét. A tatárjárás után ismét Csanakon kért a maga számára birtokot a királytól, s IV. Béla neki is adta azon földet, melyet a szétfutott királyi lovászok üresen hagytak. Csakhogy később e királyi lovászok megint visszakérültek, s kérték volt földjeiket, és András kénytelen volt a kapott föld egy részét nekik visszaadni. 1257 jún. 3. osztózás szerint Csanak kétharmadát András comes, egyharmadát pedig a királyi lovászok kapták. Az utódok közül II. Miklós 1309-ben dunántúli birtokairól legközelebbi atyafia, Lőrinte nembeli Lőrinte javára lemondott. A Lőrintének ajándékozott jószágok voltak: Essegvár, Bánd, Billege, Tót-Vásony, Kis-Melked, Igmánd és Zics. 1332-ben Károly Róbert király Igmándot Tamás csókakői várnagynak adományozta. Az 1400-as évek elején a Zichyek tartottak igényt a falura. A Losonczi Bánfi család 1433 előtt Igmánd, Csicsó, Kocs, Kéthely és Császár helységeket bírta, melyeket a király Hunyad váráért elcserélt; e birtokokat ezután Hédervári Lőrincz királyi lovászmester kapta Zsigmond királytól adományba. 1450-ben Garai Miklós nádor egy Örvény nevű halásztanyát és Kis-Zátony nevű szigetét, Némával szemközt a Wigmandon lakó Hedrehwari Imre és Miklós ellenében, a Vason lakó Kolos Jeromosnak és fiainak ítéli meg. 1453-ban a pannonthalmi convent jelenti, hogy Rozgonyi János erdélyi vajda Zent Mihál és Kis-Wigman birtokokba bevezettetett, de Zichy Bálint várnagy és fia Lukács nevében Kis-wigmáni Pál ellenmondott. Igmándot Héderváry Ferencz 1506-ban Battyán Benedeknek zálogosította el, majd 1526-ban Bakith Pál és testvérei kapták királyi adományként (Borovszky 1907).

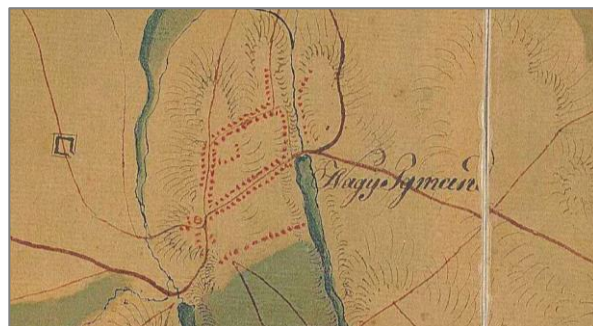
A török a szomszédos Csanak és Csicsó településekkel együtt többször is elpusztította Igmándot, így az elnéptelenedett és csak nehezen települt be újra. Azonban egy 1650-ben kelt feljegyzés szerint Komárom vármegye területén a következő református anyaegyházak voltak: Komárom, Tata, Nagymegyer, Füss, Csicsó, Tany, Nagykeszi, Aranyos, Ekei, Megyerics, Turiszakállas, Ekecs, Rétköz-Szakállas, Ács, Bana, Császár, Igmánd. 1676-ban Cseh Ferencz és ifjabb Cseh János, idősb Cseh Jánosnak Pahy Erzsébettől született fia igmándi részjóságát zálog cím alatt átadja Csapó Györgynek. Ugyanez évben a Ghéczyek, Sándorok és Madocsayak itteni részbirtokukat ugyanazon Csapó Györgynek elzálogosítják, majd a 17. század végén a gesztesi uradalommal együtt ez is az Esterházy család birtokába került. Az 1693. évi összeírás szerint csak ezer lakosa volt a vármegyének; a Csallóközben és Igmánd vidékén találunk elszórtan helységeket: Környe, Dad, Igmánd, Szend, Császár, Ászár és Ács gróf Esterházy Ferenczé volt, Kisbér a győri káptalané. 1717. Nagyigmánd és a Csépi pusztára nézve Pázmándy Gábor indít határpert gr. Eszterházy József, Kálmán és Ferencz ezredek ellen.

Képeslapok Nagyigmándról. Forrás: hungaricana.hu - Zempléni Múzeum, Szerencs gyűjteménye

A templom körüli temető feltételezhető határa a 19. század közepén készült kataszteri térképen.
Forrás: mapire.eu

A három oldalról vizekkel körbevett belterület 1809-ben két térképrészleten /elsőn kelet-nyugati tájolás/.
Forrás: Nagy-Igmánd térsége Ács és Ászár között. 1809. Órállások, kiserődök, útvonalak.
Hadtörténeti Intézet és Múzeum H IV a 1323

A település belterülete az I. Katonai térképezéskor jelölt kiterjedéssel azonos, a belterület délkeleti végén a templommal.

CSANAK TÖRTÉNETÉNEK ÁTTEKINTÉSE

A középkori Csanak /Chonuk/ története sokszor összefonódott Wigmannel (Igmánddal). Az idézett 13. századi források után 1340-ben is említik Kis-Csanakot. 1430-ban Kis-Csanak vagy Kápolna határát megjárják a veszprémi káptalan kiküldöttje előtt⁶ Csanakon pedig egy időben a garamszentbenedeki apátság népei laktak.

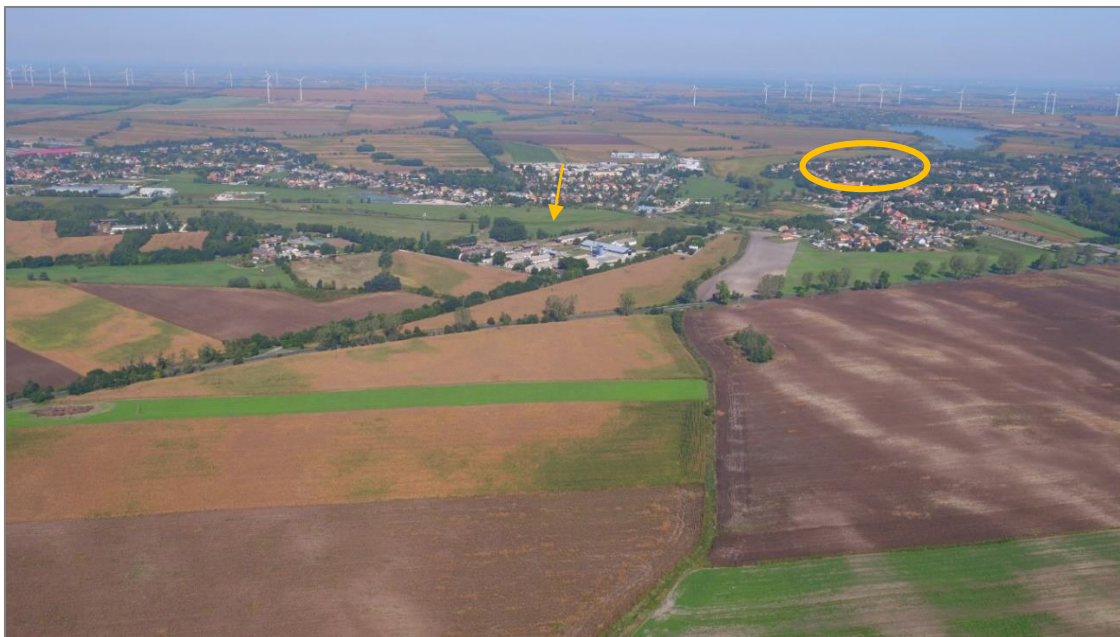
⁶ Gyulai Rudolf: Komárom vármegye és város történetéhez (Komárom, 1890)

Nagyigmánd 16., 17. és 19. lelőhelyek

Nagyigmánd 15., 16., 17. és 19. lelőhelyek

Nagyigmánd középkori településmagja, előtérben Nagyigmánd 15. lelőhely délről

Nagyigmánd 24., 32. és 27. lelőhely

Nagyigmánd 24. és 26. lelőhelyek nyugati irányból

Nagyigmánd Csicsói-ér mente 9. és 25. lelőhelyek és a Szendi ér mellett a 24. lelőhely

Nagyigmánd 7., 8., 21., 29., 30. és 31. lelőhelyek

Nagyigmánd 3. és 5. lelőhelyek

Nagyigmánd 2. és 4. lelőhelyek

1.B.D. RÉGÉSZETI ÉRDEKŰ TERÜLETEK NAGYIGMÁND HATÁRÁBAN

Régészeti érdekű területek közé sorolhatók azok a töltések, sáncok, melyek 1809 őszén épültek ki a Napóleoni támadás elleni védekezés keretében. Ide soroltuk azt az átjárót is, mely valószínűleg már a középkortól biztosította az átjárást Nagyigmánd történeti településmagja felé. Általánosságban a régészeti érdekű területek közé tartoznak a lelőhelyek közvetlen környezete a nagyigmándi vízfolyások mentén. A temetők esetében a lelőhelyek kiterjedését nem lehet meghatározni terepbejárással, csak egyéb roncsolásmentes módszerekkel, így a Gabonátároló környéke is régészeti érdekű terület.

Régészeti érdekű területek Nagyigmánd határában

NAPÓLEON-KORI HADTÖRTÉNETI ÖRÖKSÉG NAGYIGMÁND HATÁRÁBAN

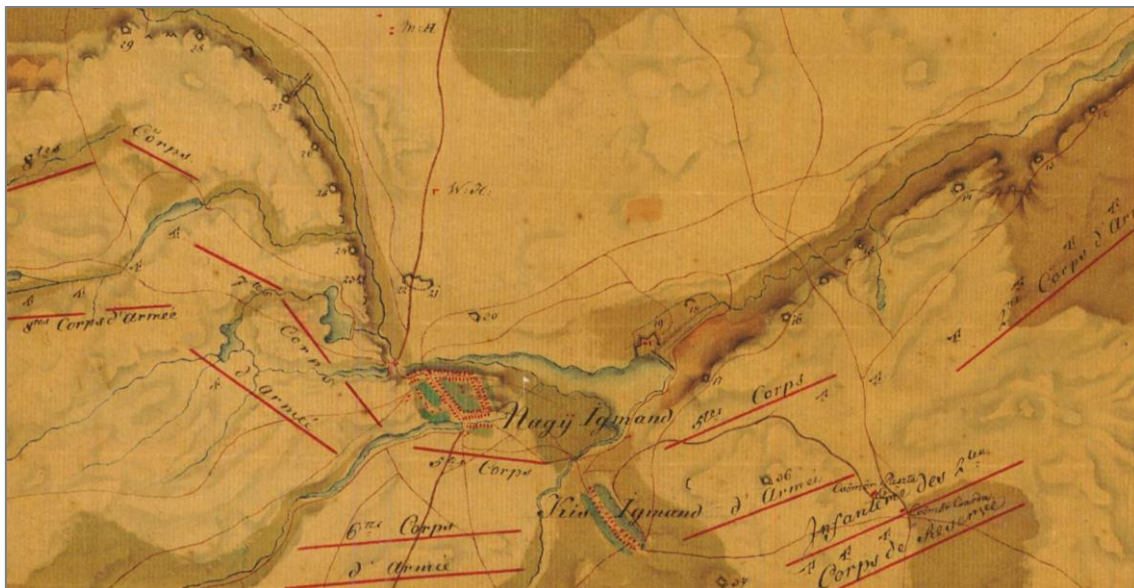
Különleges emlékek Nagyigmánd határában a Napóleon korabeli sáncok. Ács és Nagyigmánd térségében, a Concó-patak mentén egy hosszú védővonal redutjainak, ágyúállásainak történetét Nováki Gyula és Tolnay Gergely dolgozták fel. A Concó-patak menti redutsort az 1809. évi őszi háborús készülődés közepette építették meg. József nádor október 6-án naplójába bejegyezte, hogy a sáncok, redutok Nagyigmándtól Csépig elkészültek. Az Igmánd előtti átjárónál 3 redut, ezekhez kapcsolódóan további 13, részben nyitott, részben zárt redut sorakozik a Concó-patak mögötti mocsaras területen. Nagyigmánd 19. sz. közepi kataszteri térképén a község akkori belterületének északi szélén egy dombos szőlő neve „Francia sánc”, a délnyugati szélén is így neveztek egy területet. Az Öreg-tó nagy gátjának délnyugati végénél „Régi francia-török sánc” szerepel. Pesty Frigyes 1864. évi helynévgyűjteményében Nagyigmándnál írták, hogy a „Hosszútábla-dűlő” legmagasabb részén két, földből készült sánc van a győri úthoz közel, amelyek 1809-ben készültek a franciák ellen. A községben a 48. szám alatti „Katona töltés alja” dűlőben is két sáncot említenek, ugyancsak a győrbudai út két oldalán (Nováki-Tolnay 2010)⁷. A szerzők részletesen felmérték a Nagyigmánd határába eső, számozásuk szerinti 19-20-21 és 26-25-24. redutokat.

A védelmi tervek értelmében az osztrák hadsereg a Concó-patak keleti, magasabb partján, 24 kilométeres szakaszon épített fel összesen 35 redutot, a patak dunai torkolatától egészen Csép falu nyugati előteréig. Ez a 35 sokszögletű, nagyrészt zárt sánc alkotta a védelmi vonal gerincét, támpontjait, míg a térközőket a patak, annak mocsaras és meredek falú medre biztosíthatta. Nagyigmándtól északra, a Duna (és Ács felé) a térközők távolsága jelentősen csökken; két kivétellel nem haladja meg a 770 métert; az átlaguk 607 méter. Azaz a 6 fontos ágyú hatásos kartácsoló lőtávolságán belül voltak a távolságok, így az előterep minden méterét legalább egy erőd (4–8 ágyú) kartáccsal be tudta lőni.

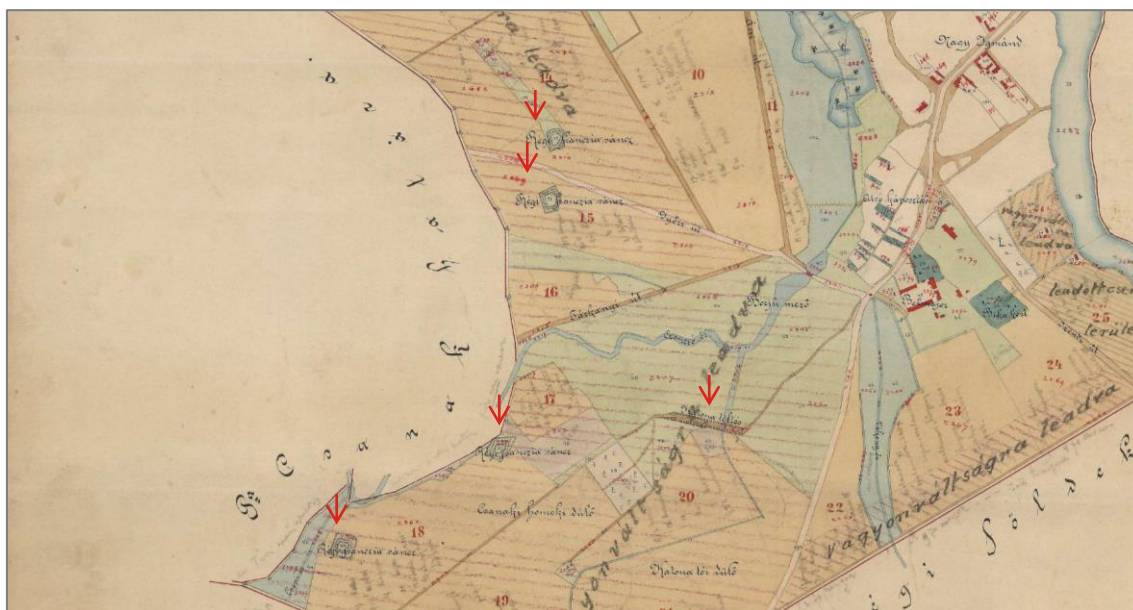
1809. évi térkép a Concó menti Napóleon elleni sáncokról Nagyigmánd térségében. Forrás:
[Nagy-Igmánd térsége Ács és Ászár között. 1809.] Őrállások, kísérődők, útvonalak.
Hadtörténeti Intézet és Múzeum H IV a 1323

⁷ Nováki Gyula – Tolnai Gergely: Napóleon kori sáncerődök Ács- és Nagyigmánd térségében. *Castrum*, 12. (2010) 71–102. www.castrumbene.hu/files/c12_o4_novaki-tolnay.pdf

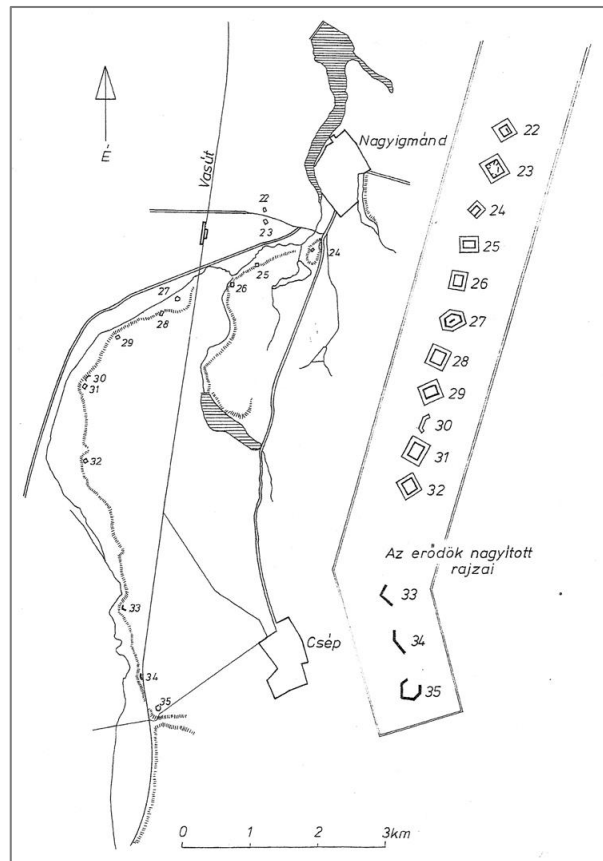
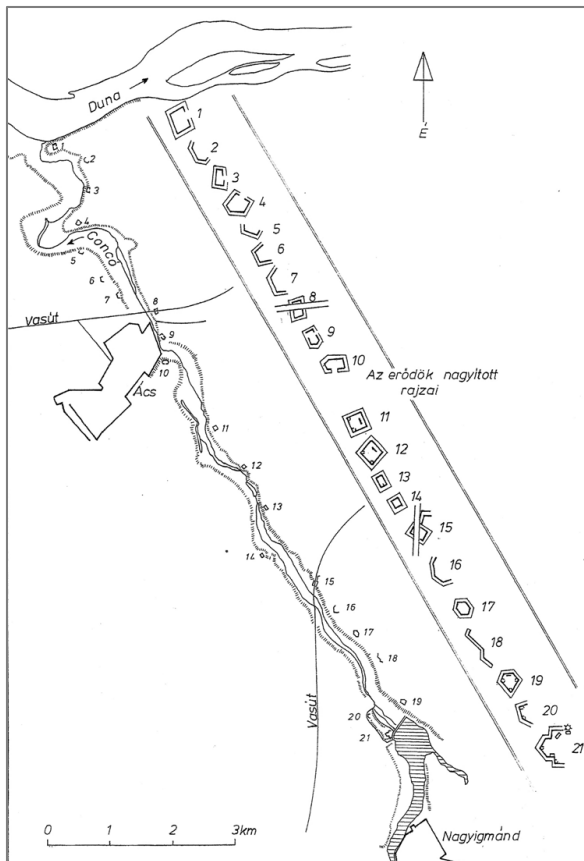
Nagyigmánd térsége a visszavonuló nemzeti hadállásokkal. 1809.

Forrás: Hadtörténeti Intézet és Múzeum H IV a 1297

A Nagyigmándi belső major térképe 1898. részlet a katonai töltés és régi „francia” sáncok feltűntetésével.

Forrás: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára S 69-No. 35

Az 1809. évi védelmi vonal sáncai a Concó mentén – Forrás: Nováki - Tolnay 2010)

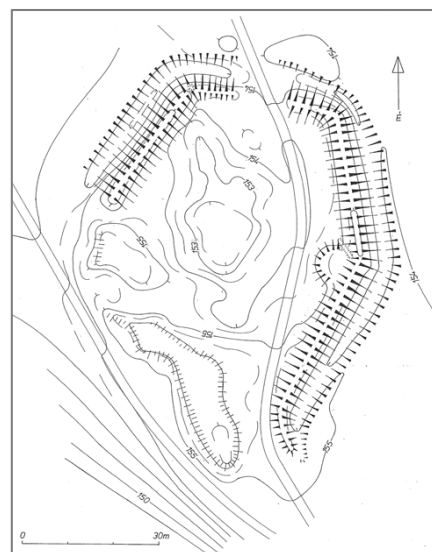
Nagyigmánd Öreg-hegy; a két 1809. évi sánc

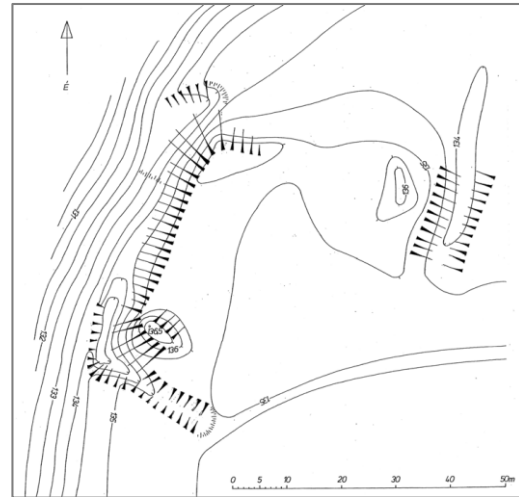
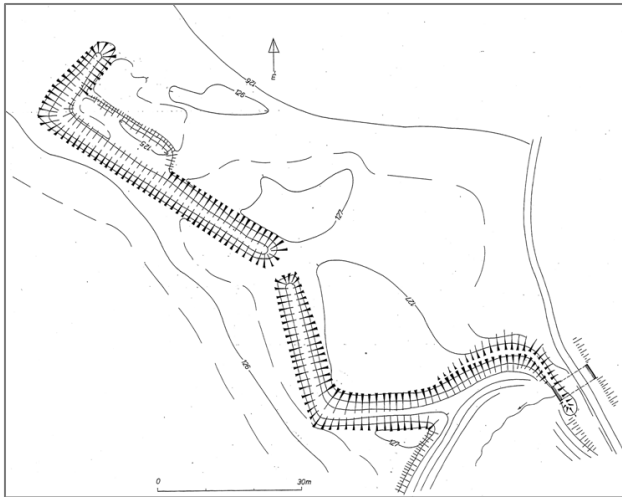
Vizimalom és az 1809. évi sáncok ábrázolása az Öreg-tónál 1809. évi térképen

1809. évi legdélebbi Nagyigmánd határában fekvő töltés vonalának kis szakasza

Az öreghegyen lévő redut és felmérési rajza (Nováki – Tolnay 2010) - Kilátás az Öreg-tóra az egyik napóleoni sáncról – szemközt további őrállás

21. redut és 26. redutok felmérési rajza (Nováki – Tolnay 2010)

1.C. A VÉDETT MŰEMLÉKI ÉRTÉKEK TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRA

1.C.A. A VILÁGÖRÖKSÉGI, ÉS A VILÁGÖRÖKSÉGI VÁROMÁNYOS HELYSZÍNEK ÉS TERÜLETEK

A Trtv. melléklete és a Miniszterelnökség Örökségvédelmi Hatósági Főosztály Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztály 2018. évi adatszolgáltatása alapján Nagyigmánd világörökségi és világörökségi várományos területtel nem érintett.

A Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékéről szóló 27/2015. (VI. 2.) MvM rendelet alapján Nagyigmánd nem szerepel a Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékében.

1.C.B. AZ ORSZÁGOS ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG ELEMELI

Az Örökségvédelmi Hatástanulmány a műemléki adatait a Miniszterelnökség Örökségvédelmi Hatósági Főosztály Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztály által vezetett hivatalos nyilvántartásra alapoztuk.

A Miniszterelnökség által vezetett, a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (Kötv.) 71. § szerinti központi, közhiteles hatósági nyilvántartás 2018. áprilisi állapota szerint:

Nagyigmánd közigazgatási határain belül

- 5 műemléket,
- 5 műemléki környezetet ismer.

A műemlékek határait a kapcsolódó digitális adatbázis poligonok útján jelöli, míg a táblázatos adatok helyrajzi számos formában szerepelnek a következő oldalon dokumentáltak szerint.

Nyilvántartott műemlékek

Törzsszám	Azonosító	Cím	Név	Védelem	Bírság kategória	Védési ügyiratok	Helyrajzi szám	EOV Y koordináta	EOV X koordináta
2569	6332	Mansbart utca	R. k. templom	Műemlék	II.	863-4/1953. FOM, 22509/1958. ÉM 120344/1958. MM	736, 737, 735	577002	255006
2570	6333	Mansbarth Antal u. 2.	R. k. plébániaház	Műemlék	II.	22509/1958. ÉM 120344/1958. MM	735, 736	577000	255071
10277	6334	Ghiczy puszta	v. Ghyczy kúria, ma az ÁG pihenő háza	Műemlék	II.	3457/1989. OMF	0154/4	580701	250452

10740	6331	Kossuth Lajos utca	Nepomuki Szt. János szobor	Műemlék	II.	1683/1992. OMF	459	577352	255373
11520	12287	Rákóczi Ferenc utca 5.	Népi lakóház	Műemlék	II.	53/2011. (VIII. 25.) NEFMI	479	577215	255692

Forrás: Miniszterelnökség adatszolgáltatása, 2018. április

Nyilvántartott műemléki környezetek

Törzsszám	Azonosító	Név	Védelem	Védési ügyiratok	Helyrajzi szám
2569	17473	R. k. templom ex lege műemléki környezete	Műemléki környezet		739/3, 738, 703/3, 455/1, 734, 733, 476
11520	18547	Népi lakóház műemléki környezete	Műemléki környezet	53/2011. (VIII. 25.) NEFMI	476, 478, 480, 641, 642
10740	27938	Nepomuki Szt. János szobor ex-lege műemléki környezete	Műemléki környezet		455/1, 82/9, 82/8, 461, 460
2570	27939	R. k. plébániához ex-lege műemléki környezete	Műemléki környezet		476, 703/3, 733, 734, 738, 739/3, 737
10277	27940	v. Ghyczy kúria, ma az ÁG pihenő háza ex-lege műemléki környezete	Műemléki környezet		0148/1, 0148/2, 0154/9, 0156

Forrás: Miniszterelnökség adatszolgáltatása, 2018. április

A MŰEMLÉKI VÉDETTSÉG FOKOZATAI

A műemléki védettségről a 2001. évi LXIV. törvény rendelkezik az alábbi módon:

„32. § A nyilvántartott műemléki értékeket a miniszter rendeletben nyilvánítja műemlékké, aminek tartalmaznia kell:

- a védetté nyilvánítás tényét,
- a védetté nyilvánított műemléki érték meghatározását, a védelem célját,
- a védelem fajtáját (műemlék, műemléki terület),
- az egyedileg védett ingatlanra (ingatlanrészre) vonatkozó, elővásárlási joggal kapcsolatos rendelkezést, ha a védetté nyilvánítást megalapozó érték kiemelkedő jelentősége indokolja,
- a műemléknek kormányrendeletben meghatározott szempontjai szerinti kategóriába sorolását,
- a műemlék ingatlan (ingatlanrész) és a műemléki terület meghatározását, az azonosításához szükséges helyrajzi adatokkal.

32/A. § A hatóság évente legalább egyszer javaslatot tesz a nyilvántartott műemléki értékek műemlékké nyilvánítására.

32/B § A műemléki védettség a védett műemléki érték értéktárba vett, műemléki értéket megalapozó, hiteles alkotórészeire, tartozékaira, valamint beépített berendezési tárgyaira is kiterjed.

33. § Egyes jelentős történeti és kulturális értékű, illetve veszélyeztetett helyzetű műemlékek és műemlék-együttesek fokozott védelmét biztosítani kell.

34. § A műemléket, valamint indokolt esetben fontosabb megközelítési pontjain a védett területet a hatóság a jellemző adatokat ismertető „Műemlék” feliratú táblával jelöli meg.”

A műemlékek (bírság) kategóriákba történő besorolását az örökségvédelmi bírságról szóló 191/2001. (X.18.) Kormányrendelet 1. § (1)-(4) bekezdése határozza meg.

„1. § (1) A kulturális örökség fogalmkörébe tartozó elemek az örökségvédelmi bírság (a továbbiakban: bírság) megállapításának szempontjából I., II., III. és IV. kategóriába tartoznak.

(2) A kategóriába sorolás során figyelemmel kell lenni a kulturális örökséghez tartozó elemek korára, ritkaságára, a kulturális örökség egészén, valamint az érintett társadalmi (etnikai, kulturális, vallási) közösségen belüli történeti, művészeti, gazdasági és funkcionális jelentőségére.

(3) A műemléket a bírság szempontjából

a) I. kategóriába kell sorolni, ha a műemlék a (2) bekezdésben foglaltak tekintetében eszmei jelentősége és egyedisége révén országos szinten kiemelkedő műemléki jelentőséggel bír vagy jelentős gazdasági-fejlesztési potenciállal is rendelkezik,

b) II. kategóriába kell sorolni, ha a műemlék nem tartozik az I. kategóriába.

(4) A nyilvántartott műemléki érték a III. kategóriába tartozik.”

A Nagyigmánd területén található műemlékek a II. bírságkategóriába tartoznak.

1.C.C. A VÉDETTÉ NYILVÁNÍTOTT RÉGÉSZETI LELŐHELYEK ÉS A NYILVÁNTARTOTT RÉGÉSZETI LELŐHELYEK

Az Örökségvédelmi Hatástanulmány régészeti adatait a Miniszterelnökség Örökségvédelmi Hatósági Főosztály Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztály által vezetett hivatalos nyilvántartásra, az archaeodatabase.hu szakmai felületének adatsorára és a 2019-ben végzett terepszemlére alapoztuk

A Miniszterelnökség által vezetett, a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (Kötv.) 71. § szerinti központi, közhiteles hatósági nyilvántartás 2018. áprilisi állapota szerint és az elvégzett összehasonlító elemzés alapján:

Nagyigmánd közigazgatási határain belül

- 35 db régészeti lelőhelyet ismert.

A régészeti lelőhelyek határait a kapcsolódó digitális adatbázis poligonok útján jelöli, míg a táblázatos adatok helyrajzi számos formában szerepelnek a következő oldalon dokumentáltak szerint.

Nyilvántartott régészeti lelőhelyek

Lelőhelyszám hatástanulmány	Azonosító	Település	Név	Védelem	HRSZ	EOV Y koordináta	EOV X koordináta
1	51450	Nagyigmánd	Szélhossza-dűlő	szakmai	061/19, 061/18, 060, 061/14, 061/16, 061/15, 061/17, 061/22, 061/21, 061/20, 061/23, 061/12, 061/13, 061/11, 061/10,	576684	256791

					061/9, 044/22, 061/8, 061/7, 044/21, 044/32		
2	53024	Nagyigmánd	Szőke puszta II.	szakmai	0183, 0182, 0161/7, 0235/6	579400	251561
3a	55882	Nagyigmánd	Szőke puszta I.	szakmai	0161/38, 0161/7	579856	250860
3b	69619	Nagyigmánd	Szőke-puszta I. (Csicsóra-dűlő)	szakmai	0161/17, 0161/37, 0161/18, 0161/19, 0161/21, 0161/20, 0161/24, 0161/23, 0161/25, 0161/26, 0161/27, 0161/28, 0161/22, 0161/29, 0161/30, 0161/35, 0161/34, 0161/33, 0161/32, 0161/31, 0161/36, 0161/38, 0161/7	580041	250685
4	55884	Nagyigmánd	Thaly-puszta	szakmai	0169/1, 0179/5, 0184/18, 0184/12, 0184/13, 0184/15, 0184/16, 0184/17	579783	251713
5	55888	Nagyigmánd	Ghiczy puszta	szakmai	0171, 0156, 0167, 0169/1, 0163/2, 0166, 0163/1, 0170, 0168	580598	250786
6	55889	Kisigmánd/N agyigmánd	Concóra-dűlő	szakmai	Nagyigmánd 044/40, 034, 044/41, 044/9, 044/10, 044/11, 044/8, 044/24, 0118/5, 0118/8, 0118/7, 0118/6, 0118/9, 0118/11, 0118/10, 0118/3, 0118/4, 044/27, 044/26, 044/39, 044/38, 044/37, 044/36, 044/35, 044/34	575972	258140
7	55892	Nagyigmánd	Csicsói patak	szakmai	0120/7, 0120/6, 0120/3, 0120/5, 0120/4	581720	254244
8a	55895	Nagyigmánd	Csicsói patak 2.	szakmai	0110/5, 0110/32, 0110/30, 0110/29, 0110/31, 0110/28	581070	254456
8b	59674	Nagyigmánd	Csicsói patak 4.	szakmai	096/3	581266	254558
8c	64174	Nagyigmánd	Csicsói patak 7.	szakmai	0120/2, 0120/1	581331	254282
9a	55896	Nagyigmánd	Csicsói patak	szakmai	0110/30, 0110/29, 0110/28	579724	255276
9b	67085	Nagyigmánd	Kocs- Kisigmándi-ér partja I.	szakmai	096/10, 096/21	579961	255309
10a	55898	Nagyigmánd	Zsellér-dűlő	szakmai	262, 259	577950	256492
10b	59817	Nagyigmánd	Zsellér-dűlő 3.	szakmai	245, 246, 247, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255,	577995	256329

					257, 258, 244/3, 256/2, 259, 244/4, 239/18, 248/2, 239/12, 239/11, 239/8, 239/9, 239/10, 239/13, 239/14, 248/1, 239/15, 239/16		
11	55900	Nagyigmánd	Disznó-tó	szakmai	0265/38, 0265/37	577222	251900
12	55902	Nagyigmánd	Szendi úti dűlő 2.	szakmai	0265/20, 0265/21, 0265/22, 0262/19, 0262/17, 0262/16, 0262/18	577864	252248
13	55904	Nagyigmánd	Szenti úti dűlő 3.	szakmai	0263, 0265/30, 0265/39, 0280, 0265/40, 0282/1, 0265/41, 0262/3	577063	252927
14	55905	Nagyigmánd	Borjúmezei legelő	szakmai	0334/14, 0334/15	576336	254444
15	55906	Nagyigmánd	Borjúmezei legelő 2.	szakmai	0334/10, 0334/8, 0334/9, 0334/7	575737	254228
16	55907	Nagyigmánd	Csépi éri dűlő	szakmai	0130, 0131/6, 0132/2, 0133, 0131/2, 0131/5, 0132/3, 0313/13, 0298/3, 0312, 0313/14	575021	253156
17	55908	Nagyigmánd	Csépi éri dűlő 2.	szakmai	0327/54, 0327/53, 0327/55, 0327/56	575178	253828
18	55909	Nagyigmánd	Csépi éri dűlő 3.	szakmai	0327/25, 0327/22	576098	254264
19	55910	Nagyigmánd	Csépi éri dűlő 4.	szakmai	0310/69, 0310/71, 0325/4, 0325/5, 0325/6, 0325/7, 0310/68, 0310/62, 0310/74, 0325/10, 0325/1, 0310/73, 0325/9, 0316	575584	253593
20	55911	Nagyigmánd	Földvár	szakmai	0225	579711	250874
21	59675	Nagyigmánd	Csicsói patak 5.	szakmai	0101/14, 0103/2, 0103/3, 0101/3	581900	254544
22	59814	Nagyigmánd	Zsellér-dűlő 2.	szakmai	074/9, 074/10, 074/11, 074/12, 074/15, 074/16	577512	256805
23	59819	Nagyigmánd	Gabonatároló	szakmai	186, 137, 078/15, 078/12, 078/14, 078/13, 078/16, 078/11, 078/9, 078/10, 184, 192, 193, 194, 195, 198, 196, 199/2, 142/3, 081/1, 082/4	577956	255812
24a	59825	Nagyigmánd	Gyeptag	szakmai	0244/5, 0244/6, 0244/7, 0244/8, 0244/9, 0250/7, 0250/8, 0250/10,	577867	254366

					0250/16, 0249/1, 0250/15, 0250/14		
24b	80747	Nagyigmánd	Szendi- ér 1.	szakmai	0252/160185/10	577549	254726
25a	64172	Nagyigmánd	Csicsói patak 3.	szakmai	0110/12, 0110/13, 0110/11, 0110/10, 0110/9, 0110/14, 0110/15	580457	254868
25b	67083	Nagyigmánd	Kocs- Kisigmándi-ér partja II.	szakmai	096/12	580275	255069
26	64180	Nagyigmánd	Szendi-ér partja	szakmai	0244/22	579062	253358
27	64182	Nagyigmánd	Szendi úti dűlő I.	szakmai	0282/4, 0282/3	577142	253162
28	64186	Nagyigmánd	Thaly-pusztá II.	szakmai	0171, 0169/1, 0173, 0179/1, 0168, 0179/5	580209	251254
29	67039	Nagyigmánd	Sós- tói- dűlő	szakmai	092/13, 099/6, 092/19, 099/3, 099/4, 099/5	582633	255390
30a	67075	Nagyigmánd	Egyes-dűlő I.	szakmai	092/14, 092/17	581967	255378
30b	67077	Nagyigmánd	Egyes-dűlő II.	szakmai	092/16	581792	255371
31a	67079	Nagyigmánd	Kettes-dűlő II.	szakmai	096/23, 092/16, 096/15, 095, 092/15	581224	254939
31b	67081	Nagyigmánd	Kettes-dűlő I.	szakmai	0101/15, 092/18, 0101/5, 092/16, 0101/14, 0101/11, 096/15, 095, 0101/2	581556	254842
32	80749	Nagyigmánd	Szendi- ér 2.	szakmai	0253/2	577513	254513
33	új lh.	Nagyigmánd	Szent Mihály		0200/10, 0200/18-19	579630	249908
34	új lh.	Nagyigmánd	Szent Mihály római katolikus templom		735, 737, 738, 34, 736	577090	254932
35	új lh.	Nagyigmánd	középkori településrag		4/1, 6, 8/1, 9/4, 9/7, 15/9, 15/13, 18/1, 28/1, 28/2, 455/1, 591,593, 603, 602, 604/1, 609/1, 611/4- 5,615/2, 615/4, 617, 619, 623, 626, 628/2, 629, 632, 635/7, 637, 638/1, 646, 647, 652, 653,656, 658/2, 659, 660-703/3, 703/4, 709, 710, 711, 714, 715, 176, 717/3, 719, 720, 721, 724, 726, 727,	577064	255324

Forrás: Miniszterelnökség adatszolgáltatása, 2018. április; módosítva Kustár Rozália helyszínelése alapján

A RÉGÉSZETI LELOHELYEK OSZTÁLYBA SOROLÁSA A VÉDELEM FOKOZATAI SZERINT

A régészeti lelőhelyek védelméről a 2001. évi LXIV. törvény rendelkezik az alábbi módon:

- „11. § (1) Az ismertté vált régészeti lelőhelyeket nyilvántartásba kell venni.
(2) A nyilvántartott régészeti lelőhelyek e törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak.”*

Ez esetünkben azt jelenti, hogy a Nagyigmánd közigazgatási határain belül található, valamennyi nyilvántartott régészeti lelőhelyet védetség illeti meg. Területüket a fenntartható használat elvének figyelembevételével csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik ne károsodjanak. Lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni azokat.

Ami kezelésüket meghatározza, hogy a régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük, azaz a hatástanulmány készítése során lehetőségünk van olyan javaslatok megtételére, melyek a régészeti lelőhelyek állapotmegőrzését szolgálják.

Az általános védelem mellett a miniszter külön rendeletben védetté nyilváníthat régészeti lelőhelyeket. A nyilvántartott régészeti lelőhelyek védetté nyilvánítása a 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről alapján:

- „12. § Az ország kiemelkedő történeti és kulturális jelentőségű nyilvántartott régészeti lelőhelyeit jogszabályban kell védetté nyilvánítani.
13. § (1) A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely a lelőhelynek akár részleges állapotromlását eredményezheti.
(2) A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyhez védőövezetet lehet kijelölni.
(3) A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhely kategóriába kell sorolni.
(4) Kiemelten védett az a lelőhely, mely kivételes tudományos jelentőséggel, és nemzetközi vagy országos szempontból kiemelkedő fontossággal bír. Fokozottan védett az a régészeti lelőhely, melynek tudományos jelentősége megállapítható, és egy nagyobb tájegységre nézve kiemelkedő fontossággal bír.
14. § (1) A védetté nyilvánítás előkészítését a Hivatal folytatja le, amely évente legalább egyszer javaslatot tesz a nyilvántartott régészeti lelőhelyek védetté nyilvánítására.
(2) A védelem alá vonni tervezett lelőhelyhez és a lelőhely régészeti védőövezetéhez tartozó ingatlanok tulajdonosait és az egyéb érintett személyeket jogszabályban meghatározott módon értesíteni kell.”*

A Miniszterelnökség adatszolgáltatása alapján védett, kiemelten védett, illetve fokozottan védett régészeti lelőhelyeket Nagyigmánd területén nem ismerünk.

1.D. A HELYI ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRA

1.D.A. TELEPÜLÉSSZERKEZET

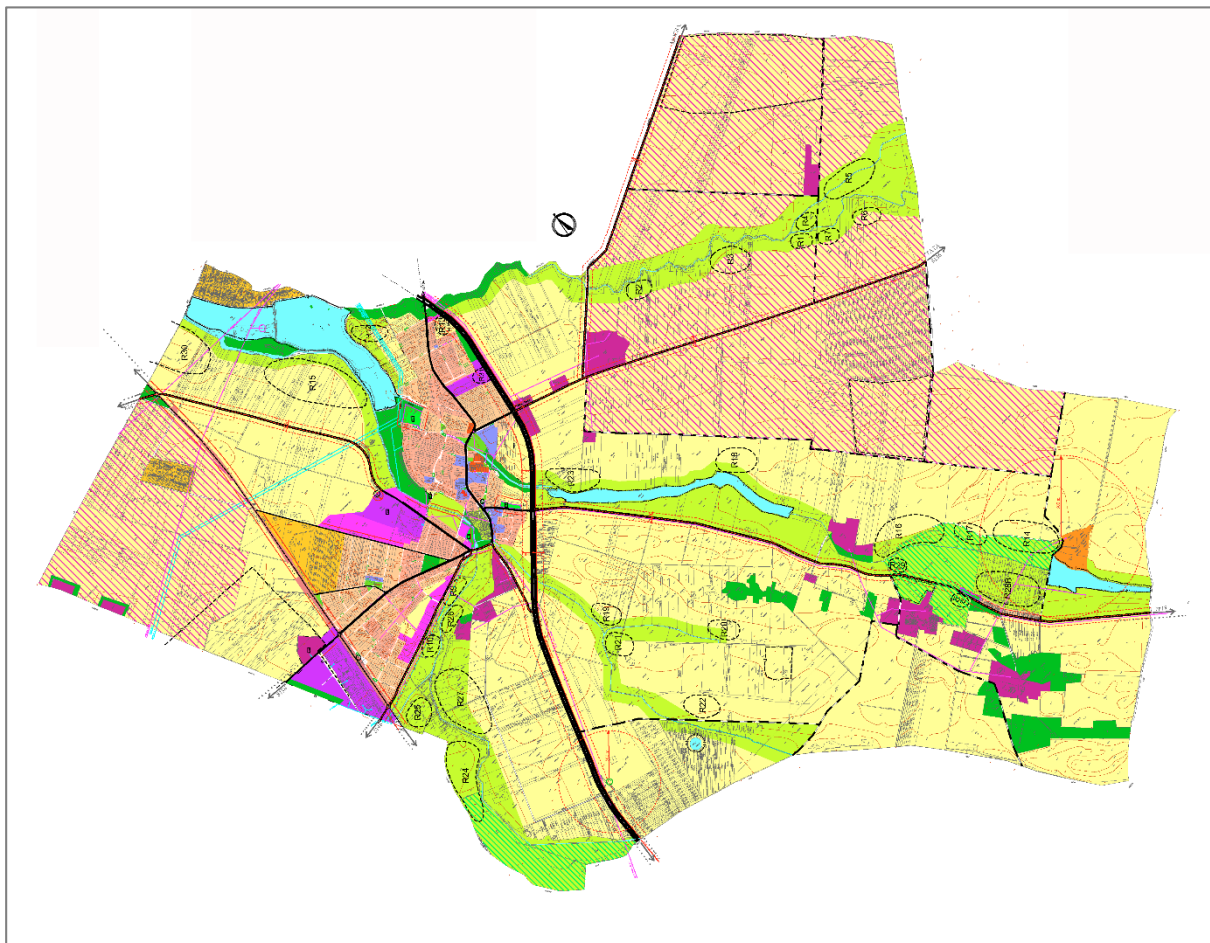
A településszerkezet és annak változása az *1.A.a. Településszerkezet alakulása* fejezetben került bemutatásra.

1.D.B TELEKSTRUKTÚRA ÉS UTCAVONAL-VEZETÉS

TELEKSZERKEZET ÉS TELEKHASZNÁLAT

A település telekszerkezete a történeti utcahálózatot követi. Tervezett utcanyomvonalak, egységes épület-elhelyezésű telkek a történelmi településmagon kívül kerültek kialakításra. A telkek mérete változó. Belterületen 300 m² alatti és 5000 m² feletti telkek egyaránt előfordulnak, legjellemzőbb telekméret 800-2000 m² között változik. Külterületen 50.000 m² feletti telekméret, zártkertekben a 1000-2500 m²-es telkek a meghatározóak.

A hatályos településrendezési eszközök alapján a belterület telekhasználatát lakóterületi túlsúly jellemzi, mely a falusias-, kertvárosias-, és kisvárosias lakóterületre tagolódik, településközpont vegyes besorolással tarkítva. Tömbszerű foltokban helyezkednek el gazdasági területei, míg a különleges területek nagyobb részekre egymástól elkülönülve találhatók. Külterületen az általános mezőgazdasági, zártkerteken a kertes mezőgazdasági terület besorolás jellemző.

Nagyigmánd nagyközség településszerkezeti terve, 2007

BEÉPÍTÉSI MÓD

A település legnagyobb területén az oldalhatáron álló beépítési mód a meghatározó, ez köszön vissza a katonai felmérések és a kataszteri térképek lapjairól is, melytől csak a Kossuth utca néhol zártabb beépítése tér el. Noha az I. Katonai Felmérésen még nem került feltüntetésre telekhatár, a II. Katonai Felmérésen és a Kataszteri térképen már jól láthatóak az oldalhatáron álló hosszú épületek.

1.D.C. UTKAKÉP, UTKAKÉP RÉSZLET

Nagyigmánd településképét Concó és a többi kisebb vízfolyás (Szendi-, Vékony- és Kocs-Kisigmándi-ér) menti elhelyezkedése határozza meg. A lakóterületek elhelyezkedése a korábbi magaslatokon ármentes területeken kezdett kialakulni, később a vízfolyások szabályozása segítette a lakóterületek bővítését.

Egy település általános utcaképét a mikro domborzat, az utcák szélessége, a telekmorfológia, a beépítési mód, az épületek és a növényzet határozza meg. Az utcaképében a lakóépületek képviselik a legnagyobb arányt, ugyanakkor arculatát mégsem egyedi lakóépületeivel jellemezhetjük. Kiemelt épületei, épület-együttesei, azonos karakterjegyeket viselő utcaszakaszai adnak egyediséget számára.

Ma is élesen elkülöníthető a kettősség az utcahálózat elrendeződésében, továbbá Nagyigmánd területi növekedésében. A nagyközség egyediségét adja a szabálytalan és szabályos hálózatok együttese, ez a két fő karakter jellemzi legjobban a települést. A régi település a Concó és a Szendi-ér között elterülő részen volt, ahol a térszíni beépítést a tengerszint feletti magasság jelentősen meghatározta. Ezt az adottságot az utcarészletek szabálytalan nyomvonalai hűen követik. A folyóvizek szabályozása és a belvízrendezés után, a Concó és a Szendi-ér túlsó oldalán kialakított újabb településforma viszont szabályos sakktáblaszerű elrendezést követ. A két típustól függetlenül meg kell említeni a település legforgalmasabb és reprezentatívabb szakaszát a Kossuth Lajos utcát, mely a déli oldalán található szervízúttal és kapcsolódó zöldfelületeivel kisvárosias képet mutat.

A nagyigmándi utcákra mindenhol jellemző azonban, hogy meglehetősen szélesek, legtöbb esetben mindkét oldalon zöldfelülettel, néhol fákkal. A térarányok kellemes érzetet biztosítanak, ugyanis az utca szélességének mértéke meghaladja a térfalak magasságának mértékét. Ez a főutca mentén elhelyezkedő néhány többemeletes épületek esetén is megvalósul.

A település lakásainak 15,41%-a 1946 előtt, 37,76%-a 1946 és 1970 között, 36,99%-a 1971-1990 között, 9,84%-a pedig a rendszerváltás után épült.

Concón túli terület utcaképe
Forrás: Szerző készítése

Kossuth Lajos utca utcaképe
Forrás: Szerző készítése

1.D.D. EGYÉB TELEPÜLÉSKARAKTER ELEMÉK

Az épülettípusok több szempont szerint tipizálhatók:

- Funkció
- Magasság és tömeg
- Kidolgozottság és anyaghasználat
- Minőség

A fenti szempontokat azonban felülírja annak ténye, hogy az adott épület képvisel-e értéket akár saját belső és külső tulajdonságai alapján, akár a nagyközösség életében betöltött szerepe szerint. E szempontokat követve kerültek kijelölésre a helyi védelem alatt álló épületek, illetve válogattuk ki a helyi értéket képviselő elemeket, struktúrákat, melyeket Értékkataszter formájában rögzítettünk.

HELYI VÉDELEM ELEMÉI (TERÜLETEK, ÉPÜLETEK, KÖZTÉRI ALKOTÁSOK ÉS MŰSZAKI EMLÉKEK)

Nagyigmánd Nagyközség Önkormányzata Képviselő-testületének a településkép védelméről szóló 12/2018. (XII. 3.) önkormányzati rendelet 1. melléklete 4 db helyi területi védelem 13 db helyi védelem álló épületet, 5 köztéri alkotást és 2 műszaki emléket tüntet fel.

Helyi területi védelem alatt álló területek

Helyi egyedi védelem alatt álló elemek			
Sorsz.	Hrsz	Megnevezés, védendő érték	Leírás
1.	0159/3	Felhagyott temető	Felhagyott temető a Szákszendre vezető út mentén Védettség indoklása: Az egykori Ghyczy pusztai uradalomhoz tartozó temető a XIX. századi jeles emberek emlékét őrző sírfeliratok és a szép formájú síremlékek miatt egyaránt méltó a védelemre Fenntartási javaslat: A bozótos egykori sírkertet kertészeti terv alapján, a bozót ritkításával, de a fák egy részének megtartásával, gyepesítéssel kell gondozott sírkertté alakítani.
2.	0225	Hét vezér fái	Védettség indoklása: emlékhely Fenntartási javaslat: Az út menti csalitos kivágásával kellene legalább a rálátást biztosítani az emlékhelyre.
3.	494	Kegyeleti park	Egykori izraelita temető fennmaradt síremlékei Védettség indoklása: Fenntartási javaslat: a jelenlegi gondozás megfelelő, de a sírkövek mennyiségéhez képest túl nagy a terület ezért felvethető a park átrendezése és egyes részeinek intenzívebb parkosítása. (Javasolt példa pécsi izraelita temető beremendi sírkövei).
4.	597, 594, 598, 599, 603, 602	Református templomkerület (Mansbart utca, Petőfi Sándor utca)	Az egyedileg is védett templom és parókia mellett indokolt az egész együttes, az egykori iskola területét is tartalmazó terület védelme. Védettség indoklása: Településképi jelentőségű XIX. századi épületegyüttes karakterének megőrzése. Fenntartási javaslat: Az épületek tömegére jellemző keresztmetszeti méreteiket meg kell tartani, beleértve a beépítési konfigurációt is

Forrás: Nagyigmánd Nagyközség Önkormányzata Képviselő-testületének a településkép védelméről szóló 12/2018. (XII. 3.) önkormányzati rendelethe

Helyi egyedi védelem alatt álló érték

Helyi egyedi védelem alatt álló elemek				
Sorsz.	hrs.	cím	Megnevezés, védendő érték	Leírás
Épületek, építmények				
1.	663, 664	Kossuth Lajos u. 34.	Gazdakör épülete	Egykori gazdaköri épület. Védettség indoklása: A főutca városias átalakulása, zártosodása során épült, a hely társadalmi élete szempontjából is fontos középület. Fenntartási javaslat: Az eredeti állapotot bemutató fotók és tervek figyelembevételével történeti felújítás, nem az eredeti állapot rekonstrukciója, mivel a gazdaköri homlokzat tagolása a magas festett fríz miatt nem volt a legjobb arányú.
2.	669	Kossuth Lajos u. 30.	Gondozási központ	Egykori főszolgabírói épület. Védettség indoklása: A főutca városias átalakulása, zártosodása során épült, a hely társadalmi élete szempontjából is fontos középület. Fenntartási javaslat: A közelmúltban igényesen felújított épület. Megjegyzés: Sajnos az épület eredeti tömege a bejárati kaput tartalmazó épületrész bontása miatt nem maradt fenn.
3.	593	Mansbarth u.	Református templom	1889-ben épült templom. Védettség indoklása: A templom a falu fontos, térszervező középülete, a református templomkerület épületegyüttesének meghatározó eleme. Fenntartási javaslat: 2011-ben felújított épület.
4.	602, 603	Sziksza u.	Református parókia	A szabadságharc leverése után Haynau egy ideig Nagyigmándon állomásozott; e ház mögött végeztek ki két papot. Védettség indoklása: történeti értékű épület, a református templomkerület része. Fenntartási javaslat: Közelmúltban felújított épület.
5.	080/1	külterület	Lakóépület és mellék-épület	Toldott-tornácos hosszúház; lakóépület. Védettség indoklása: a faluban egykor általánosan használt épülettípus. Fenntartási javaslat: A főépület tömegét és legalább utcai homlokzatának nyílásrendjét meg kell őrizni.
6.	0239	külterület	Kúria – Bóday puszta	Még felújítható állapotú, lakott kúria épület, pusztuló gazdasági épülettel. Védettség indoklása: A birtokközpont igényes épületekkel állít emléket az egykori birtokközpontoknak példát mutatva a jelenkori új birtokközpontok kialakítására. Helytörténeti jelentősége is van; a falu körüli egykori birtokszerkezet tanúi a kúriák. Fenntartási javaslat: Legalább a kúria épületet a fennmaradt részletek, archív felvételek és tervek alapján kell műemléki igényességgel helyreállítani olyan funkciókra, amely az eredeti belső

				térrendszer helyreállítását és megtartását biztosítja. Az esetleges újabb épületek építése – követve a még meglévő gazdasági épület tömegét – történhet olyan elrendezéssel, amely a kúria dominanciáját biztosítja.
7.	0200/2	külterület	Magtár és kúria – Melkovics puszta	Átalakításokkal rontott kúria épület és gazdasági épületek; birtok-központ. Védetség indoklása: A birtokközpont igényes épületekkel állít emléket az egykori birtokközpontoknak példát mutatva a jelenkori új birtokközpontok kialakítására. Helytörténeti jelentősége is van. Fenntartási javaslat: Legalább a kúria épületet a fennmaradt részletek, archív felvételek és tervek alapján kell műemléki igényességgel helyreállítani olyan funkciókra, amely az eredeti belső térrendszer helyreállítását és megtartását biztosítja. A szép tömegű magtárhoz támaszkodó nagy előtető bontandó.
8.	0222/38	külterület	Istálló és magtár – Szőke puszta	Védetség indoklása: A birtokközpont igényes épületekkel állít emléket az igényes birtokközpontoknak példát mutatva a jelenkori új birtokközpontok kialakítására. Az istálló épületnek táj-képi jelentősége is van. Fenntartási javaslat: Felújítás az eredeti építészeti karakter megőrzésével. Megjegyzés: A helyszínelés szerint a birtokközpont nem működik; kérdéses a funkció.
9.	0187/4	külterület	Magtár és lakóépület – Thaly puszta	Egykori birtokközpont, melynek kúriája elpusztult, a magtár és a cseléd-lakások (?) felújítva lakásként, illetve pálinkafőzőként üzemelnek. Védetség indoklása: A birtokközpont igényes épületekkel állít emléket az igényes birtokközpontoknak példát mutatva a jelenkori új birtokközpontok kialakítására. Fenntartási javaslat: Az újjáhasznosított épületek felújítása nem műemléki igényességgel történt, de az épületek karakterét megtartotta.
10.	28/2	Kossuth utca	Lajos Óvoda, egykori járásbíróház	Rontott homlokzatú, de felújított, működő középület; óvoda Védetség indoklása: Az épület a járás-központi időszakban épült középület, mely hozzájárult a főutca kisvárosi karakterének kialakulásához. Fenntartási javaslat: Egy esetleges újabb nagyfelújítás során kedvező lenne falkutatás és a régi fényképeknek megfelelően a homlokzatot rekonstruálni.
11.	685, 698	Kossuth utca	Lajos Egykori községháza és adóhivatal	Jelenleg üresen álló, rontott homlokzatú épületek Védetség indoklása: Az épületek a település járásközpont korszakának fejlődési irányát őrzik a zártosuló beépítéssel Fenntartási javaslat: korabeli fotók alapján rekonstruálható az épületek utcai

				homlokzata. Amennyiben szerkezeti állapotuk nem teszi lehetővé a felújításukat akkor is zártos beépítéssel kellene a telkek utcai telekhatárán felépíteni az új épületeket, akár F+1 szintes kialakítással.
12.	1350/2		Vasútállomás	Védettség indoklása: A Concón túli terület meghatározó középülete volt a terület beépülése során meghatározta a Győri út tengelyét Fenntartási javaslat: - Megjegyzés: -.
13.	2	Kossuth Lajos utca	Húsbolt	Mintaszerűen felújított modernista épület Védettség indoklása: a főutca karakteréhez jól illeszkedő kortárs építészeti alkotás, mind az eredeti, mind felújított formájában. Fenntartási javaslat: karbantartás
Köztéri alkotások				
1.	89	Római katolikus temető	Rk. temető faragott kő síremlékei, kőkereszt corpussal	Római katolikus temető. Védettség indoklása: kegyelet, család-történet, faragott kő sírjelek Fenntartási javaslat: A temető folyamatosan gondozott.
2.	493, 495	Református temető	Református temető faragott kő síremlékei, ravatalozó	Református temető. Védettség indoklása: kegyelet, család-történet, faragott kő sírjelek. Fenntartási javaslat: a temető folyamatosan gondozott.
3.	476	Kossuth Lajos u.	I. világháborús emlékmű	I. világháborús emlékmű Védettség indoklása: Történeti, kegyeleti értékén túl a templomdomb mellett-i faluközponti tér szervező eleme. Fenntartási javaslat: Mind az emlékmű, mind a parkosított környezete gondozott; ezt az állapotot kell fenntartani
4.	476/8	Szikszai u.	emlékmű	Szikszai János mártír lelkész emlékoszlópa a református templom mellett. Védettség indoklása: történelmi emlékmű. Fenntartási javaslat: -
5.	746/3	József Attila u.	kőkereszt corpussal	A történeti falu „kapujában” felállított útkereszt. Védettség indoklása: Fenntartási javaslat: Az új tűzoltóság építése miatt megváltozott szituáció-ban a kereszt körül megnövekedett tér rendezése, parkosítása javasolható, annak részeként a kereszt mögé fák ültetése.
Műszaki emlék				
1.	401	Köztársaság u.	közkút	Védettség indoklása: -. Fenntartási javaslat: Az önkormányzat a korábban elrendelt védettséget fenn kívánja tartani.
2.	43/2	Kossuth Lajos u.	közkút	Öntöttvas közkútoszlop az igmándi keserűvíznek emléket állító felirattal Védettség indoklása: helytörténeti emlékmű Fenntartási javaslat: rendszeres rozsdátlanítás, mázolás.

Forrás: Nagyigmánd Nagyközség Önkormányzata Képviselő-testületének a településkép védelméről szóló 12/2018. (XII. 3.) önkormányzati rendelete

1.D.E. ÉPÍTMÉNYRÉSZLET, ALKALMAZOTT ANYAGHASZNÁLAT, TÖMEGFORMÁLÁS, HOMLOKZATI KIALAKÍTÁS

Nagyigmánd utcáin (elsősorban a történeti falu területén) járva néhány helyen találkozhatunk jellegzetes, visszatérő építményrészlettel, anyaghasználattal, tömegformálással, homlokzati kialakítással. Településképi szempontból meghatározó lakóépületeket a település központi és jellemzően falusias településrészein találhatunk.

A legrégebbi épületekre leginkább a népi építészet a jellemző. A házak mindig a telek oldalhatárára épültek, mivel így a porták kihasználtsága kedvezőbb. A nagyigmándi parasztházak tömegformálása hasáb alaprajzú, hosszázás elrendezésű, melyet nyeregvető zár le. Hagyományosan az oromzatos tetőszerkezet volt a jellemző, melyet a 20. században gyakran kontyoltak. A tetők héjazatát jellemzően agyagcserép alkotja, mely a múlt század archív képeslapjain is megfigyelhető.

Az épületek meghatározó formai eleme a nyitott tornác, mely a lakóház homlokzata mellé épített, kőoszlopokkal, pillérekkel, fedéllel ellátott térség, amely emberi tartózkodásra, munkavégzésre, vagy raktározási helyül szolgál. A jellemzően vakolt oszlopos tornácok viszonylag nagy változatosságot mutatnak kialakításukban.

Mértéktartó díszítés, mely leginkább a nyílások alatti könyöklőpárkány, nyíláskeretezés és a festett lábazatok esetén mutatkozik meg. Legtöbb esetben a szerkezet és funkció összhangjából adódó esztétikai hatásra törekedtek.

1.D.F. TÁJ- ÉS KERTÉPÍTÉSZETI ALKOTÁS, EGYEDI TÁJÉRTÉK, NÖVÉNYZET

Táj- és kertépítészeti alkotás

A Történeti Kertek Adattára alapján Nagyigmánd területén 1 db történeti kert található Szentmihályi park néven. A parkhoz tartozó földrészlet terület 3,9 hektár. *Forrás: <http://www.historicgarden.net/>*

Ghiczy kúria a Szentmihályi parkban
Forrás: Szerző készítése

A Ghiczy kúrai és környezete 1907-ben
Forrás: Borovszky S. (1907): Magyarország vármegyéi és városai

Egyedi tájértékek

Az egyedi tájértékek meghatározását a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 6. §-a tartalmazza az alábbiak szerint.

„6. § (1) A táj a földfelszín térben lehatárolható, jellegzetes felépítésű és sajátosságú része, a rá jellemző természeti értékekkel és természeti rendszerekkel, valamint az emberi kultúra jellegzetességeivel együtt, ahol kölcsönhatásban találhatók a természeti erők és a mesterséges (ember által létrehozott) környezeti elemek.

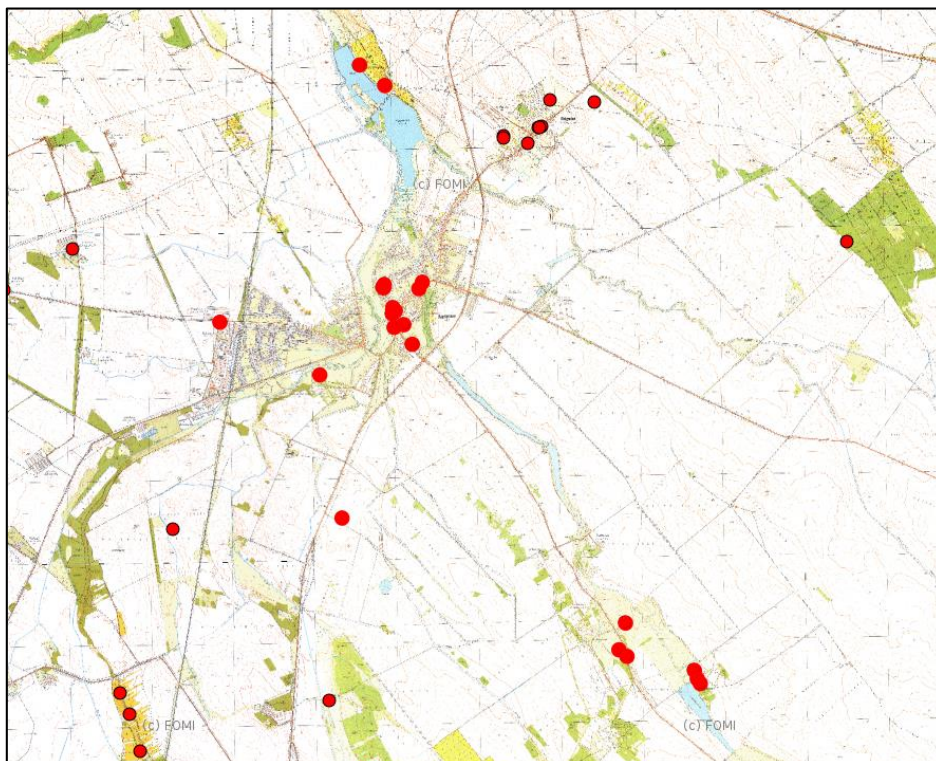
(2) A tájhasznosítás és a természeti értékek felhasználása során meg kell őrizni a tájak természetes és természetközeli állapotát, továbbá gondoskodni kell a tájak esztétikai adottságait és a jellegét meghatározó természeti értékek, természeti rendszerek és az egyedi tájértékek fennmaradásáról.

(3) Egyedi tájértéknek minősül az adott tájra jellemző természeti érték, képződmény és az emberi tevékenységgel létrehozott tájalkotó elem, amelynek természeti, történelmi, kultúrtörténeti, tudományos vagy esztétikai szempontból a társadalom számára jelentősége van.

(4) Az egyedi tájértékek megállapítása és nyilvántartásba vétele a védett természeti területek természetvédelmi kezeléséért felelős szerv (a továbbiakban: igazgatóság) feladata.

(5) A településrendezési terv tartalmazza a tervezési területen található egyedi tájértékek felsorolását.”

Az egyedi tájértékek meghatározásakor a TÉKA (<http://tajertektar.hu/hu/>) adatbázist használtuk fel, mely tartalmazza a Nagyigmánd területén lévő egyedi tájértékeket, illetve azok elhelyezkedését. Az adatbázis 2019. júliusi állapota szerint a település területén 22 db tájérték található.

Egyedi tájértékek Nagyigmánd területén
Forrás: <http://tajertektar.hu/hu/>

Egyedi tájértékek Nagyigmánd területén

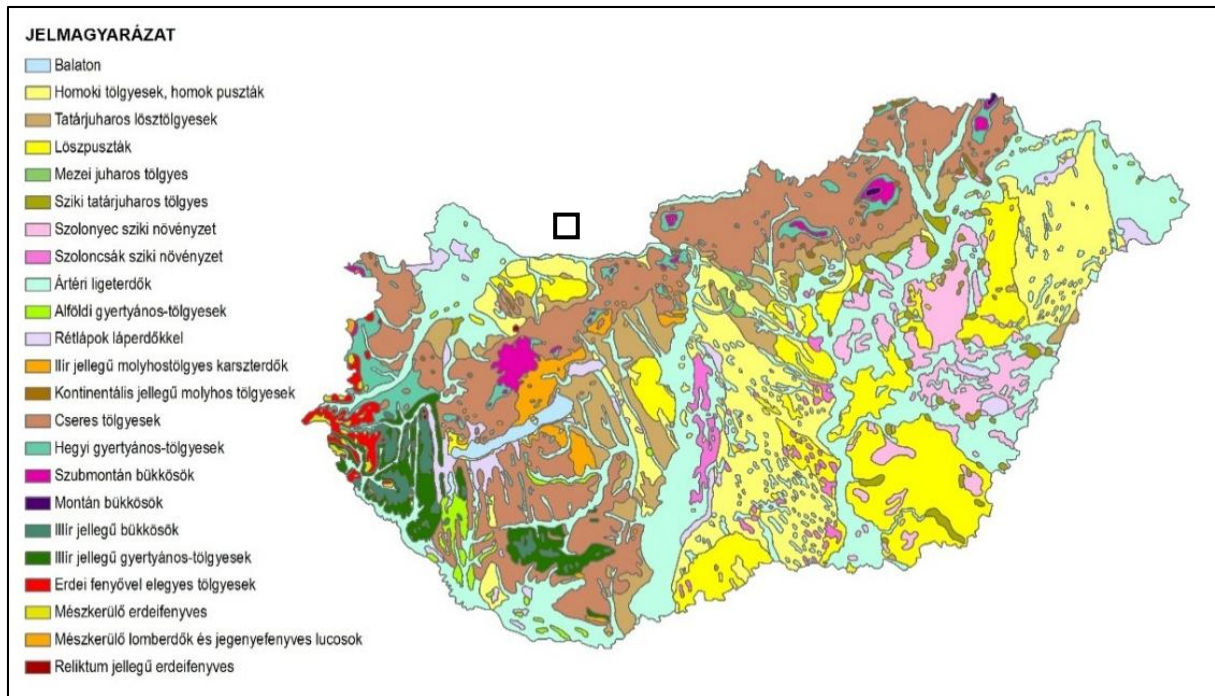
#	Megnevezés	Típus
1	Emlékmű, szobor, egyedülálló oszlop	Szobor
2	Csépi éri dűlő 3.	Erődítés
3	Gémeskút	Gémeskút
4	Gémeskút	Gémeskút
5	Református templom	Templom
6	Szent Mihály Római Katolikus Templom	Templom
7	Millenniumi kereszt	Feszület
8	Emlékmű, szobor, egyedülálló oszlop	Szobor
9	Emlékmű, szobor, egyedülálló oszlop	Szobor
10	Kereszt	Feszület
11	Nepomuki Szent János szobor	Köztéri szobor
12	Földvár	Kastély
13	Gémeskút	Gémeskút
14	v. Ghyczy kúria, ma az ÁG pihenőháza	Kúria
15	Emlékmű, szobor, egyedülálló oszlop	Szobor
16	Temetői kereszt	Feszület
17	Római katolikus plébániaház	Plébánia
18	Külterületi pince	Pince
19	Szentmihályi park	Történeti kert
20	Kereszt	Feszület
21	Emlékmű, szobor, egyedülálló oszlop	Szobor
22	Függőleges földkéregmozgást vizsgáló hálózat alappontja	Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek

Forrás: <http://tajertektar.hu/hu/>

A Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság adatszolgáltatása hivatalosan egyedi tájértékké nyilvánított elemről tájékoztatást nem adott.

Növényzet

A terület az Alföld flóraidék (*Eupannonicum*), Kisalföld flórajárásához (*Arrabonicum*) tartozik. A kistáj potenciális vegetációja ártéri ligeterdők és mocsarak valamint homoki tölgyes és homokpuszta. Néhány nevezetes növényelőfordulás a csajkavirág, a báránypirosító, és a homoki ternye. A területen az inváziós növények előfordulása gyakori, mint például zöld juhar, bálványfa, gyalogakác, selyemkóró. *Forrás: Kistájkataszter*

A terület potenciális vegetációja

Forrás: <http://www.novenyeterkep.hu/node/684>

A település külterületeinek felszínborításában a szántóföldi növénykultúrák a meghatározóak. A MÉTA program (Magyarország Élőhelyeinek Térképi Adatbázisa) keretei között készített, Magyarország természetközeli növényzettel való borítottságát ábrázoló térkép szerint Nagyménfő nagyközség természetközeli növényzettel való borítottsága 10% alatti.

Forrás: <http://www.novenyeterkep.hu/node/46>

1.D.G. SZOBOR, KÉPZŐMŰVÉSZETI ALKOTÁS, UTCABÚTOR

Nagyménfő területén számos szobor, képzőművészeti alkotás, emlékmű, kereszt található. A köztéri alkotások jelentős része a település múltjához és a vallási életéhez köthető.

Nepomuki Szent János
Forrás: Szerző készítése

Magyarok parkja
Forrás: Szerző készítése

HELYI ÉRTÉKET KÉPVISELŐ SZOBROK, KÉPZŐMŰVÉSZETI ALKOTÁSOK, EMLÉKMŰVEK, KERESZTEK

Nagyigmánd Nagyközség Önkormányzat Képviselő-testületének 12/2018.(XII. 3.) számú településkép védelméről szóló rendelete tartalmazza a település területén található védelem alatt álló, helyi értéket képviselő építészeti értékeket, valamint szobrokat, emlékműveket, kereszteket, ezek az 1.C.B. Az országos építészeti örökség elemei című fejezetben vagy az 1.D.D. Egyéb településkarakter elemek című fejezetben kerültek bemutatásra.

2. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT VÁLTOZÁSOK HATÁSELEMZÉSE

2.A. A TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRBAN SZEREPLŐ ELEMEEK VONATKOZÁSÁBAN RELEVÁNS RÖVID ÉS KÖZÉPTÁVON TERVEZETT VÁLTOZÁSOK ISMERTETÉSE

A Hatástanulmány Nagyigmánd Nagyközség Településfejlesztési Koncepciója (továbbiakban: Koncepció) című dokumentumban rögzített jövőképet, és ennek elérésére kitűzött célrendszeri elemeket tekintette tervezett változásoknak. A Koncepció a 2020-2035 közötti időszakra készül.

A kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 14. mellékletében szereplő tartalom éppen ezért kiegészül a Koncepció jövőképi, valamint célfa elemeinek bemutatásával.

NAGYIGMÁND CÉLJAI

1. GAZDASÁGI TÖBB LÁBON ÁLLÁSNAK MEGTEREMTÉSE

1.1. TURIZMUS FEJLESZTÉSE

- 1.1.1. Kerékpáros turizmus infrastruktúra-fejlesztése
- 1.1.2. Turistautak, zarándokutak létesítmény-kiépítése
- 1.1.3. Öko-horgászturizmus támogatása

1.2. MEZŐGAZDASÁGI HAGYOMÁNYOK MEGŐRZÉSE

- 1.2.1. Helyi kistermelők támogatása
- 1.2.2. Feldolgozóipar erősítése
- 1.2.3. Kiskertes művelési forma megőrzése

1.3. GAZDASÁGI VÁLLALKOZÁSOK VONZÁSA

- 1.3.1. Ipari park státuszának megőrzése
- 1.3.2. Gazdasági területek benépesítése
- 1.3.3. Kedvező közlekedési helyzet kihasználása

2. TÁRSADALOM BELSŐ EREJÉNEK NÖVELÉSE

2.1. LAKÓNÉPESSÉG MEGŐRZÉSE

- 2.1.1. Lakókörnyezet fejlesztése
- 2.1.2. Összetartó közösség erősítése
- 2.1.3. Hagyományőrzés támogatása

2.2. DEMOGRÁFIAI FOLYAMATOK FIGYELEMBE VÉTELE

- 2.2.1. Aktív időskor lehetőségeinek megteremtése
- 2.2.2. Egészségügyi ellátáshoz való hozzáférés biztosítása
- 2.2.3. Generációk közötti kapcsolatok erősítése

2.3. CSALÁDBARÁT INTÉZKEDÉSEK

- 2.3.1. Fiatalok/Családosok beköltözésének támogatása
- 2.3.2. Óvoda, iskola további minőségi fejlesztése
- 2.3.3. Ingázó lakosság támogatása

3. ÉPÍTETT KÖRNYEZET ERŐSÍTÉSE

3.1. ÉRTÉKŐRZÉS, ÉRTÉKTEREMTÉS ELVÁRÁSA

- 3.1.1. Sajátos teresedések megőrzése

3.1.2. Puszták, majorok állagmegóvása

3.1.3. Arculat javítása

3.2. TELEPÜLÉSI TERÜLET FEJLESZTÉSE

3.2.1. Zöld környezet megőrzése

3.2.2. Településrészek közötti kapcsolatok erősítése

3.2.3. Fejlesztési irányok kijelölése

3.3. INFRASTRUKTÚRA FEJLESZTÉSE

3.3.1. Közlekedés (közlekedésbiztonság)

3.3.2. Közmű (Csapadék-elvezetés)

3.3.3. Intézményi (Állagmegóvás, környezetrendezés)

4. TERMÉSZETI KÖRNYEZET MEGÓVÁSA

4.1. KLÍMATUDATOS LÉPÉSEK MEGTÉTELE

4.1.1. Megújuló energiaforrások alkalmazásának bővítése

4.1.2. Zöldfelületi rendszer hálózatosítási fejlesztése

4.1.3. Környezettudatos életmód támogatása

4.2. LEVEGŐ, VÍZ, TALAJ VÉDELME

4.2.1. Terhelések elkerülése

4.2.2. Vízfolyások, tavak és ezeket kísérő zöldsávok védelme

4.2.3. Zaj-, rezgés- és levegővédelem

4.3. TÁJVÉDELEM SZEREPÉNEK HANGSÚLYOS KEZELÉSE

4.3.1. Erdősávok megteremtése

4.3.2. Mozaikosság megőrzése

4.3.3. Látványvédelem szempontjainak érvényesítése

2.A.A. TELEPÜLÉSHÁLÓZATI ÉS TÁJHASZNÁLATI VÁLTOZÁS

Az Országgyűlés Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióról szóló 1/2014. (I. 3.) OGY határozata Nagyigmándot a jó mezőgazdasági adottságú területek közé sorolja. A nagyközség városhálózati pozíciója szerint a fővárost körülvevő belső városi gyűrűn (Budapestről legfeljebb egy órán belül elérhető városok) kívül található, a Komárom-Révkomárom határon átnyúló agglomerációs térség déli részén.

Komárom-Esztergom Megye Területfejlesztési Konceptiója 2014-2030 című dokumentumban Nagyigmánd az Európai dinamikus fejlődési tengely részeként, ipari-logisztikai fejlesztések célterületeként van nevesítve. A település a megye kisalföldi területén helyezkedik el, amely a megyei vidéki tájak új egyensúlyának alapját jelenti. Helyzetét sűrű kisvároshálózatként (Ács-Bábolna-Kisbér-Komárom) értékeli az anyag.

A Trtv. rögzítette Nagyigmánd térségi területfelhasználási kategóriáit. Területét települési térség, mezőgazdasági térség, erdőgazdálkodási térség, valamint vízgazdálkodási térség érinti.

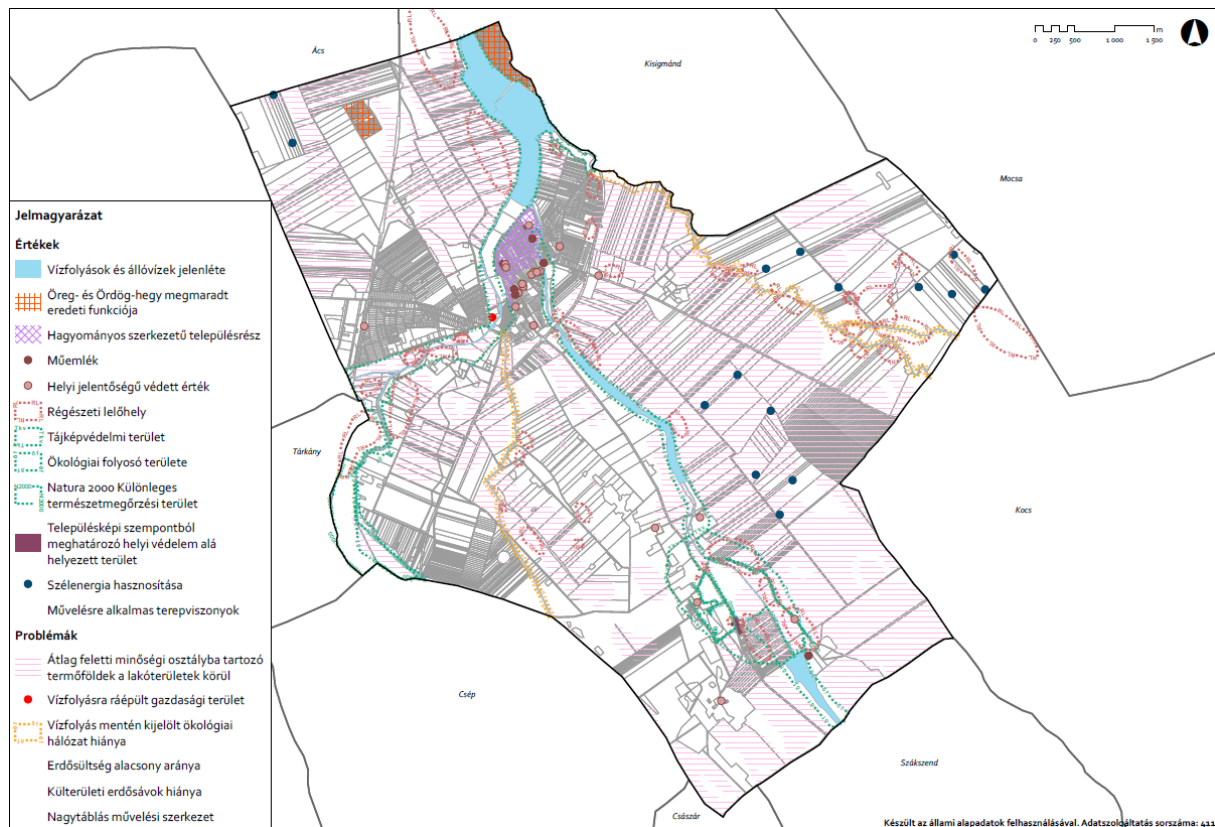
*Nagyigmánd helye az Ország Szerkezeti Tervben
Forrás: Trtv.*

A tájhasználat jelenlegi megoszlásának köszönhetően lehetséges tehát az erdőtelepítés irányába való eltolódása. Ez ellen szól ugyanakkor, hogy az erőforrások védelme érdekében a meglévő mezőgazdasági termelés feladása nem kívánatos. A klímavédelem egyik sarkalatos pontja éppen a helyi fogyasztásban a helyben előállított termékek előtérbe helyezése. Gondos mérlegelés alapján dönthetők tehát el az optimális tájhasználati arányok.

2.A.B. TELEPÜLÉSSZERKEZETI, TERÜLETHASZNÁLATI ÉS BEÉPÍTETTSÉGI VÁLTOZÁS

A Konceptió – tervműfajánál fogva – településszerkezeti, területfelhasználási, illetve beépítettségi változásokat közvetlenül nem eredményez. Elindít azonban egy folyamatot, amelyik végül elvezet ezeknek a tényezőknek a megváltozásához.

A Konceptióhoz készült Problématérkép nevesíti, és területileg le is határolja azokat a részeket, ahol fejlesztések, vagy korlátozások miatt az örökségi elemekre nagyobb odafigyelés szükséges.

Problématérkép, értéktérkép

Forrás: Nagyigmánd Nagyközség Településfejlesztési Konceptiója - Megalapozó Vizsgálat és Célfa

2.A.C. INFRASTRUKTURÁLIS VÁLTOZÁS

KÖZLEKEDÉSI INFRASTRUKTÚRA

Nagyigmánd számára fontos a környező településekkel, és ezen keresztül tágabb környezetével való közlekedési kapcsolatok erősítése. Fontos emellett a belső forgalom rendezett mederbe terelése, az elérhetőség javítása, a forgalombiztonság növelése.

A klímaturatosság jegyében a település a környezetbarát közlekedési módok (közösségi közlekedés, kerékpáros közlekedési infrastruktúra) fejlesztését preferálja. A kerékpározás a településen belüli közlekedés kedvező eszköze, és – rekreációs használata révén – turizmus érdekeit is szolgálja.

KÖZMŰ INFRASTRUKTÚRA

A Nemzeti Fejlesztés 2030 című dokumentum jelentős teret szentel a klímaváltozás hatásainak felmérésére és a felkészülési teendők számbavételére. Ezzel megerősíti az Európai Unió Tanácsának Magyar Elnöksége periódusa alatt született Klímabarát városok – Kézikönyv az európai városok klímaváltozással kapcsolatos feladatairól és lehetőségeiről című kiadvány megállapításait. A klímaturatos szemlélet azért is fontos Nagyigmánd számára, mivel a klímaváltozással szemben, nevezetesen aszály szempontjából sérülékeny térségnek minősül.

Közmű-fejlesztés szempontjából kiemelt figyelmet kap a megújuló energiák használatának növelése, mely szerepel Nagyigmánd Nagyközség Településfejlesztési Konceptiójának anyagában.

INTÉZMÉNYI INFRASTRUKTÚRA

A település intézményi infrastruktúrája a hasonló méretű településekhez mérve kiemelkedőnek számít, ez azonban nem jelenti azt, hogy nincs benne további fejlesztési potenciál. Az óvoda és az iskola további minőségi fejlesztése, az intézmények állagmegóvása és környezetük rendezése várható.

2.A.D. MŰEMLÉKI ÉRTÉKEK FELMÉRÉSE ESETÉN, A KÖZÉPTÁVON TERVEZETT, A TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRBAN SZEREPELTETETT LÉTESÍTMÉNYEK MEGJELENÉSÉT ÉRINTŐ BEAVATKOZÁSOK

A „Hagyományőrzés támogatása”, a „Puszták, majorok állagmegóvása” az értékőrzés mellett a megismertetést is szolgálja. A megismerés – megértés – megszeretés íve pedig a lokálpatrióta szemléletet erősíti.

2.B. A VÁLTOZÁSOK HATÁSAI

A település kulturális öröksége sérülékeny, meg nem újuló erőforrás, amelynek minden egyes eleme feltétlenül megóvandó, ezért azok elhelyezkedését, védelmét a vonatkozó Konceptió prioritásként kezeli.

Az örökséget ért károk mértéke eltérő. Már az arculati megjelenést beárnyékoló kisebb károk is elrontják a település összképet. Amennyiben ehhez szerkezeti károk is társulnak, úgy az építmények hasznosíthatósága kerül veszélybe. A legutolsó lépcsőfoknál, azaz az örökségi elemek megsemmisülésénél egy kapu bezárul mögöttünk, amin soha többé nem tudunk visszamenni. Az ellentételezés ebben az esetben lehetetlen. Örülhetünk a felmérési dokumentáció meglétének, ismerhetjük az adatokból kinyerhető információt. A későbbi korok új technológiával megerősített vizsgálati módszereit azonban már nem tudjuk alkalmazni, sok, ma még nem ismert tényt örökre homályban tartva.

A kárenyhítés helyett a hangsúlyt a megelőzésre, a megtartásra kell áthelyezni. Az örökségi elemek jó karban tartása az elsődleges, a kárenyhítés lehetőségeinek kutatását, csak előbbi alkalmazhatatlansága esetére tartogassuk.

Régészeti lelőhelyeket érintő fejlesztések esetén mindenképp szükséges a terület előzetes feltárása, hogy az ott található régészeti információk ne vesszenek el. Itt a kárenyhítést a megelőző feltárás jelentheti.

2.B.A. HATÁSOK A RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉGRE

A régészeti emlékek statikus és dinamikus tényezők együttesének tekinthetők. A földben várják megtalálásukat. Nem mozdulnak, nem változnak, mégis azzal, hogy felszínre kerülnek hirtelen ugrással átírnak addig szilárdnak hitt történelmi tényeket. Azzal, hogy megismertük őket, történelmi tudásunkat gyarapították. Megtartásuk fontos, elpusztulásukkal csökken az ismeretek tárháza. Fontos a feltárás maradéktalan szakszerűsége, részletes dokumentálása. Kedvező a helyben való bemutatthatóság, kerülendő a fennmaradást veszélyeztető minden lépés.

A Konceptió erősíti az értékalapú magatartást. Előtérbe helyezi a kulturális örökség megbecsülését, amely az identitás alapja. Céljai között szerepel a hagyományőrzés.

A település határából megismert régészeti lelőhelyek feltárhatóságának lehetősége a meglévő területhasználat mellett – reményeink szerint – biztosított.

2.B.B. HATÁSOK A TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRE, TELEPÜLÉS- ÉS TÁJSZERKEZETRE

A Konceptió a kontinuitás mellett a kedvező irányú változásokra helyezi a hangsúlyt. Nagyigmánd a gazdag történelmi múltját ismerő, örökségét megőrző, vizei jelentette potenciálját felismerő, vonzó, térszervező nagyközségé kíván válni, mely kiemelten kezeli a kulturális örökség védelmét. Emellett hangsúlyt kap a gazdaság több lábon állásának megteremtése, a társadalom belső erejének a növelése, az épített környezet erősítése, valamint a természeti környezet megóvása. A település határában tervezett változások régészeti lelőhelyeket is érinthetnek, ezek azonban adott esetben nemcsak a település, hanem a tágabb térségének érdekét is szolgálja.

Az elmúlt évszázadokban a táj jelentős átalakításokon ment keresztül. Megváltozott a lakóterületek kiterjedése, a mezőgazdasági művelés módja, a termesztett növények fajösszetétele, ezzel együtt csökkent a természetes élőhelyek aránya, megváltozott a tájszerkezet. A település a korábbi,

természeti rendszereket felhasználó, azokkal harmonizáló élete, működése megváltozott, kizsákmányolóvá vált, növekedése elszakadt a természetes dinamikától, mely számos konfliktust okozott. A Konceptió célja ezen konfliktusok feloldása.

A Konceptió a fenntarthatóság elvét hangsúlyosan kezeli. Tudja, hogy a fejlődés nem a területi terjeszkedés szinonimája, az élhető, szerethető település kialakítása a legfontosabb. A gazdasági szereplők látótere a környezettudatos szemlélet felé fordul, üzleti hasznot látva a klímátudatos magatartásban. A zöldfelületi fejlesztésre helyezett hangsúlyok, a környezetbarát közlekedés fejlesztése, a környezetterhelés csökkentése a befektetőket vonzó környezet kialakítása felé tett lépésként fogható fel. Az energiahatékonyság a megújuló energiahasználat előtérbe helyezésével párhuzamosan jövőbe mutató stratégia, amely az életminőség javulását eredményezi.

A Konceptió elvei változásokat hoznak magukkal a településkép feltárulásában. A megközelítési módok, nyomvonalak köre a közlekedési változtatásokkal és a környezetbarát közlekedés eszközeivel, a kerékpárral bővül. A településkép feltárulásának új pontjai, vonalai a környezetbarát közlekedést használók érkezési helyei. A kerékpárosok számára jóval lassabb a feltárulás, az érzékelés ideje megnő, számukra van idő az elmélyült megfigyelésre.

A Konceptióban vázolt jövőkép megvalósulása esetén tehát a településkép jelentős, pozitív irányú módosulásokon megy keresztül. Ennek a változásnak mind a területi, mind a vonalas tényezői hangsúlytalanná válnak.

A Konceptió a védett karakterjegyű területeken túl gondot fordít a település egészének arculatára, az alulhasznosított területek fejlesztésbe való bevonására. A település ugyanis több mint alkotóelemeinek egyszerű összegzése, valami új keletkezik a részek egymásra hatásából. Ám az elv visszafelé is igaz. Ha a részeket erősítjük, ezek hatása nem egyszerűen összegződik, hanem hatványozódva, magasabb szintű végeredményre vezet.

2.B.C. HATÁSOK A TELEPÜLÉSI ÉRTÉKLELTÁRBAN SZEREPLŐ MŰEMLÉKI ÉRTÉKEKRE

Nagyigmánd művi elemeinek az elmúlt századok során számos történelmi katasztrófát kellett átvészelnük. A település országos jelentőségű műemléke, műemléki környezete, helyi jelentőségű művi értékei kijelölik az egykori történelmi struktúrát, egyedei arculatot. Ezen épületek megérdemlik a megbecsülést, helyreállítást, a védelem fenntartását.

A védelemmel nem szeretnénk az épületeket egy múltbeli szerepre kárhóztatni. A valamikori létező, de mára adott esetben irrelevánssá vált funkciójuk ismerete mellett meg kell találni számukra a mai és a jövőbeni szerepüket is. Nem hasznosulhat valamennyi múzeummá, az a kedvező, ha integrálódnak a település életébe, a településszerkezeti helyzetüknek megfelelő funkciót betöltve. Nem szabad megijedni a múltban betöltött szerepkör és a ma neki szánt funkció jelentős eltérésétől. Ha élettel nem töltjük meg az értékeket, pusztulásuk elkerülhetetlenné válik.

A Konceptió a hagyományos arculati elemek megőrzését felvette céljai közé, melyek között szerepel még az intézményi infrastruktúra fenntartható fejlesztése is. Ezek a célok mind összeköthetők az értéket képviselő ingatlanok hasznosításával, élettel való megtöltésével.

A település terjeszkedése, kapcsolatainak bővülése a környezetterhelés növekedése irányába mutat, melyek hatással vannak az épített örökség műszaki állapotára. Élhetünk azonban olyan eszközökkel, amely e folyamatot mérsékelheti, sőt megállíthatja.

A környezetterhelés tényezői közül a zaj és rezgés döntően közlekedési eredetű, ám a gazdasági tevékenységből, sőt a szórakoztató létesítményekből eredő terhelés is jelentős lehet. A közlekedési eredetű zaj- és rezgésterhelés környezetbarát közlekedési módok infrastruktúrájának kiépítésével, a

gazdasági eredetű a legjobb technológiára törekvéssel, míg a szórakoztató létesítmények zajterhelése elsősorban zárt, zajszigetelt megoldásokkal mérsékelhető.

A környezetterhelés másik tényezője a levegőszennyezés. Ez technológiai fejlesztésekkel, a porterhelést megkötő burkolatokkal, illetve zöldfelületi kialakítással ellensúlyozható.

A harmadik tényező a vízvédelem kérdése. A víztakarékosság, a vizek helyben tarása, a szennyezett víz tisztításának hatásfok-növelése, illetve a közművesítés kiépítettségének növelése mind a vízvédelem érdekeit szolgálja. Mindezek mellett a helyes mezőgazdasági gyakorlat alkalmazása ugyancsak hozzájárul a talaj- és talajvízterhelés csökkentéséhez.

Az épített örökség műszaki állapotára mindhárom tényező kihat. Az épületek állagromlása, illetve a rezgés, a levegőszennyezés és az agresszív vizek jelenléte között egyenes arányosság mutatható ki.

A Konceptió jövőképe az életminőség javítását, a vonzó települési környezet kialakítását, valamint a környezetterhelés csökkentését egyaránt bevette céljai közé. Mindezek az örökség műszaki állapotát kedvező irányba befolyásolják.

3. ÉRTÉKVÉDELMI TERV

3.A. AZ ÉRTÉKLELTÁRBA SZEREPELTETETT ÉRTÉKEK MEGŐRZÉSÉT BIZTOSÍTÓ SZEMPONTOK ÉS KÖVETELMÉNYEK

A régészeti örökség felmérését a Miniszterelnökség Örökségvédelmi Hatósági Főosztály Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztály 2018. április állapotot tükröző adatbázisa, irodalmi források és terepbejárás alapján állítottuk össze. Az értékek meghatározása, a fenti adatforrások használata miatt, a tudományosan megalapozott rangsorolást követi.

A műemléki értékek 2018. április állapotot tükröző adatai a Miniszterelnökség által vezetett, a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (Kötv.) 71.§ (1) bekezdése szerinti központi, közhiteles nyilvántartása alapján készültek.

A helyi művi értékek besorolásánál a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet helyi védelemről szóló 23/A-23/D §-ok előírásait követtük.

A Miniszterelnökség 2018. április e-mailjéhez csatolt adatszolgáltatása alapján, Nagyigmánd nagyközség nem tartozik a Világörökségi és világörökség várományos terület övezetébe.

A nyilvántartott régészeti lelőhelyek és műemlékek védelmét jogszabályok biztosítják.

A helyi értékek fennmaradását az Értékeltárba történő felvételük, a szabályozási tervlapon történő ábrázolásuk, illetve településképi rendelet általi védelem alá helyezésük segítheti elő.

JAVASLATOK A RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉG VÉDELMERE

A hatályos településszerkezeti tervhez képest a rendezési terv-koncepció szakaszában nem került területfelhasználási módosítás meghatározásra, ezért jelen tanulmány keretében ilyen irányú régészeti – örökségvédelmi vizsgálatok nem végezhetők, így általánosságban foglalható össze a vonatkozó szabályozás:

A Kötv. törvény és a 68/2018. (IV. 09.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról 21. § alapján

(1) A nyilvántartott régészeti lelőhelyen állapotromlással járó tevékenység csak a Kötv. és a rendelet alapján, engedéllyel végezhető.

(2) A nyilvántartott régészeti lelőhely állapotromlásának minősül a réteg vagy rétegsor átvágása, a történeti összefüggés megszüntetése, a régészeti leletek eredeti helyükről történő elmozdítása régészeti feltárás nélkül.

(3) A földmunkával járó beruházással el kell kerülni

a) a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyet,

b) a nyilvántartott tájképi jelentőségű régészeti lelőhelyet és

c) az eredeti összefüggéseiben megmaradt, helyben és fizikai állapotromlás nélkül megőrzendő régészeti emléket.

(4) A lelőhely állapotváltozásával járó régészeti feltárás esetén előnyben kell részesíteni az eredeti rétegsort és történeti összefüggést tartalmazó lelőhelyrész megtartását.

A lelőhelyek a településszerkezeti terveken és a településrendezési tervlapokon feltüntetésre kerülnek. A helyi építési szabályzat hivatkozik a régészeti lelőhelyek által érintett telkek területén történő építésre vonatkozó jogszabályokra.

A Kötv. 11.§-a szerint a régészeti lelőhelyek ex lege védettek, de régészeti érdekű területről is a régészeti örökség elemei csak feltárás keretében mozdíthatók el (Kötv. 19.§ (1)). A földmunkával járó fejlesztésekkel, beruházásokkal, beleértve az ásványi vagyoni kitermelését is (a továbbiakban együtt:

fejlesztések, beruházások), a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon el kell kerülni. A régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el (Kötv 19.§ 1-2). A régészeti feltárások költségeit általában annak kell fedeznie, akinek érdekében az elvégzendő földmunka vagy a nyilvántartott régészeti lelőhely bolygatása szükségessé vált (Kötv 19.§ 3).

A régészeti feladatellátás hatósági ár alapján végezhető. A hatósági ár képzésének szabályait, módját és mértékét jogszabály határozza meg. A hatósági árra vonatkozó szabályokat évente felül kell vizsgálni (Kötv 19.§ 4).

Régészeti feltárás elvégzésére jogosult

- a) a Magyar Nemzeti Múzeum,
- b) a Budapesti Történeti Múzeum,
- c) a megyei hatókörű városi múzeum,
- d) a régészeti gyűjtőkörrel rendelkező területi múzeum,
- e) a régészet szakon mesterképzés folytatására jogosult felsőoktatási intézmény,
- f) a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézete, valamint
- g) a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv.

A nyilvántartott régészeti lelőhelynek a beruházással kapcsolatos földmunkával érintett részén megelőző régészeti feltárást kell végezni.

A földmunkával járó beruházások előkészítése során előzetes régészeti dokumentáció készíthető, különösen a földterület-kiválasztáshoz és nyomvonal-kijelöléshez. Nem nagyberuházás esetén a beruházó az előzetes régészeti dokumentáció készítésével a feltárássra jogosult intézményt bízhatja meg (Kötv 22.§).

*

Olyan, beépítésre szánt terület esetében, melyek területén régészeti lelőhely található, a beruházások földmunkával, közműkiépítéssel járhatnak/járnak, ezért szükséges a régészeti örökség érintettségének vizsgálata. **A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyen a hatóság örökségvédelmi engedélye szükséges:**

- minden 30 centiméter mélységet meghaladó földmunkához, tereprendezéshez, valamint depó, feltöltés, töltés létesítéséhez
- régészeti emlék megóvási, konzerválási munkálataihoz

E lelőhelyek védelmére MEGELŐZŐ FELTÁRÁS javasolt.

A településrendezési terv által közvetlenül nem érintett, de minden földmunkával járó beavatkozást (alapásás, közművesítés stb.) fokozott figyelemmel kell kísérni minden ismert régészeti lelőhelyen. Ezeken a kialakult használat folytatható, de attól a lelőhely nem károsodhat. Lelet, vagy jelenség előkerülésekor a 2001. évi LXIV. tv. szerint kell eljárni. Nagyigmánd település mai belterülete beépítettsége miatt régészetileg pontosabban nem értékelhető, viszont a történeti településmagként lehatárolt Nagyigmánd 35. lh. területén belül bármilyen földmunka esetén régészeti szakfelügyelet javasolt. A régészeti szakfelügyelet részben az ismert lelőhelyek kiterjedésének meghatározására ad lehetőséget, részben konkrétan „leletmentesíti” a beruházási területeket, így elkerülhető kulturális örökségünk megsemmisülése.

A 68/2018. (IV. 09.) Korm. rendelet 37. § (1) alapján a **Nagyberuházással kapcsolatos régészeti feladatellátás esetén** a régészeti feltárás elvégzésére vonatkozó általános követelményeket és a megelőző feltárássra vonatkozó szabályokat a 38–45. §-ban foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

A 68/2018. (IV. 09.) Korm. rendelet 37. § (3) alapján a rendelkezésre álló örökségvédelmi hatástanulmány vagy próbafeltárás nélkül készült előzetes régészeti dokumentáció esetén a hatóság dönt arról, hogy az alkalmas-e az elvégzendő régészeti feladatellátás módjának, valamint idő- és költségvonzatának meghatározására. A hatóság – a 3. § (3) bekezdése szerinti örökségvédelmi szerv

(jelenleg Várkapitányság Nonprofit Zrt) véleményének kikérésével, ésszerű határidő kitűzésével – előírja a hiányzó munkarészek pótlását vagy új előzetes régészeti dokumentáció elkészítését.

Valamennyi, a régészeti feltárás esetén kívül előkerült régészeti emlék, ill. lelet esetében is törekedni kell a régészeti örökség elemeinek helyszíni megőrzésére. A Kötv. 24. § (2) bekezdésében foglaltak értelmében, amennyiben a földmunkák során régészeti emlék, lelet, vagy annak tűnő tárgya kerül elő, a felfedező (a tevékenység felelős vezetője) az ingatlan tulajdonosa, az építtető vagy a kivitelező köteles az általa folytatott tevékenységet azonnal abbahagyni, a jegyző útján a hatóságnak (Komárom Megyei Kormányhivatal Örökségvédelmi Osztály - 2800 Tatabánya, Bárdos L. u.2, tel. (34) 795-684; email: oroksegvedelem@komarom.gov.hu) azt haladéktalanul bejelenteni, amely arról haladéktalanul tájékoztatja a mentő feltárás elvégzésére jogosult intézményt, továbbá köteles a tevékenységet szüneteltetni, a helyszín és a lelet őrzéséről - a felelős őrzés szabályai szerint - a feltárással jogosult intézmény intézkedéséig gondoskodni. A bejelentési kötelezettség elmulasztása a Kötv. 82. § (2) bekezdése, valamint az *örökségvédelmi bírságról* szóló 191/2001. (XI.18.) Korm. rendelet alapján örökségvédelmi bírság kiszabását vonhatja maga után!

A tervezett fejlesztési területen fekvő régészeti lelőhelyekről főként leletbejelentések, kisebb leletmentések és régészeti terepbejárások során végzett felszíni megfigyelések, vagy részben lelőhely feltárások révén van adatunk, ezért a több lelőhely pontos kiterjedése, jellege, szerkezete, állapota nem ismert.

A lelőhelyek többsége a település külterületén található, melyek általában mezőgazdasági művelés alatt álló, illetve erdős, gyepek, ritkábban parlag területeken fekszenek. A belterületen található lelőhelyek jelentős része épületekkel fedett. A korlátozott ismeretek miatt a tervezett beruházás előtt a lelőhelyek pontosabb megismerésének céljából részletes terepbejárás, légifotó elemzés, műszeres felmérés és próbafeltárás elvégzését javasoljuk, mely alapján mérlegelni lehet a szükséges megelőző ásatás pontosabb igényét. Mindezek mellett a nyilvántartott lelőhelyeken minden, a talaj bolygatásával járó tevékenység engedélyköteles és ezért a földmunka során régészeti felügyelet biztosítása szükséges.

A hatástanulmányban előírt hatáselemzést, kárenyhítést nem lehet valamennyi lelőhely esetében tételesen kidolgozni, ugyanakkor törekedtünk arra, hogy a régészeti lelőhelyeket veszélyeztető várható tevékenységekkel számolva megoldási javaslatokat tegyünk ezen esetekre is. Megoldási javaslataink legfőképp a megelőzést szolgálják a hozzájuk kötődő régészeti tevékenység biztosítása formájában. Elsődleges szempont a Kötv. 7. § 4. pontja értelmében a fenntartható használat elvének betartása, így biztosítva a védett kulturális örökségi elemek fennmaradását.

A Kötv. 9-10. §-a értelmében a régészeti lelőhelyeket - a fenntartható használat elvének figyelembevételével - csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak. A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni. A régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük.

Egy régészeti emlék statikus és dinamikus tényezők együttese. A föld mélyén rejlenek, külső ráhatás nélkül viszonylagos állandóságban. Onnantól, hogy felszínre kerülnek, dinamikus tényezővé válnak. Pusztulásukkal az általuk hordozott ismeretek tárháza csökken. Épp ezért kerülendő minden fennmaradást veszélyeztető lépés. Ilyen lényegében a feltárás is, amely tulajdonképp tudományosan levezényelt „megsemmisítés” és mint ilyen az utolsó lehetőség, hogy megvédjük kulturális örökségünket, mielőtt a dózerek tennék azt tönkre. Azzal, ha megismertük őket, történelmi tudásunkat gyarapszik. Fontos a feltárás maradéktalan szakszerűsége, részletes dokumentálása. Kedvező a helyben való bemutatathatóság, kerülendő a fennmaradást veszélyeztető minden lépés.

A Konceptió erősíti az értékalapú magatartást. Előtérbe helyezi a kulturális örökség megbecsülését, amely az identitás alapja. Céljai között szerepel az épített értékek megóvása.

Fontos szempont a régészeti emlékek feltárhatóságának, megmaradásának, bemutathatóságának vagy pusztulásának lehetőségeit biztosítani. Nélkülözhetetlen lenne a tágabb közönség megismertetése céljából a fontosabb belterületi és külterületi lelőhelyek információs táblával való ellátása, különös tekintettel a kiemelten védett régészeti lelőhelyek esetében. Külön örökségmenedzsment terv kidolgozása javasolt a napóleoni sáncok és római épített örökség megőrzése, bemutatása érdekében.

A belterületen előkerülő jelentősebb, helyszínen megtartható régészeti emlékeket érdemes lenne helyszínen bemutatni, fontos lenne a katolikus templom környékének roncsolásmentes felmérése, azonban kijelenthető, hogy a régészeti lelőhelyek jelentős többségének bemutathatósága és hasznosíthatósága, csak azok további részletesebb kutatása, feltárása alapján tervezhető meg.

A további tervezések során figyelembe kell venni, hogy a beépítéssel, vagy jelentősebb talajmunkával járó tevékenységet eredményező változtatási szándékok esetében a nyilvántartott régészeti lelőhelyek elkerülésére kell törekedni. A természetvédelmi törvény hatálya alá eső tájképi elemek közé sorolhatók a napóleoni sáncok, és mint ilyenek természetvédelmi felügyelet alá is esnek.

A lelőhelyek állapotát, ahogy jelenleg is legnagyobb mértékben a beépítések, gazdasági – ipari beruházások, kisebb mértékben a mezőgazdasági művelések okozta bolygatások veszélyeztetik. Az állapotromlást ez utóbbi esetben legfőbb csak optimalizálni lehet.

A településrendezési tervek készítése tekintetében minden esetben a megőrzés kell, hogy legyen az elsődleges szempont, a fenntartható használat elve határozza meg a kezelésüket.

RÉGÉSZETI ÉRDEKŰ TERÜLETEK

A jelenleg nyilvántartott lelőhelyeken túl a Kötv. 7. § 29. pontja értelmében régészeti érdekűnek minősül minden olyan terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható, vagy feltételezhető. Nagyigmánd határában kiemelten ilyen területként értékelendő a Concó-mente és csatlakozó, Bakony irányából érkező vízfolyások, melyek éppen Nagyigmánd határában egyesülnek. Ide soroltuk a fentebb bemutatott 1809. évi sáncokat, őrállásokat is, melyek közül Nagyigmánd határában ma is több azonosítható.

Régészeti érdekű területeken tervezett beruházás esetén megelőző régészeti kutatás vagy örökségvédelmi hatástanulmány készítését javasolhatja az örökségvédelmi hatóság a 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 83.§-a szerinti engedélyezési eljárásokban.

VÁRATLANUL ELŐKERÜLŐ RÉGÉSZETI LELEHÉLY

Valamennyi, a régészeti feltárás esetén kívül előkerült régészeti emlék, illetve lelet esetében is törekedni kell a régészeti örökség elemeinek helyszíni megőrzésére a Kötv. 24. § (1) bekezdése szerint. Ha bármilyen tevékenység során régészeti feltárás nélkül régészeti emlék, vagy lelet kerül elő, a felfedező (a munka felelős vezetője) a Kötv. 24. § (2) bekezdés értelmében köteles a tevékenységet azonnal abbahagyni és a feltárára jogosult szervnek azt haladéktalanul bejelenteni, a tevékenységet a hatóság intézkedésének kézhezvételéig szüneteltetni, a helyszín és a lelet őrzéséről - a felelős őrzés szabályai szerint - a hatóság intézkedéséig gondoskodni.

A régészeti lelőhelyek megrongálását, megsemmisítését, gondatlan kezelését a Kötv. 82. §-a szankcionálja.

Ez a hatástanulmány a készítés időpontjában rendelkezésre álló adatok alapján készült.

3.B. ÖNKORMÁNYZATI FELADATOK

HELYI SZABÁLYOZÁSI ELEMRE, ÖVEZETI ELŐÍRÁSOKRA, HELYI ÉRTÉKVÉDELMI RENDELETRE VONATKOZÓ JAVASLATOK

A Konceptiót megelőzően született meg Nagyigmánd Nagyközség Településképi rendelete. Ennek keretében került sor az értékeket is érintő előírások megfogalmazására.

A településképi rendelet rajzi mellékletében az adatszolgáltatásként kapott poligonok feltüntetésén túl, szerepel a helyi művi értékek elhelyezkedése is. A településképi rendelettel – a korábbi helyi építési szabályzatban való rögzítéshez képest – nagyobb szabadságfokot kapott a Képviselő-testület a feltárt értékek levédésére, továbbá szabályozásuk szükség szerinti aktualizálására.

A Településfejlesztési Konceptió kidolgozását követően sor kerül a Településrendezési eszközök felülvizsgálatára. A helyi építési szabályzat – figyelem felhívási céllal – tájékoztató elemként ábrázolja az örökségi elemeket, hiszen ezek nem a helyi építési szabályzat megalkotásával válnak védetté.

Az érték védelmét szolgáló egyedi vagy sajátos szabályok

Az értékek védelmét egyedi vagy felvételét egyedi vagy sajátos jogszabályok szolgálják. A régészeti lelőhelyek, valamint a műemlékek szabályozásáról a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény gondoskodik. A helyi értékek védelmével kapcsolatos részletes szabályozásra önkormányzati (önálló településképi) rendelet keretében születnek javaslatok.

AZ ÉRTÉKLELTÁRBAN SZEREPELTETETT LÉTESÍTMÉNYEK ÉRTÉKEIT ÉRINTŐ FEJLESZTÉSI, RENDEZÉSI ÉS HASZNOSÍTÁSI TÍPUSÚ FELADATOK MEGHATÁROZÁSA

A Konceptió célrendszere, amely a jövőkép elérését szolgáló intézkedéseket veszi számba, rögzítette, hogy milyen területi fejlesztések szükségesek az alapvető cél teljesítéséhez. Az örökségvédelem elemei közül a régészeti lelőhelyekkel jelentkezhet ütközés néhány esetben. Az érintett régészeti lelőhelyek esetében kármentést szolgáló feltárások elvégzésével kell számolni, mint ahogy a nyomvonalas infrastruktúra kiépítésénél is régész jelenlétét kell alapul venni.

A helyi értékek beazonosítása, a fejlesztésekkel ütközést nem mutat. Védelmük éppen fennmaradásukat szolgálja, ezért a fejlesztési elképzelések között helyi művi értékeket veszélyeztető javaslat nem szerepel.

AZ ÉRTÉKVÉDELMERE IRÁNYULÓ TEVÉKENYSÉGEK PRIORITÁSAINAK MEGHATÁROZÁSA, ÜTEMEZÉSE, FELELŐSEINEK MEGNEVEZÉSE

A helyi identitás erősítését, a művi értékek megőrzését kiemelten említő Konceptió prioritásai között szerepel a művi értékvédelem.

Az értékvédelemre irányuló tevékenységek ütemezésük sorrendjében:

- Helyi művi értékek beazonosítása
- Helyi művi érték-megőrzés támogatási formáinak számbavétele
- A településképi védelméről szóló rendelet, településképi arculati kézikönyv megalkotása
- Védelmi intézkedések kidolgozása, karbantartása
- Önkormányzati feladatkör helyi művi értékvédelemmel való kibővítése